VITE
NUELE

Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
8 A
41
14-32 a 19

proibito

Domus Schol: Piar[um] S. Pantaleonis

Gvillelmi Postelli De REPVBLICA, Seu MAGISTRATIBUS Atheniensium Liber.

Ex Muſæo

Joan. Balesdens, in Principe Senatu Advocati.



BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Lvgdvni Batavorvm,
Ex officina Joannis Maire.
cIↄ Iↄcxxxv.

Ex lib: Cas: Card: Nug... à Fr... de ...

GVIL. POSTELLI

MATHEMATVM

Et

PEREGRINARUM

Linguarum Regius
Interpres,

GVILLELMO POYETO
Galliæ Cancellario

S. P. D.

MULTIS nominibus ſum adductus, Cancellarie æquiſſime, ut hanc tenuitatis ingenioli fœturam, qua (ut parentibus prole) nil mihi in hac vita charius, nil dulcius eſſe poteſt, tibi dicarem. Primo, ut in amicitia hoc parvo quidẽ, ſed magno labore compoſito & collecto

opere, me tibi reſpondere oſtenderem, qui ſingulari benevolentia me incogitantem fovere cœperis: ut quum authoris curam ſuſceperis, etiam eius in literis diligentiæ teſtimonium habeas. Alterum eſt, ne ingrati animi notam, qua nil turpius, nil ab humanitate alienius eſſet debet, deſidia, atque tuorum in me meritorum ſilentio ſubirem. Tertium, ut meum de magiſtratibus opus, meo nomine parum fultum, authoritateque deſtitutum, eum adiret patronum, quo nec authoritate maior, nec prudentia rerumque cognitione ac uſu aſſiduo ſuperior, magiſtratuum vero creandorum emendandorumve nullus peritior, in ipſis autem viros optimos idoneoſque deligendo nullus eſſet exactior: cuius auſpiciis & in publicum prodiret, & authoris tenui-

tenuitatem ſarcire atque compenſare poſſet. E diverſo vero dicare tibi iampridem illæ occupationes vetuerant, quibus tantum non obrueris. In te enim quum totius Gallicæ reip. molem incumbere atque quieſcere viderem, à te æqui bonique fontem expeti, dimanare, leges per te conſervari, inſtaurari, vigere, mille libellos tibi legendos, probandos, &, ut ſic dicam, cancellandos, cauſas innumeras audiendas, te iudiciis præſcribere, te unum afflictis ſuccurrere, &, ut ſemel finiam, quæcunque ad æquitatem inter mortales conſervandam faciunt, te adminiſtrare cernerem: profecto vehementer terrebar, atque apud me res eiuſmodi perpendens, dicebam: Qui poterit ſupereſſe tuis legendis tempus? oleum & operam perdis. ne in-

ſpicere quidem licebit. delituiſſe præſtiterit. Verum in hoc animi fluctu vicit timorem benemerendi ardor: ſtatuique potius dum ea quæ ab officio meo non abhorrent, perſequor, minus opportune me ingerere, quam quieſcendo tibi animum in te meum non ſignificare. Animi non parum ad eam rem fecerat Budæus, quo, quandiu vixit, nunquam in hoc ſummo honorum quo es inſignitus cumulo participãdo carere potuiſti: cuius mortis acerbitatem ut lachrymis copioſiſſimis ac continuo mœrore teſtatus, ita maximum illius nomine favorem eius liberis, patre quidem dignis exhibes, locoque patris es. Auxit & Lazarus Bayſius, vir quidem certe omni bonarum doctrinarum cognitione, atque utraque literatura apprime ornatus

natus, cuius eam ob rem aſſidu convictu & literatis colloqui quotidie uteris. Id ſuaſit Chryſoreus noſter, cuius in literis magnas animi dotes præmio digno ornandas cenſuiſti, curaſtique. Nolo hic attingere (quod me potiſſimum incitare debebat) quot præclara ingenia evexeris, & contra quot fucata, favoreque atque ambitione nixa, veluti reip. incommoda ab uſu fori & iudiciorum repuleris. Taceo quam honorifice de doctis omnibus & probis ſentias, loquare: quod noctes totas, quum interdiu non liceat, memoriam illam, qua nec Simonides nec Mithridates fuit ſuperior, in omni diſciplinarum genere ita exerceas, ut facile ipſarum profeſſores vincas, inque admirationem trahas. Me vero vehementer permovere debe-

bat illa tua ſolicitudo qua in noſtris ſalariis nobis repreſentandis, quum aulam ea de re ſectarer, uſum te ſciunt omnes. Debebat præterea (niſi te alio urgentiores curæ raperent quotidie) ſtudium illud tuum, crebraque apud regem commemoratio de trilingui Collegio, communi Regiæ liberalitatis atque in literas animi teſtimonio, & regiorum profeſſorum nomine, ædificando, deque proventu & ſalario rege digno conſtituendo. Quum etiam viderem, rem literariam, unicum futuræ virtutis ſeminarium, abs te veluti à ſuo fonte pendere, promanareque ab ea quam de te concepit ſpe, non tamen me confirmabant iſta omnia, niſi Gabriel Boverius Andium pontifex tibi ex ſorore nepos, in cuius clientelam etiam me adſcriptum voluiſti,

luiſti, me pene continuis co
vitiis omnino egiſſet dive
ſum: cui ſane ut obſequar, præ
ter amicitiam & illius ſingulari
virtus & integritas facit. Me
itaq; magiſtratus tuum adeunt
patrocinium. Meos enim cur
etiam non appellem, qui iam
totos mille annos ipſis Græcis
peculiari opere deſyderati, Lati-
nis nunquam viſi, à me una &
inſtaurationem & naſcendi ha-
bent principium? Græca qui-
dem ex quibus verti, antea ad-
ſcripſeram: verum omittere par-
tim ideo fuit conſilium, ne ean-
dem ſententiam bis percurrere
lector cogeretur, neve libri mo-
les duplo excreſceret: atque quia
Latinis ſcribebam, viſum eſt
tantum Latina è Græcis verſa
ſervare. Satis porro ſum habi-
turus, meque maximum operæ
precium feciſſe credam, ſi no-
ſtra

ſtra vel ſemel abs te lecta tui graviſſimi acerrimi que iudicii cenſuram accipient, inque tutelam tuam recipientur, atque clientuli animum de te bene merendi cupidum tibi ſignificabunt. Vale.

IN LIBRUM
De
MAGISTRATIBUS ATHENIENSIUM
PRÆFATIO.

PRÆCIPVA *antiquorum omnium quicunque de rebus humanis præclare aliquid commentari aut tractare voluerunt, ſententia conſuetudoque fuit, ut antiquitatem ob oculos ſibi tanquam exemplar proponerent: merito ſane rati ea ratione maiorem diuturnitatem ſuis adferre operibus. Conſtat enim nimis crebro experimento, ſine magna illa cum hominum tum rerumpublicarum diſciplina, inſtitutione & exemplo, ita infeliciter verſatos fuiſſe in ſuis tractationibus, qui antiquitatis contempſere placita, ut*

qui

[redacted]

qui in tenebris ea conati ſunt opera exequi , quæ lucis potiſſimum adminiculo abſolvuntur. Vnde egregii rerum humanarum auctores & inſtauratores, ut ſecula ſemper proficere oſtenderent , ea quæ paucis & ſimpliciſſime dicta, ſcripta , factave à maioribus erant , voluerunt aut laudando probandoque extollere, aut addendo amplificare , aut quadam adiuncta diligentia magis illuſtrare & abſolvere. Quum enim una origine olim producti, aut ab illuvionum conflagrationumve periculo ſervati homines eſſent : neceſſe fuit poſt iuſtum in primum habitatis locis acceptum incrementum, eamque hominum multitudinem illic natam , cui regio illa nataleque ſolum alendæ impar eſſet : illam inquam multitudinem in varias traduci colonias : idque diu poſt ſuæ originis tempora. Sic vero diſperſos homines ſenſim ita adole-

adoleviſſe, ut congreſſu mutuo, & aſtutia (qua ab aſty, i. civitate dicta eſt) cultioris vitæ uſum paulatim reciperent, credi par eſt: quum iam ſcilicet illorum vix nomine famave noti maiores, converſationis aſſiduitate vitam induerant docuerantque humaniorem. Converſationem enim & crebrum hominum concurſum, omne vel ferociſſimum hominum genus reddere manſuetius, nemo facile negaverit, cui recta adſit ratio. Nam quis dubitet quin eadem ratione loquela, artes, ipſaque comparatu difficillima virtus, demum rerum omnium veriſimilitudo (quum verum ipſum in occulto mortalibus lateat) ſumma indagine ſenſim inter mortales adoleverit, eo modo quo perpetuo ſibi conſtantis naturæ opera ſolent lentius conſurgere? Porro ubi aliquid incrementi in quodam ſolo acceperit, iam illam tranſ-

tranſplantari contingit, atque ita ad exteros, vel commercio tantum familiares, rerum aſſiduo uſu ab his paſſim ad alios tranſeunte, migrare certum eſt. Quis enim non credat opus fuiſſe ad leges condendas, & virtutem ob oculos revera ponendam longiſſimo tempore, quum illam ipſam vitii loco haberi apud multos certum ſit, ut contra vitium illius loco ſubſtitui, etiam paſſim vulgare? quum præcipue videat inſolitorum facinorum authores, artium inſtrumentorumque inventores paſſim celebrari, & mortalium numero eximi, quod ſcilicet in vita vel artis appendicem reperiſſent. Inde deorum & falſæ perſuaſionis orta colluvies. Maxime itaque patet ſecula ſemper proficere (niſi vis providentiæ nobis contra humanum iudicium utiliſſima, bello, fame, peſte, aut inſolita ruina antiquitatem totam literis & hominum

minum





GVILLELMVS POSTELLVS

minum memoria commendatam deleat, & ſuperſtites principia quædam humilia agere doceat) inque dies humanæ cognitioni quicquam addi. Quibus rationibus adductus Plato, emendandarum legum ſummum remedium ſcriptum reliquit, ſi videlicet omnibus ſeculis (quibus vel præſtantiſſimas mortalium corrumpi, hominumque fraude & verſutia inverti certum eſt) omnium aut ſaltem præſtantiſſimarum rerumpublicarum leges moreſque in unum conferrentur, ac una virtute duce & arbitra per prudentes viros ex ſingulis ſumeretur quod ad mutuam omnium emendationem faceret, unumq; corpus morbo vacans componeretur: id ea ſententia iudicans, quod probandum ſuſceperam. Res enim eo magis eſt vegeta, quo altius egit radices. Vt igitur illa imitatione etiam ego aliqua in re prodeſſe

Reipubl. coner, volui è priſcorum monumentis erutam præſtantiſſimam rerumpublicarum imaginem Athenienſium politiam in manus hominum dare: cuius etſi exacta comparatio cum noſtra propter diverſam monarchiæ & democratiæ adminiſtrationem fieri non poterit, ſpero tamen futurum ut hinc aliquod remedium ad eius emendationem deſumere poſſit. Atque non tantum leges Athenienſium à Romanis expetitas fuiſſe me oſtenſurum ſpero, ſed & diviſionis populi, & magiſtratuum exempla inde ſumpta clariſſimis argumentis me demonſtraturum confido. Quia vero exemplis res humanæ ut ſentit Plato, aut conſervantur, aut inſtaurantur: non tantum comparatione rerum noſtrarum ſum uſus, verum Romanæ, quandoque Venetæ, non raro Turcicæ, quas ipſis in locis diligentiſſime perſpectas habui, compara-

parationes adducere viſum eſt: alioquin Turcicam diligenter lingua Gallica conſcriptam, Franciſco Valeſio Galliarum regi præſtantiſſimo, & Margaretæ illius ſorori dicavi duobus libris: in quorum primo quæ ad religionis perſuaſionem & ceremonias attinent, adque iuriſdictionem: in ſecundo, de magiſtratibus & regio cenſu ad minima uſque tractavi. Romanam & Venetam non pauci ſcriptam reliquere. Hæc noſtra ſi minus abſolute tractata prodierit, nemo æquus alieni laboris æſtimator mirabitur, quum ire per extentum huiuſmodi funem primus tentaverim, remque deperditam pene ab inferis revocaverim. Adductus porro ſum in hanc tractationem, librorum quos de ea inter cæteras reſpublicas ſcripſerat Ariſtoteles, deſyderio, quum nil eius operis præter crebras apud varios authores citationes extare

[redacted]

re iam ante mille annos comperi. Vnde non ex ipſo authore, præter pauca, ſed ex Demoſthene, Æſchine, Iſocrate, Libanio, Vlpiano Demoſthenis interprete, Polybio, Plutarcho, Harpocratione, & eius notæ authoribus viſum eſt Latinis potius male latine tradere, quam tanta mea diligentia fraudare cui ſum natus rempublicam unica minus terſæ dictionis compoſitave orationis opinione. Per me igitur præſtantiſſimam reipublicæ ſpeciem, operis præſtantiſſimi inſtaurationem, accipient literarum Græcarum candidati, quibus iſta ſcribimus: ex qua non parvam lucem acceſſuram eius linguæ difficultati ſpero. Nullum enim antiquitatis monimentum poteſt exacte cognoſcere, qui reip. adminiſtrationis partes non cognoverit. Sed de populo dicere aggredior.

GVIL-

GVILLELMI POSTELLI
De
REPVBLICA,
Seu
MAGISTRATIBUS ATHENIENSIVM
Liber.

Ex Muſæo
JOAN. BALESDENS, in Principe Senatu Advocati.

CAP. I.
De Populi Diviſione.

ATHENIENSES, qui & αὐτόχθονες, id eſt indigenæ nuncupari altius referendæ originis gratia gaudebant, tribus

B diſtin-

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EMANUELE

diſtinctos fuiſſe nominibus, ſcriptum non pauci reliquerunt. Inter illos enim erant *εὐπατρίδαι, γεωμόροι, δημιουργοί*. Primo nobilitas, ut Romæ patricii, appellari volebat. Geomori erant ruſtici, ita dicti, quod illis iampridem pars aliqua agri Attici ad colendum ceſſiſſet. Artifices, qui artes mechanicas & mercimonia in urbe exercebant, tertio vocabulo vocari ſolebant. Significabat & demiurgi vox, præter ſellularios, & eos qui vilioribus artibus victum ſibi parabant, etiam id munus quod Romani Publicanum vocant. Iis qui erant aut ætate aut honoribus maiores, inter cæteros dicebantur demogerontes, quaſi Senatores, quibus à popularibus præcipue ſumma deferebatur authoritas. Primum alioqui nomē *αὐτοχθόνων* non populi fundi aut civitate donati fuit, ſed illo-

rum

rum quorum maiores communi omnium conſenſu tantum Athenis vixiſſe, nec aliunde originem traxiſſe aſſererentur. Ambitionis itaq; illius gratia δημοποίητοι vocabantur populi fundi. Qui autem ex tribus unius parte tertia (quæ quot eſſent, ſtatim aperiam) ὁμογάλακτοι, id eſt (ſi verbum licebit fingere) collactanei dicti ſunt. Suprema literarum memoria illa nomina ſervavere, donec ſibi factionum nomina, unde peſtis deterrima & rerumpubl. & popularium oritur, ſibi fecere, quo tempore adhuc ἐφετῶν magiſtratuum à Dracone primo Athenis legislatore inſtitutorum oligarchia regebantur. Erant vero hæc nomina, πεδιαῖοι, διάκριοι, πάραλοι, ἑκτημόριοι. Illi ut ſolidiores in reipub. opibus favebant oligarchiæ, paucorum videlicet potentiæ: diacrii popu-

larem flagitabant adminiſtrationem, iniquo animo potentiores in republica primas partes obtinere ferentes. parari pro rerum fluctu modo huic, modo alteri factionis parti ſtudentes, ſibi & aliis viam ad libertatem impeditam reddebant. Interim omnis iniuriæ fluctus in miſeros hectemorios redundabat. Erant enim ita appellati tenuiori fortuna homines, quod potentiorum tyrannidi ſextam ſuarum rerum partem quotannis pendere cogerentur. Fiebat itaque (quod ſemper in ſimili rerum ſtatu evenit) ut ſummum ius ſumma eſſet iniuria (ut in parte corporis male affecta ſolent aut vitioſi aut nimii humores incumbendo dolorem augere) in miſerorum civium & favoribus deſtitutorũ caput procumbens. Ut autem cognoſci poſſit, & velut ob oculos poni populus A-

thenienſis: ut præterea conſtet quam vigili cura, quamque acri magiſtratuum ingenio ad illum in officio retinendum opus fuerit, viſum eſt illius ingenium ex Polybii libro ſexto depingere. Fuit (ait) populus Athenienſis perpetuo navibus navarcho deſtitutis ſimilis. Quum enim in ipſis aut propter hoſtium terrorem, aut hyemis ſævitiam, animi affectus claſſiariis imperaverit eſſe animo ſimul concordi, atque parere navarcho, tunc fit ab ipſis nautis officium diligentiſſime: ſin quadam ſecuritate ſemel inceperint duces contemnere, ac invicem movere ſeditiones (ob id ſcilicet quod ſunt diverſa omnes ſententia) tunc his adhuc navigare cupientibus, illis portum petere gubernatorem cogentibus, deformis quædam rerum facies intuentibus apparet ob ſeditionem &

[redacted]

bus abſque tyrannide ſuperior. hæc Plutarchus. Quum vero rideretur à multis quod illam renuiſſet dignitatem, quam plerique favore, precibus, atque ampliſſimis muneribus ambirent, ſubiunxit:

Οὐκ ἔφη σόλων βαθύφρων οὐδὲ
βουλήεις ἀνήρ.
Ἐσθλὰ γὰρ θεοῦ διδόντος, αὐτὸς
οὐκ ἐδέξατο.
Περιβαλὼν δὲ ἄγραν ἀγασθεὶς,
οὐκ ἐπέσπασε μέγα δίκτυον.
Θυμοῦ δ' ἁμαρτὼν καὶ φρενῶν
ἀποσφαλείς.

Non eſt Solon magna prudentia aut conſilio homo. bona enim Deus quum dediſſet, is non accepit: intuenſque, & prædam miratus, non traxit ampla præda refertum rete, animi & mentis inops. Quanvis tamen monarchiam recuſarit, noluit deſperatæ pleneque deploratæ reipub. deeſſe; verum, qua arte valebat pluri-

plurimum, conſilio prudentiaque illam levavit, primumque σεισάχθειαν, id eſt oneris quo tenuiores à potentioribus premebantur, excuſſionem excogitavit. vox illa ἐκ τοῦ σείειν τὸ ἄχθος, id eſt ab excutiendo onere dicta eſt. Per eam æs alienum à pauperibus ad oppignerata uſque ſervituti corpora factum, diſſolutum eſt. Sanxit vero ne liceret ulli ob uſuras ius in corpus habere. Multi credunt illam σεισάχθειαν fuiſſe debitorum omnium reciſionem. unde illi quibuſcum legem illam antequam promulgaretur communicaſſet, dicti ſunt χρεωκοπίδαι, id eſt æris alieni reciſores, quod maximum fecerant à quo de lege ſancienda audiverant. Habuere vero id nominis, quod nulli amplius feciſſent, quodque in legis & creditorum fraudem. Volunt alij, ut tenuiori fortuna ho-

Reipubl. coner, volui è priſcorum monumentis erutam præſtantiſſimam rerumpublicarum imaginem Athenienſium politiam in manus hominum dare: cuius etſi exacta comparatio cum noſtra propter diverſam monarchiæ & democratiæ adminiſtrationem fieri non poterit, ſpero tamen futurum ut hinc aliquod remedium ad eius emendationem deſumere poſſit. Atque non tantum leges Athenienſium à Romanis expetitas fuiſſe me oſtenſurum ſpero, ſed & diviſionis populi, & magiſtratuum exempla inde ſumpta clariſſimis argumentis me demonſtraturum confido. Quia vero exemplis res humanæ ut ſentit Plato, aut conſervantur, aut inſtaurantur: non tantum comparatione rerum noſtrarum ſumus uſus, verum Romanæ, quandoque Venetæ, non raro Turcicæ, quas ipſis in locis diligentiſſime perſpectas habui, compara-

parationes adducere viſum eſt: alioquin Turcicam diligenter lingua Gallica conſcriptam, Franciſco Valeſio Galliarum regi præſtantiſſimo, & Margaretæ illius ſorori dicavi duobus libris: in quorum primo quæ ad religionis perſuaſionem & ceremonias attinent, adque iuriſdictionem: in ſecundo, de magiſtratibus & regio cenſu ad minima uſque tractavi. Romanam & Venetam non pauci ſcriptam reliquere. Hæc noſtra ſi minus abſolute tractata prodierit, nemo æquus alieni laboris æſtimator mirabitur, quum ire per extentum huiuſmodi funem primus tentaverim, remque deperditam pene ab inferis revocaverim. Adductus porro ſum in hanc tractationem, librorum quos de ea inter cæteras reſpublicas ſcripſerat Ariſtoteles, deſyderio, quum nil eius operis præter crebras apud varios authores citationes extare

[redacted]

re iam ante mille annos comperi. Vnde non ex ipſo authore, præter pauca, ſed ex Demoſthene, Æſchine, Iſocrate, Libanio, Vlpiano Demoſthenis interprete, Polybio, Plutarcho, Harpocratione, & eius notæ authoribus viſum eſt Latinus potius male latine tradere, quam tanta mea diligentia fraudare cui ſum natus rempublicam unica minus terſæ dictionis compoſitæve orationis opinione. Per me igitur præſtantiſſimam reipublicæ ſpeciem, operis præſtantiſſimi inſtaurationem, accipient literarum Græcarum candidati, quibus iſta ſcribimus: ex qua non parvam lucem acceſſuram eius linguæ difficultati ſpero. Nullum enim antiquitatis monimentum poteſt exacte cognoſcere, qui reip. adminiſtrationis partes non cognoverit. Sed de populo dicere aggredior.

GVIL-

GVILLELMI POSTELLI

De

REPVBLICA,

Seu

MAGISTRATIBUS

ATHENIENSIVM

Liber.

Ex Muſæo

JOAN. BALESDENS,
in Principe Senatu Advocati.

CAP. I.

De Populi Diviſione.

ATHENIENSES, qui & αὐτόχθονες, id eſt indigenæ nuncupari altius referendæ originis gratia gaudebant, tribus

 diſtin-

BIBLIOTECA ... ROMA VITTORIO EMANUELE

diſtinctos fuiſſe nominibus, ſcriptum non pauci reliquerunt. Inter illos enim erant ἐυπατρίδαι, γεωμόροι, δημιουργοί. Primo nobilitas, ut Romæ patricii, appellari volebat. Geomori erant ruſtici, ita dicti, quod illis iampridem pars aliqua agri Attici ad colendum ceſſiſſet. Artifices, qui artes mechanicas & mercimonia in urbe exercebant, tertio vocabulo vocari ſolebant. Significabat & demiurgi vox, præter ſellularios, & eos qui vilioribus artibus victum ſibi parabant, etiam id munus quod Romani Publicanum vocant. Iis qui erant aut ætate aut honoribus maiores, inter cæteros dicebantur demogerontes, quaſi Senatores, quibus à popularibus præcipue ſumma deferebatur authoritas. Primum alioqui nomē αὐτοχθόνων non populi fundi aut civitate donati fuit, ſed illorum

rum quorum maiores communi omnium conſenſu tantum Athenis vixiſſe, nec aliunde originem traxiſſe aſſererentur. Ambitionis itaq; illius gratia δημοποίητοι vocabantur populi fundi. Qui autem ex tribus unius parte tertia (quæ quot eſſent, ſtatim aperiam) ὁμογάλακτοι, id eſt (ſi verbum licebit fingere) collactanei dicti ſunt. Suprema literarum memoria illa nomina ſervavere, donec ſibi factionum nomina, unde peſtis deterrima & rerumpubl. & popularium oritur, ſibi fecere, quo tempore adhuc ἐφετῶν magiſtratuum à Dracone primo Athenis legiſlatore inſtitutorum oligarchia regebantur. Erant vero hæc nomina, πεδιαῖοι, διάκριοι, πάραλοι, ἐκτημόριοι. Illi ut ſolidiores in reipub. opibus favebant oligarchiæ, paucorum videlicet potentiæ: diacrii popu-

[redacted]

larem flagitabant adminiſtrationem, iniquo animo potentiores in republica primas partes obtinere ferentes. parari pro rerum fluctu modo huic, modo alteri factionis parti ſtudentes, ſibi & aliis viam ad libertatem impeditam reddebant. Interim omnis iniuriæ fluctus in miſeros hectemorios redundabat. Erant enim ita appellati tenuiori fortuna homines, quod potentiorum tyrannidi ſextam ſuarum rerum partem quotannis pendere cogerentur. Fiebat itaque (quod ſemper in ſimili rerum ſtatu evenit) ut ſummum ius ſumma eſſet iniuria (ut in parte corporis male affecta ſolent aut vitioſi aut nimii humores incumbendo dolorem augere) in miſerorum civium & favoribus deſtitutorũ caput procumbens. Ut autem cognoſci poſſit, & velut ob oculos poni populus A-

thenien-

... exto depingere. Fuit (ait) populus Athenienſis perpetuo navibus navarcho deſtitutis ſimilis. Quum enim in ipſis aut propter hoſtium terrorem, aut hyemis ſævitiam, animi affectus claſſiariis imperaverit eſſe animo ſimul concordi, atque parere navarcho, tunc fit ab ipſis nautis officium diligentiſſime: ſin quadam ſecuritate ſemel inceperint duces contemnere, ac invicem movere ſeditiones (ob id ſcilicet quod ſunt diverſa omnes ſententia) tunc his adhuc navigare cupientibus, illis portum petere gubernatorem cogentibus, deformis quædam rerum facies intuentibus apparet ob ſeditionem &

 litem

litem inter illos obortam, his ſcilicet rudentes ac vela contrahere, illis è diverſo laxare volentibus: ſociis vero & navigationis conſortibus ingens imminet periculum. Unde non raro ubi magnas pelagi procellas atque hyemes ſæviſſimas effugere, in ipſo portu impingunt, atque adeo prope ipſam terram naufragium faciunt. Quod ſane jam ſæpius reipub. Athenienſium contigit. Superatis enim maximis gtaviſſimiſque periculis, quum propter populi, tum propter magiſttatuum ducumque virtutem, in facillimis, nulliſque adverſæ fortunæ rebus obnoxiis temere eſt periclitata. Quamobrem de hac amplius dicere non licet, in qua, turba rerum ſummam habet, quodam irrationabili impetu illo animi libidine conducto & inſtructo, ardore & vehementia impulſo.

Hacte-

mendos eſt redeundum. Illi certe ob tam diverſas partes & ſententias non poterant aliter quam monarchia, aut uno capite, quod tam diſparia regeret membra, componi. Omnium ergo conſenſu, & præcipue popularium, ob vitæ inſignem integritatem, quodque gravationi populari nunquam conſenſiſſet, Solon eſt ad hoc munus delectus: quam provinciam periculi plenam, ancipitiſque exitus, homo integerrimus ſuſcipere his verbis renuit. Dum tyrannidem in patriam exercere refugio, dum vim mortalium nemini infero, quum lædere quod mihi aut minuere poſſit honorem, nil admiſi, ſic videor mihi facile omni-

bus

bus abſque tyrannide ſuperior. hæc Plutarchus. Quum vero rideretur à multis quod illam renuiſſet dignitatem, quam plerique favore, precibus, atque ampliſſimis muneribus ambirent, ſubiunxit:

> Οὐκ ἔφη σόλων βαθύφρων οὐδὲ
> βουλήεις ἀνήρ.
> Ε'σθλὰ γὰρ θεοῦ διδόντος, αὐτὸς
> οὐκ ἐδέξατο.
> Περιβαλὼν δὲ ἄγραν ἀγασθεὶς,
> οὐκ ἐπέσπασε μέγα δίκτυον.
> Θυμοῦ δ' ἁμαρτῶν καὶ φρενῶν
> ἀποσφαλείς.

Non eſt Solon magna prudentia aut conſilio homo. bona enim Deus quum dediſſet, is non accepit: intuenſque, & prædam miratus, non traxit ampla præda refertum rete, animi & mentis inops. Quanvis tamen monarchiam recuſarit, noluit deſperatæ pleneque deploratæ reipub. deeſſe; verum, qua arte valebat pluri-

plurimum, conſilio prudentiaque illam levavit, primumque σεισάχθειαν, id eſt oneris quo tenuiores à potentioribus premebantur, excuſſionem excogitavit. vox illa ἐκ τοῦ σείειν τὸ ἄχθος, id eſt ab excutiendo onere dicta eſt. Per eam æs alienum à pauperibus ad oppignerata uſque ſervituti corpora factum, diſſolutum eſt. Sanxit vero ne liceret ulli ob uſuras ius in corpus habere. Multi credunt illam σεισάχθειαν fuiſſe debitorum omnium reciſionem. unde illi quibuſcum legem illam antequam promulgaretur communicaſſet, dicti ſunt χρεωκοπίδαι, id eſt æris alieni reciſores, quod maximum fecerant à quo de lege ſancienda audiverant. Habuere vero id nominis, quod nulli amplius feciſſent, quodque in legis & creditorum fraudem. Volunt alij, ut tenuiori fortuna ho-

homines poſſent ære alieno liberari, auxiſſe per ſiſachthian pecuniæ percuſſæ precium: ut quod anta ſeptuaginta drachmis mutabatur, idem centum minis poſtea æſtimaretur: & ſecundum vetuſtam rationem perſolverent. At neutra ratione videtur per ſe ſine altera tolerabilis. fuiſſet enim χρεωκοπὴ, id eſt alieni æris reciſio, creditoribus tam ingrata, quā grata & optanda pauperibus: unde illud non extinguere ſed alere incendium fuiſſet. Incrementum vero minarum adiectarum non potuiſſet ſatis eſſe tenuioribus ad perſolvendum. unde utrunque una inſtituiſſe credi par eſt, ut divitibus creſceret, quod à pauperibus recuperare per legem non poterant. Ipſe vero primum ut legem à ſe incipere cæteris legiſlatoribus oſtenderet, de ſuo ſex talenta auri, quæ quadraginta-

quinque

quinque millia aureorum noſtratium proxime reddunt, remiſit. Sub ipſo autem rerum innovandarum tempore (ſolet enim omnis mutatio vel utiliſſima, ægre admitti) lex lata non ſtatim placuit (divites enim ſecum inique actum contendebant: pauperes Attici agri more Laconico expectabant) tempore tamen procedente, & perſpecta pace ex ſanctione comparata, uſque adeo omnium eſt iudicio probata, ut ſacra inſtituerent ſiſachthię nomine. Paulatim ergo compoſitis rębus, cavendum more medici optimi ſtatuit, ne rurſus in eandem calamitatem incideret, compoſitis ſingulis pro cuiuſque dignitate membris. Primum itaque populi cenſum æſtimandum duxit, ut quiſque pro ſuarum facultatum modo (ſi adeſſet vitę innocentia) dignitatem in Rep. aſſequi poſſet,

nul-

nulla habita plebeii aut patricii ratione : id tamen præcavendo, ne ulli potentiorum qui tunc in magiſtratu eſſent, invito ſe abdicare liceret. Facile itaque hoc temperamento ſummos imis coniunxit, & e diverſo. nec enim antea licebat plebeio magiſtratum adminiſtrare. Quatuor ergo ex cenſus ratione, populi partes fecit, πεντακοσιομεδίμνους, ἱππεῖς vel τριακοσιομεδίμνους, ζευγίτας, & θῆτας. Modiis quingentis cenſebantur primæ dignitatis. Modium vero de ſolo in quo poſſis modium ſerere, dici Varro his verbis ait : Iugerum, quod quadratos duos actus habet. Actus quadratus, qui & latus eſt pedes 120, longus totidem: is modius & mina latine dicitur. Medimna Cicero vocare ſolet, quorum in quolibet ſeri ut menſura Pariſiorum ſex modii ſolent. Is erat primus

cenſus

cenſus. hi erant poſt ſenatorii ordinis viros primo in honore. Patricii autem ſolebant in ἱερῶν ὀλιγαρχικῶν eligi antequam Ariopagiticus ſenatus à Solone inſtitueretur. Munus pentacoſiomedimnorum erat, quum urgebat neceſſitas, aliquid reipublicæ conferre pro rerum uſu: quos ſtatim ſequebantur eodem in munere ſecundi, trecentis cenſi modiis, dicti ἱππεῖς, quod & equos domi per facultates alere poſſent, & tempore belli ἱππάδα perſolvere, id eſt quantum homini & equo in annum alendo ſat eſſet. Bini idem ζευγῖται, quaſi dicas mutuo iuncti, quia per facultates unus non poterat, præſtare ſolebant. unus itaque illorum cenſebatur circiter 150. medimnis. Ariſtoteles in Solonis inſtitutis, quæ in Politicorum libris deſcribit, horum non meminit. Opificum, cerdonum,

C pro-

proletariorumque loco erant θῆτες, nec aliud reip. pendebant quam numulum, qui ab illis θητικὸν vocabatur. Fuiſſe vero proletariorum, vocis arguit ratio. Nam θήσω priſco pro ποιήσω, id eſt faciam, edam, dicebant: unde παιδοποιήται, id eſt, prolis procreatores ſunt dicti. Θητῶν alioqui ſignificatio, mercenariorum nomen eſt. Nullum ius illis aſſequendi magiſtratus erat, quandiu cenſus tenuitas eos in infimo contineret ordine. Hoc itaque pacto Solon conſtitutis veluti in certamine ad quos ſinguli contenderent finibus, morbo laborantem remp. reddidit ſanam. Ut enim natura ſapientiſſima magiſtra, quum videt aliquid à ſe compoſitum ita vehementer omnes intendere nervos, ut loco fœlicitatis & boni, ad quod omnia tendunt, ſibi infœlicitatem ſuopte ingenio

nio comparet., aut illud idem partium ſimul agentium inæqualitate ſeſe conficere: ſapientiſſima inquam traducit aut rem aut rei partem vitio intentam ad aliquod inſtitutum, ubi relicta priſca contentione adoleſcat finem conſequendo propoſitum: ſic ſapienti legum inſtauratori eſt faciendum: qua potiſſimum induſtria uſus eſt Solon. Ut vero probandarum legum fieret maior poteſtas, imponens & patriciis & plebeiis illis, dum pollicetur tabularum ſtabilitatem, his Attici agri ex æquo, ut dixi, diviſionem, omnium conſenſu, antequam rogaretur lex, probata, utriſq; impoſuit: quod ſuo maximo bono eſſe cum omnes cognoviſſent, uſque adeo gratam habuere, ut ſacrorum memoria illam conſecrarent immortalitati. quibus compoſitis, ubi omnia ex animi ſenten-

ti[illegible] eveniſſe vidit, protulit hæc carmina:

Δήμῳ μὲν γὰρ ἔδωκα τόσον κράτος ὅσον ἐπαρκεῖ,
Τιμῆς οὔτ' ἀφελὼν οὔτ' ἐπορεξάμενος.
Οἳ δ' εἶχον δύναμιν καὶ χρήμασιν ἦσαν ἀγητοί,
Καὶ τοῖς ἐφρασάμην μηδὲν ἀεικὲς ἔχειν.
Ἔστιν δ' ἀμφιβαλὼν κρατερὸν σάκος ἀμφοτέροισι
Νικᾶν δ' οὐκ εἴασ' οὐδετέρους ἀδίκως.

Nunc populo quantum ſatis eſt, permiſſa poteſtas,
Detractus nulli eſt, eſtve negatus honos.
Viribus atque opibus qui nomina clara ferebant,
Hos vetui & tenues quæ minus æqua pati.
Me obiiciens ſcuti in morem, quod ſervet utroſque:

Neu-

Neutra permiſi vincere parte nefas.

CAP. II.

De tribubus, & alijs populi patribus.

RESTITVTA populo pace, nobis de tribubus dicẽdum altius repetita origine videtur. Solent fere omnes populi, nationes, urbeſque, ut inquit Livius, ſuas conſecrare origines, à claris ſcilicet hominibus, aut ab illis quos rudis & rerum ignara vetuſtas, mundique adoleſcentia in deorum repoſuit numerum, nomina ſibi imponentes. ita alii Iovem (cuius vocabulum ex veteris teſtamenti vocabulo יהוה factum ab ethnicis eſt) Martem alii, Mercurium, Pallada, Vulcanum, & huiuſmodi portentoſa deorum vitio nobilium monſtra, ad maiorem virtutis & an-

tiquitatis opinionem, ſuarum urbium aut gentis authores, inſtauratores vendicant. Athenienſes ergo quum non viderentur ſibi ſatis una ἀθλῶᾳ, id eſt, Pallade nobiles, variis etiam ſui populi partibus, quas tribus dicunt, nomina ab eponymis dedere. Erant vero ἐπώνυμοι, heroës, primi ſcilicet illi quos ſuprema hominum memoria noverat, qui virtutis ergo ſtatuas Athenis habebat, habuerantve in eo Athenarum loco qui non longe à buleuterio quingentorum virorum erat: ut illis ſtatuis tam virtutis per memoriam præmium illis referri cognoſceretur, quam incitarentur omnes his exemplis ad virtutem. Primum itaque fuere quatuor tribus. Una à Cecrope priſco (nam ſi Pauſaniæ credimus, fuere duo) dicta Cecropis eſt; altera ἀυτόχθων, id eſt, indi-

indigena peculari gentis vocabulo. Tertiam Actæus ἀκταίαν dixit. Quartæ à maris vicinia nomen fuit παραλία. quibus vocibus antiquatis, Cranaus quatuor diverſas indidit, Cranain à ſe, Atthida, Diacrin & Meſogæan. Altera vocabulo gentis, Diacris à ſummo loco urbis (ſunt enim Athenæ in colle ſitæ) Meſogæa à media parte vocata eſt. Ut autem mater adulterium tegeret, Iovem patrē habuiſſe creditus eſt Erichthonius: qui ut patri falſo credito gratiam referre ſimularet, abrogatis his, à diis vocabulo impoſuit quatuor. διάδα itaque primam à Iove dixit, alteram ἀθηναιάδα à Minerva, ſequentem ἡφαιστιάδα à Vulcano illic ſummopere coli ſolito nominavit: quartæ à Neptuno ποσειδωνίας nomen fuit. Inde unaquaque harum in tres partes (quas ita

[redacted]

à tribus, non à tribuendo ut putant dictas novimus) diviſa, numerus ad 12. pervenit. Nomen Græcum eſt, etymi argumento. τριττῦς enim vocant ἀπὸ τῶν τριῶν, id eſt, à tribus, ut Latini primum etiam à ternaria populi partitione in Tatienſem, Lucerem, & Rhamnenſem facta. Hæ duodecim partes tertiæ duravere ad tempora uſque Alcmæonis 660. annis, aut circiter. Iſte oraculi Apollinis reſponſo 10. tribus à principibus qui ante illum regnaverant maiori fama, nominavit. Cecropis à Cecrope, Erechtheis ab Erechthæo dicta, Ægeis, Pandionis, Acamanthis, Leontis, Oeneis, Hippothoontis, Antiochis, Æãtis: quibus adiectæ ſunt Antigonias & Demetrias, ut 12. numerum complerent: quæ ipſæ ſingulæ (ut pridem quatuor) in tres partes diviſæ reddebant ſex & tri-

& triginta tribuum numerum: quas Romani una minus ſunt imitati. Vnde patet non tantum legum, ſed & diviſionis populi Attici exemplo uſos fuiſſe. Iſta quam magni ſint momenti, in rebus reipub. Atticæ perpendendis poſtea videbitur. A quibus porro principibus, tribus nomina ſumpſiſſent, illi 12. eponymi dicebantur, quos neſcio an vocet duodecim Athenienſium deos Herodotus in Erato, quoniam idem author quum aliquot nomina illorum ibidem adſcripſiſſet, in Euterpe ait 12. deos primum in Ægypto cultos, indeque in Italiam portatos, habuiſſe Piſis aram communem, quæ *δώδεκα θεῶν βῶμος*, id eſt, XII. deorum ara vocabatur. Reges vero deos vocari, quod aut regnarent quadã æquitate, aut aliquando regnaviſſent, mihi præter copioſam am-

[redacted]

pliſſimamque tam Græcæ quam barbaræ hiſtoriæ fidem author eſt primo Politicorum Ariſtoteles. Unde & deos & reges potuiſſe vocari conſtat, & illos XXIIII. deos fuiſſe. XII. Ægyptos advectos, totidemque Atticæ reges. Pauſanias in Atticis ubi de Eponymis dicit ſe adferre ſententiam Herodoti de illis, tamen longe diverſis nominibus & ſumma ab illo id facit. Pauciores enim 12. adferr, iiſque Attalum, Ptolemæum, atque Hadrianum cuius tempore ſcribebat, addit. uſque adeo gloriæ ardor, & popularium blandimenta valebant, valentque, ubi in aliquam opinionis partem procubuit ambitio. Sed de Eponymo magiſtratu ſuo loco. Cognito populo, illiuſque partibus explicatis, nunc ad magiſtratuum narrationem eſt veniendum.

Cap.

ſtratus Athenis.

TRIPLEX fuit eligendorum magiſtratuum ratio: ſors, populare ſuffragium, ſtemmatum claritas. Primam rationem Græci κλῆρον, alteram χειροτονίαν, id eſt, manuum extenſionem (quæ in ſublime à populo dum aliquem probaret, fieri ſolebat) tertiam αἵρεσιν vocant, id eſt, electionem. Sorte ſortitove deligebantur in eo loco quem Græci eam ob rem κληρωτήριον dicunt, quicunque iudicandi fungerentur officio: quo modo dux & ſinguli fere magiſtratus Venetorum eligi ſolent. Illam vero rationem ampliſſime ſuo loco tradam. Senatus ille qui Athenis ita eligebatur, ἡ βουλὴ τῶν πεντακοσίων, id eſt, conſiliorum D. virum dici ſolebat.

Popu-

Populari ſuffragio duces, tribuni militum, rei bellicæ & maritimæ præfecti ſuo munere fungebantur. Quibus ſuum munus concedebat propter opes & nobilitatem electio, illi erant χορηγοὶ, id eſt, Choragi in ludis ſacris & ſacrificiis: quo in munere liberalitatem ſummam exercebant, impenſas proprio ære & facultatibus ſuppeditantes. Hi erant numero x. quo in honore ſe fuiſſe Demoſthenes in oratione adverſus Mediã oſtendit. His tribus generibus omnia reipubl. vincula conſtare abunde patet. Ab iniuriis enim domeſticis, vicinorum, exterorumque, ius dicendo iudices defendunt, fines conſervat & auget miles, religio expiat animos. Nunc quo ſe ordine ſingulæ dignitates offerent eas deſcribam, ab Ariopagitis exordium ducendo.

…opagitarum Senatu.

ET literarum omnium memoria, & ſua æquitate ſeveritateque longe celeberrimus eſt habitus ſenatus Ariopagiticus, quem Graii τὴν ἐν ἀρείῳ πάγῳ τῶν ἀρξάντων τῶν βουλὴν appellant. Ut maximo honore erat, ita numero civium non parvo quanvis incerto conſtabat. Incertus numerus inde procedebat, quod ex novem Theſmothetis, de quibus ſuo loco, ſolerent in eum ordinem annuo magiſtratu ſtatim defuncti, reddita totius anteactæ vitæ apud Logiſtas ratione, quidā cooptari. Acceſſuri Logiſtę, qui à publicis rationibus magıſtratus erāt, nomen præconi edebant, proclamareque his verbis iubebant: Quis vult talem tali & tali functum magiſtratu de anteactæ vitæ

vitæ accuſare facinoribus? Qua proclamatione quivis, modo probando eſſet, accuſator admittebatur. verum iſta in Logiſtis melius. Illa ſevera quidem certe admodum ratio paucos reperiebat uſque adeo omni nota carentes, ut innocentia freti augerent eum ordinem. Qui vel ſordium (quæ res alioqui pleriſque ſatis familiaris videtur, cum ſi ad victus rationem munerum illa receptio pertineat; iudicibus lege ſit permiſſa) vel favoris vel admiſſi criminis notã inuſtam ſemel habuiſſe probatur, is nunquã in tam inviolabile conſortium admittebatur. Et ne ullus fraudi locus relinqueretur, ſub dio palam præſenteque populi totius corona illa ratio coram ſenatu putabatur. Quotannis itaque illa ipſa ex Theſmothetis plures eximens, & numerum relinquebat incertum,

…ndebat.Lectus ille or-
do ac inſtitutus à Solone anti-
quata ἰφετῶν ſeveritate legitur.
Erant enim ante Solonis inſti-
tuta 51. Ephetæ, id eſt, præfecti,
qui de capitalibus cauſis ac fur-
tis ſententiam (quod ante illos
regis fuerat officium) ferebant.
Iſtorum ergo nomine Solon
præſentem ſenatum conſtituit,
ſummæ in Rep. authoritatis: qui
non ſolum de capitalibus cauſis
ius dicebat, verum de quibuſli-
bet gravioribus, nō ſecus quam
olim iudicum decuriæ ſortito
& ſubſortito à prætore apud
Romanos delectæ: & hodie in
Gallia primum de criminalibus
ſupprætores, ſecundo de vi illa-
ta: ac ſupremus in ſummis curiis
ſenatus tam primum quam ex
provocatione cognoſcit. Quum
vero cauſæ poſtulabat gravitas,

Ario-

Ariopagitis addebantur ex cæteris magiſtratibus non pauci veluti ſubadiuvæ, quemadmodum in delegatis à ſupremo ſenatu cauſis hodie fieri eſt in uſu. Si magiſtratus novi eligerentur aut inſtituerentur, ſi reip. gratia aliquid quod ad omnes æque pertineret, in deliberationem proponeretur, ſi lis ſæpius ob ambiguitatem dilata ſe offerret, cogebatur illa iudicum multitudo, ex qua quæri non liceret: vocabulo vero Attico cœtus ille ἡ σύγκλητος βουλὴ, aut παντεκκλησία, id eſt, congregatio univerſorum dicebatur. Porro Ariopagitarum magiſtratum dicere Græci conſueverant διωνικῆ & ἀδιάδοχον, id eſt, perennem, & viciſſitudinis expertem, ad cæterarum ſcilicet dignitatum diſcrimen, quod illæ certis temporis periodis exui & deponi ſole-

ſolerent, is nunquam. Quanvis autem ſine ullo diſcrimine omnia nefaria publice vindicarent, tamen peculiaris erat illorum cognitio de veneficiis, incendio, cæde, & vulneribus conſulto atque extra primum animi motum illatis, deque inſidiarum aut proditionis in patriam molitione (quæ res in populari ſtatu, par eſt læſæ maieſtati in monarchia) & plurimis aliis. Mos vero iudicandi illorum, quantum litterarum monumentis eſt proditum, talis fuit. Statuto reo, aut accuſato pro reo, poſt primam quæſtionem teſtibus & coniecturis atque probationibus adornatam (nam alioqui accuſare non licebat niſi talionis pœna) ſtatim ſententia ferebatur, nec in multum tempus differri ſolebat: ut fere ſolet Venetiis fieri apud decemviros: ubi tamen prius ab

advocatoribus & quadraginta viris criminalibus accuſationes ſunt prolatæ. Nolo multorum iudicum criminalium negligentiam hic ſæpius expertam attingere, quum ipſa ſe ſatis aperiat. Non licebat Ariopagitis ad miſericordiam flecti. In hoc enim cum ſeveritate ἰφετῶν conveniebant, quod pari pœna par delictum mulctabatur. Id vero ſacro ſanctum veluti ac ſummum in ipſis laudat Ariſtoteles principio rethorices, dum ait, ἅπαντες γὰρ, οἱ μὲν οἴονται δεῖν οὕτω τοὺς νόμους ἀπαγορεύειν, οἱ δὲ καὶ χρῶνται καὶ κωλύουσιν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν, καθάπερ καὶ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ ὀρθῶς τοῦτο νομίζοντες. quorum verborum ſententiam paucis admodũ & elegantiſſime Quintilianus 6. inſtitu. orat. appendit. Athenis, inquit (quo nomine Ariopagum intelligebat) affectus movere, etiam per præconem prohibe-

...etiam incipit & in noſtris ſummis curiis eſſe familiare. Noverunt enim ſenatores clariſſimi longo rerum uſu edocti, nil eſſe quod rhetorum & cauſidicorum eloquentia verſutiave non poſſit everti, inque diverſum trahi, ita ut ex ſumma æquitate ſummam iniuriam, & e diverſo, procreare videantur, ſi ſemel auditorum, aut judicum animos in ſuam ſententiam traduxerint. qua peſte etſi hodie careant curiæ noſtræ, tamen longe crudelius monſtrum domi alebant cauſidici quidam opiniones doctorum opinionibus addendo, diverſaſque iuris ſcripti in æqui bonique everſionem allegando, &, ſi nihil aliud, curiam ipſam occupando ne adverſarii causā intelligat: donec tu Poyete Cancellarie æquiſſime. illis nebulo

bulonibus præſcribendum regia ſanctione curaſti: ne quid adferrent allegationis in ſimplici rerum narratione, pariter in quæſtionibus & probationibus, vetuiſti. Verum ad inſtitutum redeo. Tanta erat Ariopagitis in iudicando fides & integritas, ut ſi quis etiam ſceleſtus admodum creditus, poſt cauſam apud illos dictam evaderet impune, nulla eum vis, nulla authoritas poſſet de ea cauſa appellare. Nulla illic erroris propoſitio, nulla ſecunda ſenatus occupatio locum habebat. Forma iudicii talis fuit. Coniecto in vincula reo (finge de cæde agi) per præcones & apparitores vocabantur interfecti hominis neceſſarii, domeſtici, parentes, amici: quorum arbitrio (quod hodie iudicii æquitate fit) de pœna ſtatuebatur, ferebaturque ſententia ſecundum accepti rationem: qui mos hodie quia eſt
Turcis

comprehenſo reo homicida, cu-
rat ſtatim ſiſti parentes perempti:
& ſi illi deſint, neceſſarios, aut il-
los ad quos ex illius vita utilitas
pervenire poterat. Alioqui ſi de-
ſint illi, nomine principis & le-
gum, more procuratoris aut ad-
vocati regii, iuris ſcripti & talio-
nis pœna punit. Rogat præſentes
utrum malint hominem talione
an mulcta puniri, ferturq; pro il-
lorum voto, ſi tamen modum
non excedat, ſententia. Æſtimant
hominẽ ſolidum ſexaginta aſpro-
rum millibus: quæ ſumma ad
noſtram pecuniam æſtimata mil-
le & ducentos aureos nummos
reddit. Nam aſprum genus ar-
genteæ monetæ eſt noſtro Caro-
leo nummo pene par. Id æris cõ-
penſat mortis damnum. Dimi-
diũ, hominis dimidii loco adiu-

catur. Dimidius homo eſt, cui pes, manus, oculus, aut præcipuæ partis corporis uſus deeſt. Paris proportionis ratio in corporibus aut inutilioribus partibus obſervatur. Verum iſta compenſatio ideo rarius fit, quod non ſtatim, flagrantique ut aiunt delicto poſſunt una ſiſti reus & affines. Pupillis, mutis, linguaque impedita hominibus ſuccurrit prætor in rebus pro conditione æſtimandis. morte itaq; aut mulcta reum illorum nomine mulctat. Ariopagitarum ut erat maxima in iudicando diligentia & ſedulitas, ita rarius id muneris infrequentiuſque ſubibant. Singulis enim menſibus tribus tantum diebus iudicabant, quinto, quarto, tertio Cal. cuiuſlibet: qui dies ita Græce dicti ſunt, πετάρτη φθίνοντος, τρίτη φθίνοντος, δευτέρα φθίνοντος, id eſt, quarta, tertia, ſecunda decreſcentis & iam finientis

tis menſis.nam Græcos Calendis carere vel parœmia docet.Præterea non coibant, niſi ob rerum neceſſitatem fieret ἡ σύγκλητος βουλὴ, id eſt, indictivum conſilium: cuius conditio quod ad magnum numerum attinet, non eſt abſimilis magnis Venetorum comitiis, ſingulis octonis diebus ſemel ad magiſtratus deligendos tantum cogi ſolitis. De hoc ſenatu, multiſque aliis cum Romanis & Gallis tum Atticis ſcripſit utriuſque linguæ inſtauratæ lumen G. Budæus in annot. primis in Pandect. l. ultima de ſenat. cuius ſententiam etſi ex ipſis unde illã deſumpſit authoribus poſſem adſcribere, ne quid prætermiſiſſe videar, paucis adferam. Ait itaq; ex Luciani verbis, iudicia noctu & ſilentio in Ariopaga tractari ſolita: primum, ne dicentis rationem ullam apud ſe haberent, qui rem nudam ſineque prooemio &

perſonarum ratione audire vellent: alterum,ne interruptionibus inter diſputandum fieri ſolitis,ſe interpellarent, atque ſententia dimoverent. Inde nata eſt parœmia, ἀρεοπαγίτου σιγανώτερος, Ariopagita ſubticentior, dici ſolita de prudentibus & taciturnis viris. Nec vero una tantum fuit taciturnitatis ratio. nam & reum præterea attentius reſpondentem audiebant, & iudiciorum ſecreta nunquam evulgare ſolebant: tabellareſque edebant ſententias, ne ex maioribus authoritatis ætatis aut eruditionis viri, qui prior ſententiam dixiſſet, præiudicio ab opinione ſua diſcederent, aut (quod multi ſolent hodie) ad idem, reſponderent. Cum illis in tabellari ſententia convenit fere omnibus Venetis magiſtratibus, ea de cauſa quam ſupra attuli: cum x. viris autem capitalibus, ne prodeant
in

in vulgum aut ſententiæ, aut ſecreta iudiciorum: utriſque optimo iure ſane. Illorum authoritas enim nunquam poteſt imminui, dum areſta illorum nunquam reſcindi aut calumniari, contemnive ab cæteris magiſtratibus, aut etiam à plebeiis poſſunt, qua re quæ in rep. peſtis oriri deterior poſſit, non video: omnia enim peſſum eunt, quum ſemel aut negligi legum & magiſtratuum vis cœperit, ſenſimque iugum infringi cœptum excutitur. Itaque meo iudicio non deberent illi magiſtratus à quibus non eſt provocatio, tam temere evulgare ſententias, ne arbitrio vitiligatorum illic antinomiæ pleraque reperiantur. Poſt Græcorum ſententias videndum quid Latini de Ariopagitis ſcripſerint. Valerius Maximus de illis ita ſcriptum reliquit. Eiuſdem urbis (de Athenienſibus proximo capite

 egerat)

egerat) & ſacroſanctiſſimum conſilium Ariopagus quid quiſque Athenienſium ageret, aut quonam quæſtu ſuſtentaretur, diligentiſſime inquirere ſolebat: ut homines honeſtatem, memores vitæ rationem reddendam eſſe, ſequerentur. Eadem bonos cives corona decorandi primo conſuetudinem introduxit. nam & virtuti (uberrimum alimentum eſt honos &c. Quum iſtud ita habere ſit ſcriptoribus compertum, credendum eſt, quo tempore non iudicabant, id perquirere ſolitos. Utut ſit, certum eſt inſigni quadam prudentia & pene divina fuiſſe, quod Cicero accerrimi iudicii homo illum ſenatum cum mundi rectore Deo potius comparatum voluerit, quam Romanum. Ait enim. Negare hunc mundum providentia regi, idem eſt ac ſi quis dicat Athenas ſine Ariopagitis regi conſilio. Quod ait

Plinius

Plinius naturalis hiſtoriæ ſeptimo, primum capitis iudicium actum in Ariopago, mihi non videtur rationi conſentaneum. Ex omnibus enim Græcis authoribus liquet Solonem hunc magiſtratum inſtituiſſe quod iam docui) quaſi ad ſeveritatis ephetῶn moderationem. Atqui Draconem, qui hos inſtituerat, longe Solonem præceſſiſſe conſtat, tamque ſeveras leges in improbos ſtatuiſſe, ut pœna capitali vel quodlibet holuſculi furtum plecteretur: unde dici vulgo ſolebat, Draconem non atramento ſed ſanguine humano leges ſcripſiſſe. At quis credat fiere poſſe ſub tali legum ſeveritate, tanto tempore tot improbis in repub. perpetuo agentibus, ut omnibus ſeculis ſit verum dictum poëtæ, τὰ χείρονα νικᾷ, deteriora vincunt, neminem improbitatis dediſſe pœnas? Fieri ſane non poteſt. Quod ſi quis con-

contendat Plinium intelligere in Ariopago, id eſt, Athenis, aut ſuprema litterarum memoria: primum quidem eſſe verum vix poterit, quum ante ullum Græcorum imperium, iam florentiſſimæ res Perſarum, Aſſyriorum, Indorum, Ægyptiorum, Syrorumque ipſa vetuſtate collapſæ fuiſſent, quæ ſine facinoroſorum pœna regnare tandiu non potuiſſent. Alterum non arguit verum fuiſſe etſi ſcripſerit nemo, cuius ſaltem extent ſcripta. Quanvis enim literæ ipſæ præclarorum facinorum iuxta hominum memoriam ſint conſervatrices, tamen non ſtatim eſt credendum, ſi quid aut nulla hominum memoria, aut nullis literarum monumentis eſt celebratum, id protinus non fuiſſe: nec ſi quid ignoras, id propterea minus in rerum eſt natura: nec, ut inquit Lyricus,

-Sola comptos arſit adulteri
crines Helena-

Et paulo poſt,

Vixere fortes ante Agamemnona
multi-

Pauloque mox,

Paulum ſepulta diſtat inertia
celata virtus-

Itaque nulla in parte vero conſentanea dixiſſe videtur Plinius: quod etſi illi in hoc loco inque multis aliis contigerit ; non eſt mirandum, quum vir ſenatoriæ dignitatis, inque Reip. muneribus occupatus, ſuccisivis horis vix poſſet quot excerpſit deſcribere. Hanc vero ſententiam lectori excutiendam relinquens, ad alia tranſeo. De huius ſenatus dignitate ſunt omnia apud authores plena : verum una oratio Demoſthenis in Ariſtocratem, hunc ſatis aperiet : quæ quia ampliſſime quæ iam tradidi explicat, ad illam lectorem remitto,

quum

quum alioqui nil ſit à me in illo deſcribendo prætermiſſum.

Cap. V.

De nomothetis.

NOMOΘETΩ̃N nomina plura Græci dignitatum genera intelligunt: quæ mihi prius aperienda videntur, quam ad rem de qua ſum dicturus, veniam. Tres olim nomothetas apud Athenienſes fuiſſe authore Suida reperio: Draconem, Solonem, Æſchylon, non quidem illum poëſi celebrem, ſed quendam alium Athenis natum, non uſque adeo apud authores celebratum. Secundo νομοθέται legiſlatores quicunque ſunt. Verum ut ad rem facit vocabulum, præcipue intelligebant Athenienſes unum ad mille ſelectos cives, quibus legum antiquandarum fiebat poteſtas quum non viderentur amplius ex Reip. uſu, ac præterea il-

larum

larum examinandarum quæ aut emendandæ, aut immutandæ, aut demum ſanciendæ viderentur. Eſt enim legibus humano conſilio natis, quemadmodum & rebus naturalibus, etſi paulo obſcurior, noſtræque mortalitati minus cognita, vetuſtas: quam ubi ſenſere, uſus conſuetudine aut deſuetudine aut abrogandæ aut emendandę ſunt: quod ipſum (niſi ubi iure ſcripto ut vocant, id eſt cæſareo ſive civile utuntur) in civili Romanorum patet. Nam bona pars de ſervitutibus, de ſervis, noxa, iure perſonarum, hæreditatis varia diſtributione, & infinitis aliis tractationibus agit, quæ in Gallia (ubi præcipue ius civile, quod conſuetudines vocant, atque regia & curiarum placita locum habent) ut parum eſt in uſu, niſi ut à ſimili iudicando, ita partim explodendam cenſerem, ut tempus illud quod ſtu-
dioſi

dioſi iuris in illam inſumunt, daretur iuri civili, poſtquam quæ nobis ſunt in præcipuo uſu, diligenter didicerint. Nobis propoſiti nomothetæ ius tantum habebant referendi coram populo toto probarentne an improbarent leges, plebiſcitaque. nec enim poterat ulla rogatio probari, rataque haberi, quin univerſi magiſtratus nomothetis ſubſcripſiſſent. Hi etiam iudicandis gravioribus cauſis ſolebant intereſſe, eorumque ſententiæ ſi non pareret aut actor aut reus, tribus drachmis pręſente archonte mulctabatur. Hæc eſt Pollucis ſententia. Verum Budæus ex Demoſthene paulo aliter latiuſque explicat quomodo illæ leges ſolerent proponi. eius ideo verba adſcribam. Solonem commemorat Demoſthenes inter alia cum legibus ſuis hoc quoque inſtituiſſe, quum lex aliqua ad populum ferretur,

retur ; ut à legiſlatore primum recitaretur, deinde in loco maxime celebri totius urbis maximeque conſpicuo proſcriberetur, ad tertiam concionem uſque, (non aliter atq; leges Romæ trinundino die promulgari ſolitas Macrobio referente novimus) inde ſcribæ ut daretur palam pro concione legenda : ut ſi cuiquam quid non placuiſſet, in medium id proferret : & ſi ea tum quoque populo placuiſſet, ita demum nomothetæ daretur poſtremũ probanda, qui uti eam probaſſet, improbaſſetue ita ferretur, antiquaretur ve. Ipſi autẽ nomothetæ ex iudicum numero deligebantur, ut eam operam populo iurati ipſi navarent. Hæc Budæus: cuius comparatio ut planior fiat, locũ Macrobii adfero. Rutilius (ait) ſcribit, Romanos inſtituiſſe nundinas: ut octo quidem diebus ruſtici opus facerent, nono autem

E die

die intermiſſo rure, ad mercatum legeſque Romam accipiendas venirent, ut & ſcita atque conſulta frequentiore populo referrentur, quæ trinundino die propoſita, à ſingulis atque univerſis facile noſcebantur: unde etiam mos tractus ut leges trinundino die promulgarentur. Hactenus Macrobius.

Cap. VI.

De legum conſervatoribus, Græci νομοφύλακες dicunt.

Differebant à nomothetis νομοφύλακες, quibus à legibus ſervandis ut nomen ita & officium erat. Fruſtra enim fuiſſent à nomothetis leges exploratæ probatæque niſi, præſcripti illarum ſit uſus, ſecundumque eas iudicaretur: quod nomophylaces ut fieret curabāt. Cicero libro de legibus tertio, illorum officium diligenter explicat: Græci hoc diligentius,

ligentius, ait, apud quos νομοφύλακες creantur: nec ii ſolũ literas (nam id quidem etiam apud maiores noſtros erat) ſed etiam facta hominum obſervabant, ad legeſque revocabant. Hæc Cic. Secundo dignitatis gradu erant Athenis νομοφύλακες ut qui πρόεδροις (quorum nomen à primis ſedibus quas illi ante cæteros habebant, deductum eſt) aſſiderent, ſtrophio quodam lineo (quali honoris gratia dux Venetiarum hodie ornatur) capite redimiti. tantus erat honos priſcis incolumitatis reipublicæ conſervatoribus, tantum legum ſtudium. Idē enim eſt nullas habere leges, & multas quidem ſcriptas habere, nullis vero uti. Cæterum is ordo legi ſolebat ex ipſis Ariopagitis: illorumque præſtantiſſimi etiam hanc curam legum habebant ſanciendarũ, tuendarumque: quod erat ſacroſanctum munus. Nil

enim vetat, homines in uno conſtitutos ordine, dum aut ab officio quandoque reſpirando ſuperſedent, aut quum cauſa vehementior urget, vario tempore variis aliis muneribus in Republica fungi: quod in ſupremis Galliæ curiis maxime patet. Illarum enim partes quædam, quæ ad capitales cauſas ab inferioribus, aliæ quæ ad rerum actionem ſunt conſtituta, perpendentes, approbant, vel reprobant: itaque rata habetur ſententia. pars indictiva concilia, alii peculiarem quandam cauſarum cognitionẽ (commiſſiones vulgo, & relationes litium vocant) ſtatuis temporibus, alii rationes rerum fiſcaliũ, & alia ſexcenta officia ſubeunt, quum tamen unum ſint corpus, & curiæ Præſides Conſiliariique dicantur. Antiqui vero non uſq; adeo rerum longo uſu edocti, nec adeo periti quomodo unus idem-

idemque magiſtratus multis variiſque rebus præeſſe poſſet, varios deligebant ordines ad ſingula, quæ ab uno hodie fiunt ſenatu. Non ſunt his abſimiles quadragintaviri cauſarum capitalium apud Venetos. Nam de criminibus & cauſa integra & ex provocatione cognoſcunt, legumque maieſtati cum VI. viris ſex regionum urbis (vocant vulgo ſextariam) præfectis præſunt, præſenteque ac arbitro ſententiarum Duce de illis ſtatuunt. In hoc vero differunt, quod ſunt illorum in rebus capitalibus ſententiæ Decemviris ex provocatione obnoxiæ. Præterea ſi quid in Ducem, Rempublicam, religionem, inque naturæ perniciem cuiuſmodi eſt cinædica fœditas) admiſſum eſt, ſtatim id vindicant Decemviri. Legibus conſervandis, pariter & idoneis iudicibus in ſingulas provincias &

loca deligendis præſunt apud Turcas duo viri magna corona doctorum & bonorum virorum ſepti (Cadileſcher vocant) primæ authoritatis, prudentiæ & ſcientiæ viri, quibus iudices coguntur rationes reddere, inque ſententia parere quum quicquam male iudicaverint. Provocationes enim apud illos & fiunt, & ab ipſa ſuprema curia quam divam appellant, remittuntur. Quum vero caſus ratio poſtulat, tunc uterque ſenatus de illo cognoſcit & iudicat præſide uno quatuor Baſſadum, præſentibus vero omnibus primæ authoritatis viris. Hi ordines id officii explent quod apud nos Cancellarius, qui revera ſolus νομόφυλαξ. id eſt, legum vindex dici poteſt. Cogit enim, veluti in corpore animus, omnes iudices & magiſtratus ſecundum leges æquique & boni præſcriptum iudicare; & ſi quis contra

contra fecerit, aut pœnam ipſe decernit, aut cum ſummo Galliæ conſilio re agitata, præmiis digna refert quicunque legum maieſtatem imminuerit. Ediverſo tui in Remp. animi benificio Poyete, quotquot ipſa virtus ad magiſtratus poteſt evehere dignitatem, non favoribus, non ſordibus, non demum ſecundum ambitionem, (quæ res non pauca ante tua tempora præclara ingenia deiecit) ſed infracto animo evehis promoveſque: quod etſi illorum qui ante te in illo fuerunt officio, munus: tamen re ipſa apparet te plura virtuti biennio nondum exacto dediſſe, quam tota patrum memoria ullus Cancellarius fecerit. De dignitate vero Cancellaria, & cæteris Galliæ magiſtratibus alias. Unum vero addam, quod Cancellario & nomothetis atque νομοφύλαξι convenit, ob vitæ integritatem eſſe

in perpetua dignitate,quoad vita & æquitas comes fuerit.

Cap. VII.

De quingentis viris.

OI πεντακόσιοι, quingenti viri,nomine ordinis numerum aperientes, tam dignitate, fama, quam officio, ſecundum poſt Ariopagitas locum obtinuere: quorum apud Græcos authores ita frequens eſt mentio, ut nulla plane cauſa,nulla oratio illos non celebret. Hi enim civilia munera, rerumque actiones, de quibus quotidie popularibus iis oboritur, iudicare ſolebant. Tempore functionis ab Ariopagitis ita differebant, quod hi erant διάδοχοι, permutatorii, id eſt,quotannis ſorte eligi ſoliti: illi erant διηνεκεῖς καὶ ἀδιάδοχοι. ut iam ante dixi. Erant hi quo tempore iudicabant, quo in munere ſunt prætores & ſupprefecti,quos

bail-

baillivos aut locum tenentes civilem dicimus. Annuo vero ſpatio tantum eam dignitatem habebant, ne (quod nimis crebro in locis non paucis experimento videtur) ſordes, atque cæteræ quæ inter iudicandum poſſunt evenire corruptelæ, beneficio prorogatæ dignitatis tegerentur alerenturque Magnus vero numerus faciebat (quod ea de re ſervatur in curiis quas parlamenteas vocant) ne facile quid vitii in conſortium irreperet. Verum quia tanta multitudo una & in uno poſita loco vix potuiſſet ſua exequi munera, in decem partes dividi ſolebant ſecundum tribuum numerum: quibus ſingulis quinquaginta viri ex eo numero obtingebant, ſuoque loco triginta & quinque dierum ſpatio ius dicere conſueverant. Is vero dierum numerus decies repetitus annum lunarem trecentis &

quinquaginta diebus conſtantem, qualem Athenis obſervare ſolebant, reddit. Noſter vero ſolaris illum diebus quindecim & quadrante ſuperat. Propter item copioſam multitudinem ex illis quinquaginta. x. eligebant, quos προέδρους, id eſt, præſides (ut dixi) nominabant: ex quibus ipſis tantum ſeptem, per ſingulos ſcilicet dies hebdomadis, ſortito eligebantur. Quo die quiſque rebus præerat, arcis conſervabat claves, dicebaturque ὁ ἐπιστάτης, præſes, & τὰς κλεῖς τῆς ἀκροπόλεως πιστευ-τεὶς, cui arcis claves credebantur. Verum de his paulo poſt. Qum quinquagenarius numerus ſuo officio fungeretur, vocabatur iam mutato nomine prytania, aut, οἱ πρυτανεῖς, tanquam à frequentiori cura τοῦ ταμιεύειν τὸν πύρον, recondendi & ſervandi frumenti in publicam neceſſitatem. Non deſunt qui dictos ἀπὸ

τοῦ

τὴν πρυϐενείαν velint: τὰ πρυτανεῖα vero pecunias publicas eſſe, quas actor & reus etiam poſt iuſiurandum de calumnia (in quo fidei bonæ anchoram ut præſcripto legum ponimus, ita omnino parum fidei eſſe videbant) in ærarium publicum deponere cogebantur: ut qui cauſa caderet, diſceret etiam oppignerata atq; depoſita, nec temere iudicis aures occupare, nec litem iniuſte incipere, aut alterum iniuria in ius rapere. Licebat enim cuilibet, adverſarium, advocato teſte, qui aſſereret in ius vocatum venire noluiſſe, in ius rapere atque trahere nolentem, non modo Athenis, ſed & Romæ. Athenis vero pecunia depoſita, loco teſtis erat apud Romanos vocari ſoliti. Proculdubio mea quidem ſententia, ſi præter iuſiurandum de calumnia, multa quædam pro litis ratione deponeretur, ab acto-

re

re præcipue, & ex illo ærario ſa-
tisfieret iudicibus iuſtis in cauſis
verſantibus , ad hæc inde deſu-
meretur nomine tenuiorum, qui
potius perderent ſuum contra
potentiores ius, quam ſummam
deponere poſſent lite dignam, ut
temeritas debilitati conſuleret:
tolleretur maximum fomentum
litium. Quis enim credat ut vel
pili faciat ſacramentum, qui pro-
ximi vitæ, fortunis, famæ de-
mum moliri inſidias non erube-
ſcit? Verum parum viderer coſu-
lere multis ſanguiſugis, litium-
que alumnis. Redeo itaque ad
meos Prytanes, quos ἀπὸ τῶν πρυ-
τανείων, id eſt, à ſportula dictos
oſtendi. Illa pecunia depoſitis
cumulata, iudicibus perſolven-
dis, & illis quibus meriti in rem-
publicam & virtutis ergo victus
dabatur, alendis ſerviebat. τὸ
πρυτάνειον crebro minabantur
fœneratores debitoribus ſe in
æra-

ærarium depoſituros ; ubi plus tempore non poterant amplius petere , ut ſcilicet miſeri debitores ære alieno obruti , cum non poſſent ſtatim eſſe ſolvendo , cogerentur augere fœnus. Huius rei fidem facit Ariſtophanes in Nehalis, his verbis:

Θήσω πρυτανεῖ', ἢ μηκέτι ζώην ἐγώ.
Moriar ni te in ius depoſitis prytaniis voco. verba ſunt fœneratoris ad obæratum. Singulari autem voce tantum τὸ πρυτανεῖον locus erat in quo iudiciorum cauſa coibant prytanes , unde nomen. Præterea ubi de Rep. benemeriti diligenter & colebantur & alebantur. Maximum hunc honorem in rep. fuiſſe, Cic. primo de oratore teſtis eſt locupletiſſimus , ubi de Socrate agit his verbis. Erat enim Athenis reo damnato , ſi fraus capitalis non eſſet , quaſi pœnæ æſtimatio. ea ſententia quum iudicibus daretur,

tur, interrogabatur reus quam quaſi æſtimationem commeruiſſe ſe maxime confiteretur: quod quum interrogatus Socrates eſſet, reſpondit ſe meruiſſe ut ampliſſimis honoribus & præmiis decoraretur, & ut ei victus quotidianus in prytaneo publice præberetur, qui honos apud Græcos maximus haberetur. Hæc Cicero. Hic ordo ſolebat edicta, decreta, pſephiſmata (ut Græca voce Cicero dicit) plebiſcitaque omnia explorare, ac de legibus perperam latis ſententiam ferre. alioqui enim ſine illa providentia facile imperitæ plebi fuiſſet impoſitum. plebs enim non raro ea rogat, & probata cupit, quæ manifeſto in eius ruant perniciem, niſi conſilio & prudentia coërceatur. Primum itaque populares pro rerum ſuarum uſu edicta proponebant, quæ ſtatim ab L. viris perpenſa Theſmothetis

thetis

thetis dabantur, uti iam docui: qui ſi probaſſent, incumbebat opus nomophylacibus ut proclamari & ſervari curarent. Erat in illum graviſſima actio, qui ex populari conſenſu ſolum probatam legem, ratam aſſeruiſſet, & in loco probatarum adſcripſiſſet, dicebaturque *παρανόμων γραφὴ*, id eſt, perperam latæ legis actio: ille qui accuſabatur *οἱ παράνομον ψήφισμα γράψας*, qui iniquum & præter morem decretum ſcripſerit, qualiter feciſſe Androtionem & Ariſtocratem, eloquentiſſimis orationibus monſtrat Demoſthenes. Verum de hac re ſcripſi iam in tit. de actionibus. Ab hoc civili & quotannis mutari ſolito magiſtratu, faſti dies, bellorum tempora, fœdera, legationes, rogationes, edicta promulgata, & in ſumma ad privata uſque, quæcunque rationem tempo-

ris

ris habebant adnexam , ſupputari & ſcribi ſolebant, veluti apud Romanos à Conſulibus, hae forma, ἐπὶ ἄρχοντος πολυκλέους, μηνὸς βοηδρομιῶνος ἕκτῃ ἐπὶ δέκα, φυλῆς πρυτανευούσης πανδιονίδος , Δημοσθένης παιανιεὺς ἔγραψε ψήφισμα. Principe Polycle, menſis Iulii decimaſexta, tribu Pandionide iudices reip. exhibente , Demoſthenes Pæaneus decretum tulit. Qui hic nominabatur, erat ἄρχων, de quo ſuo loco: quæ tribus adfertur, illa eſt cuius ſo. viri ex quingentis ſumpti Remp. tunc moderantur. Cæteri Græci ab Olympiadibus, Moſolami à Muhamede, nos à Chriſto, Iudæi à mundi exordio , & quæque gens fere à capite perſuaſionis rationes init temporum. Ad alia nunc tranſirem, niſi horum iudicum officium me admoneret quadraginta civilium cauſarum iudicum apud Venetos : qui ut

magis

magis innoteſcant, paucis Reip. præſtantiſſimæ morem indiciorum exponere viſum eſt. Ter quadraginta viri, non ita tamen magnæ authoritatis nobiles, eliguntur ita, ut 24. menſibus tam capitalibus quam civilibus præſint, hoc modo. Primi quadraginta novi cauſis exterorum & peregrinorum, quorum ingens Venetiis multitudo agit, octonis illis menſibus præſunt veluti loco tyrocinii: poſt quod tempus urbanis de rebus, ſubſtitutis in locum aliis, iudicant. In primo vero loco, ordo ille conſilium novum, in ſecundo vetus, aut, ut vulgo, quadraginta civiles, dici ſolet. Iam exactis in duobus illis ſedecim menſibus, veluti probati, committuntur capitalibus cauſis iudicandis, loco civilium XL. viri criminales dicti. Eam vero dignitatē tunc aſſequuntur, quanvis ſint ut plurimum iuniores, ut

in ſenatum admittantur, iuſque ſuffragii etiam habeant in cauſis gravioribus. Ad hæc Triumviri ex illis in binos menſes eliguntur ſortito, qui præterquam quod ius ſuffragii habent, etiam Duci, qui magnus eſt honos, ſua quisque viciſſitudine aſſidere poteſt: parique cum ipſo authoritate de rebus ipſis tam ad ſenatum quam ad magnum conſilium poteſt referre. Forma vero iudicandi & in civilibus & in capitalibus cauſis ferme una eſt. Suffragiis enim fit, quod olim Romanis in uſu fuit. Veneti enim cauſa ultro citroque agitata, habent tres diverſo colore urnulas, in quarum unam condemnationis, in alteram abſolutionis, in tertiam dilationis amplioris diſcuſſionis gratia, globuli linei demittuntur, ita ut nemo poſſit ex præiudicio alterius favori dare locum, nec etiam ex ſuffragii decidentis
in

in urnam ſono. Extracta ſuffragia imponunt cauſis finem. Romani non calculis aut fabis globuliſve, ſed duabus literis condemnabant aut abſolvebant: duabus non liquere ſignificabant. A, ut notavit Aſconius Pedianus, ſalutatis erat litera, abſolvique reum petebat, C. triſtis, condemnabat. N. L, non liquere notabat. In capitalibus cauſis à Græcorum uſu Θ literam, qua θάνατον, id eſt mortem ſignificant, accepiſſe etiam Romanos, nigrumque theta appellaſſe, literarum monumentis reperio. Verū ad mea me recipio.

CAP. VIII.

De Arbitris.

QUIA cauſarū civilium maior numerus quotidie oboriebatur, quam quibus terminandis, & novis audiendis ſatis eſſent quinquaginta viri tribuum: ut hic ſuccurreretur, quadraginta qua-

tuor διαιτηταί, id eſt, arbitri eligebãtur, partim ſorte, partim electione. Nam ſexageſimum annum exceſſiſſe illos oportebat, & non infimæ eſſe notæ, ſed inſigni probitate viros: quamobrem eligi ſolebant: inque locum conſtitutum bona pars conſtituebantur, ubi à litigatoribus poſſent ſtatim conveniri. Sic vero adibantur. Actor & reus ex compoſito quoſvis deligebant ex eo numero, ea lege, ut ſi lis apud illos conteſtáta inceptaque eſſet. neceſſe eſſet, ut & apud Romanos, illic terminari: alioqui mulctabatur qui ſententiæ illorum non paruiſſet. Succurrebatur vero læſo, duplici remedio. Nam & illi iudicii cauſam reddebant, & ex appellatione poterat adiri δικαστὴς, iudex civilis, cauſæque ſuccurrere. Hæc Demoſthenis ex oratione κατὰ μειδίου, ſententia eſt. Budæus paulo latius expli-

cat

cat ex Polluce quot arbitrorum eſſent genera. Οἱ καθ' αἵρεσιν electi, erant quos litigatores ſibi deligere poterant, quibus controverſiæ rationes explicatas crederent. κατ' ἐπιτροπὴν τῆς αἰτίας, per cauſæ permiſſionem. Alii vero κληρωτοὶ, id eſt, ſortito electi ex magiſtratuum decuriis, non veniebant pro litigantium arbitrio, ſed ſortito privatis cauſis deligebantur ex iudicum decuriis, non ſecus quam olim apud Romanos ex iudicum decuriis prætor ordinabat, hodieque in curiis Galliæ viris conſularibus fit, non quidem ut iudicent, ſed ut exacte perpenſa lite, & eius appendicibus, ſenatui iudicaturo referant. Hæc ſententia facile confirmari poteſt ex loco orationis Demoſthenis in Aphobum, quem expilatæ hæreditatis accuſat. Locus ita habet. Ad arbitrum igitur ſorte datum quum

veniſſet Aphobus, obiectaque diluere non poſſet, damnatus eſt ab arbitro. Iudices porro ad quos provocaverat, quum cauſam cognoviſſent, eadem ipſi cum arbitris compromiſſariis etiam illius amicis, cunque ipſo ſorte dato arbitro pronunciantes, litem homini decem talentis æſtimarunt. Compromiſſarios arbitros ius civile vocat, ob pecuniam ab actore deponi veluti communi periculo & conſenſu ſolitam, quam qui cauſa cadebat, ſolvere cogebatur. Antequam à ſorte digredior, quia deeſt hodie in Gallia exemplum ſuffragiorum & ſortis (niſi quod quidam doctores nos in ſortibus exempla in ſuis bianchis, ut aiunt, docent) volo paucis præſtantiſſimæ noſtris temporibus pro ſua magnitudine Reip. modum ſortium exponere. Ea Veneta eſt, ariſtocra-
tia

tia & monarchia ita temperata, ut nec magiſtratus ſummi ſine Ducis præſentia ſententiaque, nec viciſſim ille quicquam propria auſit potentia ſtatuere, adeo ut ne progredi quidem tuto tempore belli in medium poſſit ſine capitis periculo, niſi ſex viros regionum ut minimum comites habeat. Noſtræ Galliæ adminiſtrationi, quæ etſi lumine literarũ diu caruit, tamen longe dignitate, ſcientia, prudentia demum ſumma, cæteriſque rebus quæ ad magnitudinem faciunt Reipublicæ, eſt omnibus facile ſuperior, quicquam detractum nolo: quin ipſam olim, niſi me aliquis prævertet, illuſtratam memoriæ poſteritatis commendare decrevi. Sed ad fabas, calculos, ſorteſque venio. Octavo quoque die comitia adire tota nobilitas annum ætatis viceſimum prætergreſſa ſolet, nec ta-

tamen omnes ſine diſcrimine ante 25. annos (niſi qui ſortis, quam quotannis apud ſenatum à xx. anno in xxv. tentant beneficio id aſſequuntur) adire poſſunt Qui vero debeant eligi ante 25. ætatis annum, aſſerta prius præſente utroque parente aut affine proximo cum teſtibus idoneis ſua ab utroque parente nobilitate, die xiv. Decembris conveniunt, eorumque nomina in urnam coniiciuntur: demum altera urna pari numero habet tot pilulas, quot adſunt iuvenes. Sunt vero globuli argentei omnes præter quintam partem, quæ aurea eſt. Dum itaque educitur à principe nomen quodcunque, educitur & ſors. ſi argentea, reiicitur in proximum annum. ſi aurea, probatur, conſortioque conſilii magni aggregatur. Conſilium ergo illud in patentiſſima aula coactum, omnia ſuffragiis

tacitis

tacitis magiſtratuum & dignitatum genera deligit. Ubi tota convenit nobilitas, audita ſtatim hora ſolita clauduntur fores: nec licet ulli ante comitiorum finem, qui occaſu ſolis fit, exire. Occluſis autem foribus, ſcriba maior è ſuggeſtu, ut omnes audire poſſint, ſignificat qui illo die magiſtratus ſint eligendi. Sedent omnes in decem ſedibus longiſſimis, niſi qui ſunt aut comitiorum præſides, aut qui Duci in ſuggeſtu, ſi adſit ſedenti, dignitatis ergo aſſidere ſolent. Locantur demum urnæ tres ante Ducis tribunal: una in dextra parte, altera in ſiniſtra, tertia paulo ſublimius in medio duarum: quibus ipſis conſiliarii tres aſſident, quibus veluti cenſoribus extracti globuli aurei qui ex urnis educuntur, oſtendi ſolent, ne ſcilicet quiſquam poſſet per ambitionem afferre domo. Præterea ſin-

gulis comitiis ſolet ſignum in ipſis mutari ſortibus, veluti militaris teſſera : ne ſi idem ſemper maneret ſignum, poſſet confingi ab ambitioſo cive. In duabus primis urnis ſunt tanta copia argenteæ pilulæ, ut poſſint numero civium ſatis eſſe. in ſingulis triginta tantum aureæ. in illa quæ media eſt, ſexaginta tantum ſunt, quarum aureæ ſunt triginta & ſex tantum. Vocatis ſecundum ſortem ad ſortes ſubſelliis quatuor claſſibus diſtinctis, veniunt ſingillatim ad urnas : in quas quemque demiſſa manu inde globulum extrahere moris eſt. qui autem argenteum tulerit, redit in ſedem fruſtratus : qui aureum, oſtendens aſſidenti urnæ conſiliario, tranſit ad mediam: ex qua ſi argenteum educat, ſpe luditur. qui utramque ſphærulam aureã habet, is ex electoribus eſt: qui ſingulis ex quatuor claſſibus

nove-

noveni eliguntur : electi vero conſcendunt ſuggeſtum,illicque ſcriba nominantur, ac ſtatim in conclave (prius tamen in Reip. verba iurati, ſe ſine ambitione, fraude aut favore electuros viros bonos magiſtratibuſq; idoneos) ſtatim concedunt,electuri & nominaturi,ſuffragiis inter ſe etiam agitatis, viros in ſingulos magiſtratus. Idem faciunt & alii novem, tertii item & quarti ad trigintaſex uſque,tamen ea lege, ne ſint uſquam plures duobus ex eadem gentilitate electores. Itaque ubi primus electorum numerus eſt ſelectus, omnes eiuſdem gentis affines exire coguntur, & ita ſecundi tertii & quarti, quoad electio electorum ſit abſoluta. Singuli itaque novem ſingulis nominatis magiſtratibus aut præfecturis ſingulos deligunt, ita ut in maioribus dignitatibus ſint ſemper quatuor competito-

petitores, in minimis duo. quibus expletis, produnt nomina, ut in ſuffragia eatur, & qui plura tulerit, eligatur. Nolo interim omittere, quod præclarum illic eſt, electorem unumquemque, eius quem nominaverit, ſi eligatur beneficio ſuffragiorum, fideiuſſorem eſſe, & ſi quid pecuniæ publicæ averterit, præſtare debere. Nominatis competitoribus, ſtatim omnes parentes illius cuius nomine primo in ſuffragia itur, excedere aula coguntur, quoad ſuffragia ſint lata. tum revocatis illis alii viciſſim exeunt ſequentis affines, & ſic ad ultimum uſque. Præterea obſervant ex ſuggeſtu, unde proſpici in totam aulam poſſit, ne quis qui parentem iam forte electum intellexerit, captet ullum aut ſignis, aut colloquio: quod qui admiſerit, ambitus notatus, expellitur, honoreque ſuffragandi eo

die

die caret. nec enim licet ulli à quo lecti electores ſunt, niſi exire generis cauſa iuſſus ſit, ſe loco ſemel accepto movere. Id quidem aliquando, non tamen ſine magno tædio, novi, quum adhiberet illic à patriciis viris, qui me & honoris & diſcendi eos mores gratia illuc crebro ducebant, ab hora fere prima pomeridiana, qua comitia occluduntur, ad occaſum uſque ſolis retineri illic tandiu moleſte ferens. Interea dum electores ſunt in conclavia, viatores lineorum ſuffragiorum cuique nobilium quantum poteſt pugillo capere, dant, inque magnum, moreque illorum brachiale amplum factum demittunt. Pueri vero ſtatim adſunt cum urnulis bina concavitate, anteriori alba probandi, poſteriore viridi reprobandi, ita tectis, ut per foramen immiſſa in illas manu ſuffragium in utramvis demittas

mittas, inſcio etiam qui te diligenter obſervet, edito ſæpius illius cuius ſuffragia petunt nomine, quibuſque in magiſtratibus fuerit, ſi aliquos geſſit: ſtatimque omnia ſuffragia à tota corona accepta, in duo vaſa demittunt, quorum unum de ſi, pro albo ſcilicet urnulæ ventre, alterum de non, vulgo dicunt, id eſt probandi & improbandi, ex quibus illico ſupputantur mira arte & facili. Habet enim ſcriba tabulam certo foraminum numero ſemiper foratam, ſuper quam globulorum vis effuſa ſtatim ſpargitur, ductaque manu in ſuperficie, quot ſunt extra numerum ablegat. Itaque fere pari celeritate ingens numerus, atque ipſa unitas ſupputatur: dum numerant conſiliarii candida à dextris, viridia à ſiniſtris. interim pueri redeunt aliorum competitorum nomine, donec quatuor exple-

explicantur: quorum qui plura tulerit, modo dimidia excedant (nam ſi pares ſint, differuntur comitia) is in magiſtratu eſt. Pariter in cæteris fit quandiu durat dies. nam nox adveniens uſque adeo comitia ſolvit, ut ne lucernam quidem uſquam accendere liceat. Hæ ſuffragiorum leges, hi ritus. Græcis fabæ albæ & nigræ erant in uſu magiſtratuum eligendorum, loco pilularum auri & argenti. Ne vero fraus ſubeſſet, habebant & legumina ſuas teſſeras. Verum de ſortibus ſatis me dixiſſe, ut rem illam literis elucidarem, credo. Parum admodum à Diætetis noſtris differebant ζητηταὶ (inquiſitores vocabuli & officii ratione non male Latine dixeris) quorum Iulius Pollux ait fuiſſe officium, ut res & cauſas quarum natura ſtatus nondum conſtaret, explo-

explorarent, adque ſenatum verum ipſum referrent: quo in officio quotidie leguntur apud nos commiſſarii, ut vocant: ſuntque ordinarii in cauſis facinoroſis apud iudices tam capitales quam rerum civilium. Habemus & noſtros inquiſitores in ſingulis provinciis, qui teſtes audire poſſunt ubi ius habent, liteſque præparare iudicibus offerendas: etiam ſi non provocent partes, ſententiam ut pedanei iudices de minimis dicere poſſunt. Verum monuit me Pollux ne ſuam de arbitris ſententiam prætermitterem. διαιτηταί, inquit, arbitri ſupra annos ſexaginta nati ſorte eligebantur, quibus etiam ſortito αἱ διαιταί, id eſt, arbitria committebantur. Admiſſorum vero ad hanc dignitatem ſi quis ſuo munere aliquid indignum commiſiſſet, ille aut gravi pro delicti æſtimatione mulcta plectebatur, aut

aut ſummo cum dedecore de illo cœtu eiici ſolebat, exiliarique: ut nil ſit mirum illos tanta æquitate, ac conſtantia fuiſſe, quos ſi non virtus cohibere, vitii pœna terrere poſſet. Omnia itaque iudicia de rebus ſacris apud illos veluti ſanctiſſimos tractabantur. Primam vero de diis rationem perpetuo, ſeu in vera, ſeu in falſa religione habitam fuiſſe omnibus gentibus, conſtat. In rebus porro civilibus cauſam eos non potuiſſe dicere ultra æſtimationem drachmarum decem, ſcribit etiam Pollux alio in loco, quam vere, ipſe viderit. Quumque ab ſe cauſas ad alios iudices transferrent, coniectis in urnam pro ſententia calculis, acta proferenda tam actoris quam rei apud illos deſignabant: accepta tamen in litis principio ab actore drachma, quam cauſa inferior ſolvebat. Ea drachma διάστασις, id eſt,
G diſſi-

diſſidium dicebatur, inque rationem ærarii publici referebatur: poſt quam alteram, qui cauſa cadebat, dare cogebatur. Hæc Pollux. Verum Latini quoque varia ſignificatione Græcæ dictionis diætæ utuntur: primumque ea rationem quandam tenuioris victus, aut à medicis, aut ipſa conditione valetudinis ægrotis præſcriptam ſignificat: quod Cic. ad Atticum docet. Sed ego, ait, diæta curari incipio: chirurgiæ tædet. Diæta alias locum ſignificat in domo, in quo verſari ſolemus frequentius, aut in horto, in quo expatiari moris eſt, atque æſtate cœnare. locus domeſticus ille alioqui non male Latine cœnatio appellabitur. Diætarius ſervus inde dictus eſt, quod illic menſes ornare, & miniſtrare menſis ſoleret. Ulpianus Tit. de fundo inſtructo, L. Quæſitum, verſus finem,

nem, meminit. Oſtiarii autem, ait, topiarii, diætarii domi tantum deſervientes, continebuntur. Quam egregie explicet topiarios Accurſius, videant qui illi in omnibus applaudunt. Topiarii, inquit, ſunt qui vepribus, & ſpinis agrum purgant, & faciunt foſſas. Pro iis qui locorum varietatem exprimendo (nam ἀπὸ τοῦ τόπου, id eſt, *à loco* dicti ſunt) imagines rerum omnium ex arbuſtis fruticibus, & herbis effingebant, ſtatim ſomniavit novum officii genus. Nolo omittere diætarium furem, qui ex diætis aliquid ſurripuiſſet: cuius idem iuriſconſultus Tit. de effractor. L. munerum, meminit his verbis. Simili modo ſaccularii, diætarii erant puniendi, item & effractores. Vetera exempla habebant detrectarios, dignum in quo ſomniaret vocabulo Accurſius Adeò fuit olim crebrum il-

lud furum genus, ut tenuioris fortunæ homines cogerentur apud pleroſq; divites indumenta pro foribus relinquere, ſi vellent admitti: quod in Athenienſibus taxat Ariſtophanes in Pluto.

ἀλλ' οὐχὶ φωράσων ἔγωγ' εἰσέρχομαι.

Nonne furaturus huc venio?

Nunc autem à diætariis ad naucleros eo.

CAP. IX.

De Trierarchis.

NON pro celebriori dignitate, ſed pro maiori numero nunc τριήραρχοι. i. *triremium præfecti* mihi ſunt tractandi, eo potiſſimum nomine, quod ſpem ſalutis non raro in re navali Athenienſes poſuerint. Numerum authores non præfiniunt, quoniam pro rei neceſſitate augebatur, aut minuebatur. Unum id tradunt,

com-

communiter duodenos id muneris una obire ſolitos: quibus pacis tempore ſartum tectum navale præſtare incumbebat, belli vero etiam parere ducibus, & aliis præfectis: qua in re Veneti etiam imperatorem creant abſolutæ, & veluti Tribunitiæ poteſtatis, quibus in locis claſſis conducta fuerit. In civitate enim eo iure utitur. Trierachorum, ſeu navarchorum, aut nauclerorum (nam pro eodem uſurpare has tres voces Græci ſolent, quanvis prima ab imperio triremium, altera navium, tertia à ſorte navium dicatur) erat præterea munus, ut propriis opibus, & impenſis in Rempubl. collatis naves, triremeſque curarent, & refici, & conſtrui. Ad hæc præmonebant principes ſenatores urbis ſi quid in re nautica eſſet unde Reſpubl. in diſcrimen poſſet adduci, ſi per illorum curam ſuppleri non poterat. Re-

vera is ordo non magiſtratus (quanvis quidam Græci id tradant) ſed coactus ad contributiones civium numerus videtur: qui etiam hodie à Venetis legi ex mercatorum, & ſellulariorum, atque viliorum numero ingruente neceſſitate ſolet; non ut miniſtrent aliquid, ſed una ars, aut duæ unius triremis impenſas perſolvant: unde maxima auri vis cogitur. Ærarium vero populare non modicum eſt in multis locis, quas ſcholas vocant, ubi ſub Iohanne, & Paulo, Antonio, Diva Virgine, religioſi civium, & plebeiorum cœtus fiunt. Hoc officii genus ſenſim labefactatum emendavit Demoſthenes, lege in illos lata qui eligerentur ad hoc munus: quod cum alibi, tum potiſſimum patet in oratione contra Æſchinem: Videte, inquit, viri Athenienſes, in Republ. adminiſtranda quot vobis

vobis commoda attulerim quum viderem navale veſtrum labefactatum, atque divites collato modico ære à tributis immunes, eos vero qui mediocres, aut fere nullas haberent poſſeſſiones, rem familiarem in eo abſumere, indeque veſtram Remp. longe deteriori conditione fieri: legem tuli per quam divites quidem pro cenſus æſtimatione conferre coëgi quæ iure debeant, pauperes vero ab iniuria vindicavi. & paulo poſt clarius multò aperit. Prima legum conſtitutione ſedecim una triremis unius impenſis ſatisfacere ſolebant, ipſis quidem divitibus nil, aut parum inſumentibus, egenos veros cives opprimentibus: Lege vero mea ſtatutum eſt, unumquemque pro ratione facultatum numerare: tumque viſus eſt qui primum decimam partem impenſarum triremis unius ſuppedi-

peditabat, poſſe duabus in ſolidum ſatisfacere. Unde antea non trierarchos ſe vocari volebant, ſed contributores, Oratio eiuſdem authoris in Androtionem fere tota eſt in hoc negocio declarando. Verum præter illa, quæ iam ſcripſi, nil eſt diverſi, niſi quod ſolerent Prytanes corona aurea donari bene adminiſtrata re navali: qua negligengentius curata, etiam ſi diligentiſſime cæteras officii partes abſoluiſſent, privabantur. Latini etiam Græca voce appellant Trierarchos. Cic. act. 3. in Verrem, ubi de teſtimoniis contra illum agit, Qua de re, ait, Charidemum Chium teſtimonium propriore actione dicere audiviſtis, ſeſe quum eſſet trierarchus, & Verrem ex Aſiæ decedentem, &c. Item ad ſenatuſconſ. Trebellianum. l. Seius. Seius Saturninus archigubernius, ex claſſe Britannica,

nica, teſtamento reliquit fiduciarium hæredem Valerium Maximum trierarchum, à quo petiit ut filius, &c. Facile vincuntur Athenienſes à Venetis. Verum præter Novemviros, qui armis, funibus, & navali præſunt, nil mihi ſcribendum reliquit Gaſpar Contarenus Cardinalis patricius Venetus. ita ample, & eleganter illius partes deſcripſit, ut vinci arte nequeat. De Turcarum autem apparatu maritimo copioſe egi in noſtra Turcica Hiſtoria. quare ad cætera veniendum.

CAP. X.

De undecimviris.

UNDECIMVIROS Græco vocabulo τὺς ἕνδεκα dici ſolitos, quos etiam νομοφύλακας, atque ἐπάρχους, id eſt, præſides,

 nun-

nuncupabant, ex Polluce conſtat. Decemviri, inquit, ſinguli à ſingulis tribubus eligi ſolebant, quorum numerum augebat γραμματεὺς, hoc eſt, ſcriba. Horum erat officium fures convincere, atque carcere iam detentos iudicare: præterea plagiarios, quos ἀνδραποδιστὰς dicunt, & item graſſatores, indumentorumque ſuppilatores, qui Græce λωποδύται dicuntur convictos pœna afficere. Quod ſi apud illos deprehenſi crimen diffiterentur, eos ad aliorum iudicum ſubſellia ſiſtebant: apud quos ſi tormentis, aut teſtibus faterentur victi, de pœna ſtatuebant. erant itaque veluti pœnæ æſtimatores, quales ſunt hodie in Gallia ii, qui præpoſiti Mareſchalorum vulgo dici ſolent: quibus non abſimiles mihi viſi ſunt quos Turcæ Vaivod, & Vaivodlar, numero multitudinis appellant.

lant. Poſſunt enim omne nebulonum genus comprehendere, & iudicibus proximis reddere: de pœna vero ſtatuere non poſſunt. Tales ſunt vigilum præfecti in tota Gallia, & ditione Venetorum, &, ut facile mihi perſuadeo, ubivis gentium. Locus ubi hi undecim nomophylaces iudicabant, νομοφυλάκιον dicebatur: in cuius poſteriori parte oſtium nomine χαρώνιον erat, quo ad extremum ſupplicium educi ſolebant ſontes, non ſecus atque in caſtris decumana porta à tergo erat, qua deſertores, & facinoroſi milites ad pœnam educebantur. Demoſth. κῷ ἀρχ-στογείτονος illorum meminit, ὅτε γὰρ, ἔφη, τὸ δεσμωτήριον διορύξας ἀπέδρα, τότε πρὸς γυναῖκά τινα ἔρχεται ὀνόματι Ζωβίαν, ᾗ ἐτύγχανεν, ὡς ἔοικε, κεχρημένος ποτὲ, καὶ κρύπτει καὶ διασώζει τὰς πρώτας αὐτὸν ἡμέρας, ἃς ἐζήτουν καὶ ἐκή-

ρυττον

ρυτῖον οἱ ἕνδεκα. Quum enim effractis carceribus aufugit, ad mulierem quandam Zobiam nomine divertit, qua aliquando uſus fuerat: ea vero abſcondit, & ſervat primis diebus quibus undecimviri perquirebant hominem (Ariſtogitonem) atque per præcones ſibi reddi fatagebant. Ex quo loco patet ſtatim admiſſo crimine illos perquirere, & comprehendere ſolitos: quare merito notavit. Suidas hos νομοφύλακας à primis differre, quod illi iudices; hi populares cogerent ſecundum legum præſcriptum vivere, facinoroſoſque coërcerent. Adferam item alium locum ex oratione eiuſdem Demoſt. in Timocratem. ἐὰν δέ τις ἀπαχθῇ τῶν γονέων κακώσεως ἠλωκὼς, ἢ ἀστρατείας, ἢ προειρημένον αὐτῷ τῶν νόμων εἴργεσθαι, εἰσιὼν ὅπη μὴ χρὴ, δησάντων αὐτὸν οἱ ἕνδεκα, καὶ εἰσαγόντων αὐτὸν εἰς τὴν ἡλιαίαν, κατηγορείτω

τῳ δὲ ὁ βουλόμενος οἷς ἔξεστι. Si quis vero denuncietur convictus iniuriæ parentibus illatæ, aut non obitæ militiæ, aut qui in ea loca in quæ legibus non licet, ſe receperit, illum comprehenſum ligent undecimviri, ſiſtantque in heliæa (nomen eſt comitii, de quo ſuo loco) ubi ex his quibus lege licet, qui volet accuſato. Nolo hic omittere, qua arte Veneti, quum illorum Capitales magiſtratus non ſufficerent, magna proſcriptorum nebulonum, furumque turba regionem ſibi ſubiectam liberarint. Sub finem belli quo ad Ticinum pugnatum eſt, multa improborum manus tam ob libertatem, quam ob impunitatem ſcelerum undique exercituum colluviem contrahendo Venetias ibant. Admiſſis itaque illic multis ſceleribus quum aliquis ad pœnam perquireretur, ſciens ſe criminis reum ab advo-

cato-

catoribus, ut vocant, ad quadraginta viros criminales delatum, fugienſque lite peracta proſcribebatur, ut uudique Venetiæ illis peſtibus veluti obſiderentur. propoſitum eſt itaque præmium proſcripto, quam præſentibus teſtibus ademptum caput alterius proſcripti offerret Reipubl. ſi tamen ille ingulaſſet: quo fiebat, ut quum illorum bona pars ſibi mutuo eſſet nota, ſeipſam conficeret: pauci ius civitatis repeterent, hique munere eo donati, probos in poſterum cives agerent. Si illa lege in illos nebulones qui poſt bella inſurgunt, & furtis, ſtupris, cædibuſque Rempubl. totam labefactant, animadverteretur, aut ruſticis ſua tuendo, illos cædendi fieret poteſtas quoties improborum audacia vim legum ſuperat, ex uſu eſſet Reipublicæ.

Cap.

CAP. XI.

De Decemviris præſidibus, qui Græce πρόεδροι vocantur.

QUANVIS hi præſides in quingentis viris à quibus lecti erant, debebant tradi veluti una tractatione, tamen quia primum ſum maiorem numerum in magiſtratibus ſecutus, quodque hi ſint longe celeberrimi, illis particularem tractationem ſervare viſum eſt. Ex quingentis ergo viris ſingulis 10. tribuum quinquaginta ſorte eligebantur, & item ex illis ſortito noſtri Decemviri, penes quos ſingillatim erat Reipub. ſumma committenda. Verum rogaret aliquis, quomodo ſorte poſſit pro dignitate eligi, quem ipſa commendat virtus? Facile, ut viſum eſt

eſt in Venetis, conſtitutis primum ſorte electoribus qui nominarent, demum nomina in urnas coniecta cum ſuffragiis extraherent pro ſorte tribuum, in iuvenibus ἐν τῷ ληξιαρχικῷ, id eſt, in diario Reipub. ob nobilitatem adſcribendis. Iam dixi, electis L. ex ipſis, item deligi decem ſuffragiis tacitis, & fabis. quæ res quum videatur maxime ſortem habere; nullum virtuti aufert præmium, imo maxime ſecundum eam iudicat. Ex ipſis item decem ſelectis, ſeptem tantum officium præſidis aſſequi poterant. Itaque inter illos Decemviros omnium ſuffragiis electos ſors ducebatur, ne ulli fieret iniuria, dum tres relinquerentur. At quia is qui erat in magiſtratu, dicebatur ἐπιστάτης, atque πρόεδρος; præfectus & præſes, omnes eo honoris vocabulo gaudebant. Id vero ſummopere

mopere cavebatur, ne ſecundo ulli liceret in anno eodem ad hanc adſpirare dignitatẽ. Quum eſſet in imperio, arcis ærarii publici claves, & Reipub. ſigillum ſervabat: itaque iungebat duo officia quæ diverſa ſunt in Gallia, Cancellarii, & Maioris viri, ut vocant, in quibus urbibus eſt libertas, aut ſi deſit Maior, Prætoris. Quoties autem Prytanes ſenatum convocabant, ille novem προέδρους à novem tribubus deligebat. ab illa enim quæ prytaneuuſa dicebatur, cuius erat caput, nullus aſſumi alius ſolebat. Præterea ex illis novem ſortito deligebat ſucceſſorem, cui Reipub. habenas permitteret. In ipſo porro conſeſſu curabat ne quid in cauſis ommitteretur quod ad iudicũ inſtructionem faceret, ubi cauſas prius illis commiſiſſet: quale facit aut præſes quum remittit cauſas ordina-

rio, aut delegato tradit. Harpocration de epiſtatis hæc tradit, ſententiam Iſæi adverſus Elpagoram adferens. Duo, inquit, ſunt conſtituti Athenis epiſtatæ: unus quidem ex prytanibus ſorte delectus, alter vero ex proedris, quorum quod ſit officium, declarat Ariſtoteles in Athenienſium politia. vulgari vero vocis uſu ἐπιστάτης dicitur cuicunque negocio præfectus, ut notat Hyperides. Librorum Ariſtotelis quos de hac Repub. ſcripſerat, iactura, me incitavit, ut dixi in principio, ad hoc inſtaurandum argumentum. Verum ab epiſtatis ad proedros redeo. πρόεδρος unitatis vocabulo, tanquam totius politiæ Dux, & Princeps erat: multitudinis autem, is ordo qui cæteris præſideret magiſtratibus, præſcribendo. quorum dignitas προεδρία dicebatur. Demoſthenes in oratione κατὰ Τιμο-

κράτους

κράτους maximam lucem adfert huic ordini: unde ſententiam eius adferre viſum eſt. Verba legis quam adfert, ita incipiunt, ἐπὶ δὲ τῆ πρώτης πρυτανείας, καὶ τὰ λοιπά. quæ verba appendenda curabo. Undecima primi menſis die, poſtquam apud populum vota præco fecerit, in ſuffragium ad leges comprobandas eatur, primum ſcilicet illas, quæ ad ſenatum pertinent, ſecundo quæ ad plebem, poſtremo loco ad perpendendas; quæ à Novemviris latæ ſunt. Prima autem in ſuffragia coitio, ſit eorum, quibus videntur probandæ, quæ ad conſilium, ſenatumve faciunt. Altera, illorum quibus improbandæ videbuntur. Hoc vero ſuffragium ſecundum legum præſcriptum eſto. Quod ſi continget quaſdam ex his, quæ anteà latæ ſunt, abrogari, prytanes qui tunc ſunt in officio, ſenatum de ea re

H 2 poſtre-

poſtrema comitiorum die habento. Proedri vero eius prytaniæ de illis etiam ſententiam dicunto. Primo quidem de his quæ ad Religionem, poſtea de nomothetis, quo ordine pro dignitate ſedeant, demum undenam poſſit ipſis nomothetis pecunia ad Reipub. munia ſuppeditari, ſanciunto. Hos autem nomothetas ex eorum ordine qui in heliæa iuraverint, ſunto. (de heliæa poſtea dicam) Quod ſi prytanes ſecundum legum præſcriptum ſenatum non habuerint, pariter ſi proedri non retulerint ſecundum ius, & æquum, ſinguli prytanes mille drachmis mulctantor, quæ in ærarium Palladis conſecrantor. ſi proedron aliquis, idem quadraginta drachmas deæ dato. Illorum autem accuſatio apud Theſmothetas fiat, pariter ſi æri publico obnoxius in magiſtratu ſit, cognoſcunto.

cunto. Hi vero Theſmothetæ ſibi eo nomine delatos, criminiſque convictos in carcerem concludunto. Quod ſi id facere neglexerint, infamiæ notam ſubeunto, conſortioque Ariopagitico arcentor, veluti legum gubernationem negligentes. Antequam vero de ſuffragiis ferendis ſenatus habeatur; quicunque legem rogaturus eſt, illam pro eponymorum ſtatuis proſcribito, adſcriptis omnibus quas latas cupit, ut pro legum propoſitarum numero, populus ipſis nomothetis tempus decernat ad leges examinandas. Qui vero novam legem rogat, is non tantum ſemel, ſed quotidie pro eponymorum ſtatuis eam exponat, donec habeatur ſenatus. Populus vero quinque viros ex omni Athenienſium numero eligat, qui legum patrocinium ſuſcipiunto. Hactenus de lege: nunc

ex eodem authore atque eadem oratione iuſiurandum τῶν ἡλιαστῶν eſt adſcribendum, in quo etiam Græca ob tædium repetendi omittenda cenſui. Sententiam feram ſecundum legum, ac populi Athenienſis plebiſcitorum, atque ſenatus quingentorum virorum præſcriptum. Meo favore, aut ſuffragio, nec tyrannis, nec oligarchia in Rempub. recipietur. Nec ſi quis corrupto Athenienſium populo, aut ſtatuat, aut velit contrarium, uſquam in illius ſententiam pedibus ibo. Tabulas novas, alieni ve æris reciſionem, agri Attici, domorumve diviſionem nunquam fieri permittam. Nullos exules revocabo, uti nec proſcriptos: Ut e diverſo neminem qui civitatis iure utatur, contra leges, & Athenienſis populi decreta, ſenatuſque quingentorum authoritatem, uſquam urbe eiici patiar,
nec

nec quemvis alium iniuria id facere permittam. Magiſtratum nullum conſtituam, ut poſſit ille qui rationes anteacti magiſtratus non reddiderit, fungi alio magiſtratu, ſive ex Novemviris, ſive qui ſacris publicis functus ſit, vel ex illis, qui cum novem principibus proedris fabis eliguntur, legatiſve, aut aſſeſſoribus fuerit. (erant primariæ dignitatis hi omnes) Nec permittam bis in anno quenquam eundem magiſtratum gerere, nec duos in eodem anno. Nulla munera recipiam, ſordeſve iudicii cauſa ſectabor, nec ipſe, nec alius me conſcio. Sum natus annos non minus triginta. Audiam accuſatorem, & defenſorem ex æquo, ſine affectibus, & perſonarum ratione: illumque condemnabo quem merito cauſa cadere cognovero. Adiuro Iovem ipſum, Neptunum, Cererem, ut perni-

ciem in meipſum, meamque familiam immittant, ſi quid horum tranſgrediar. Hæc Demoſthenes: in quibus maximum fuiſſe etiam ethnicis æquitatis ſtudium monſtrat. Poſtquam ſatis dignitas Decemvirorum, pariter & officii ratio eſt etiam ab eodem tradita, de comitiis ἡλιαςῶν nunc ſum dicturus.

Cap. XII.

De ſubdialibus Comitiis, quæ Græci ἡλιαίαν dicunt.

HἩλιαία καὶ ἡλίαια, maximum Athenis tribunal erat (inquit Harpocration) in quo publica iudicia ultro, citroque cauſis agitatis tractabantur à mille, aut mille quingentis primæ notæ civibus. quingenti vero ſolebant uno in loco eſſe, mille, & quingenti in tribus. ἡλιά-

ζειν

ζειν autem erat ius in eo loco dicere: ἡλίασις vero ipſa in iudiciis diverſatio: Lyſias ἡλιαία καὶ ἡλιάζειν pro eodem eſt uſus. Hactenus Harpocrat. Interpres vero orationis κατὰ τιμοκράτους ita de hac re tradit. ἡλιαία, inquit locus magni ſenatus, & iudicum multitudo ibidem ius dicentium dicitur. ἡλιαία autem vocatus eſt locus παρὰ τὸ ἐκεῖσε ἁλίζεσθαι καὶ συναθροίζεσθαι τὸ πλῆθος τῶν δικαστῶν, quod illic iudicum multitudo congregari ſit ſolita, α in η mutato, ut crebro fit. Alii volunt (quæ melior eſſe ſententia videtur) inde dictum locum, quod ſit ſub dio. ἥλιον enim, id eſt, ſolem, in eum radios immittere. Pollux ita tradit. ἡλιαία erat quidem uno conſeſſu quingentorum iudicum, duobus, ſi mille: tribus, ſi mille quingenti. Calculos vero quibus in ſuffragiis utebantur, habebant duorum generum, con-

demnandi, & abſolvendi : probandive , aut improbandi: ſolidum unum, perforatum alterum. Vas porro habebant quod κάδον Græci vocant, infundibulo ſimile, per quod demittebantur ſuffragia in duas urnas, quarum altera lignea, ænea altera erat, probandi, & improbandi: de quibus cætera dicam ubi de iudiciorum, aut fori locis agam. Interpres vero orationis κατὰ τιμοκράτους diverſum habet , loco calculorum fabis uti nigris, & albis ſolitos, ut differrent : quemadmodum calculorum unus erat ſolidus, alter perforatus. unde qui κύαμοι fabæ dicantur , κυαμεύειν fabis ſortiri , & magiſtratum deligere ſignificat. inde etiam Pythagoram aiunt per fabarum abſtinentiam, non leguminis (ut volunt) flatuoſi, & cuius hilum pudenda effingat, uſum prohibuiſſe, ſed ei qui velit in pace degere, atque

for-

fortunæ ictibus non ſubiici, ambitioſe magiſtratus, & dignitates non eſſe appetendas ſignificaviſſe.

CAP. XIII.

De quaſtoribus graia voce, ἀποδέκταις vocari ſolitis.

SINGVLI à ſingulis tribubus, Decem videlicet numero, erant ἀποδέκται, coactores, quęſtoreſve, quos noſtrum vulgus collectores taleæ in indictionibus, receptores dominii, & auxiliorum in canonibus, & oblationibus vocare ſolet. Alioqui peculiari vocabulo Græci, & Latini ἱερωνιστὰς, & indictionales coactores vocant, quos patrio vocabulo collectores taleæ dicimus, ſed Græcæ linguæ copia præterea συλλογίας, & ἀγυρτὰς, idem ſignificantibus vocibus appellat.

ἀποδέκτων munus erat acceptis à Rep. libellis (ut ſolent apud nos Electi quum Provincialibus, & locorum ſingulorum quæſtoribus ſummam à rege ob ingruentia negocia ſignificant expetendam) cogere eos qui aliquid Reipub. deberent, id ut ſolverent, ac pro facultatum ratione in Reipub. diſcrimine numerarent. Præſens aderat dum reciperent, antigrapharius, quem vulgo Contrarotulatorem dicunt: quumque quicquam numeraretur, in diario accepti, & impenſi rationes omnes tranſcribebat: de quo poſtea latius. Apud logiſtas vero rationes rerum omnium reddebantur, nedum pecuniæ. Verum paucis abſolvens meos quæſtores, ſtatim illos logiſtas ſubnectam. Si quid ergo reddita, & expoſita ratione reliquatum eſſet, ſtatim, quandiu pro re ſua poſſent, id perſolve-

bant,

bant,atque deleta ſumma diario publico inſcripta,abſolvebantur. Quod ſi (ut non raro contingit) aliquid maioris momenti oboriretur unde lis poſſet naſci, ipſam ad Novemviros conteſtandam deferebant,atque iudicatum ſolvi ſatagebant. ἀποδεκτῆρες in hoc tantum ab illis differebant, quod hi tantum recipere, non item cogere poterant. mitius itaque hoc vocabulum eſt : quod patet in eo libro qui Ariſtoteli ſub titulo de mundo adſcribitur : χωρὶς δὲ τούτων ἄλλοι καθεστήκεσαν προσόδων ταμίαι, καὶ στρατηγοὶ πολέμου καὶ κυνηγεσίων, δώρων δὲ ἀποδεκτῆρες, τῶν τε λοιπῶν ἔργων ἕκαστοι κατὰ τὰς χρείας ἐπιμεληταί. Præter eos vero conſtituti erant quæſtores ærarii,bellorum Duces, ac venationi præfecti, præterea donorum ſuſceptores,aliorumque operum pro neceſſitate curatores. Latini illos voce paulo moderatiore ſu-

[redacted]

re ſuſceptores dixere. C. de defen. civita. L. Iubemus. Iubemus cura, ac ſolertia defenſorum minime poſſeſſores maioribus menſuris, & ponderibus à ſuſceptoribus prægravari, ſed eos deprehenſos &c. Hæc Budæus. Puto ſane Iuriſconſultum intelligere per ſuſceptores, illos quos receptores auxiliorum dicimus, qui aliquando cogunt res fiſci maiori menſura, aut pondere nomine regio perſolvi, non quidem ut regi, reive publicæ proſint, ſed ut ſub regii nominis terrore rem maxime augeant.

Cap. XIV.

De logiſtis, quos rationum magiſtros dicimus.

ΛΟΓΙΣΤΑΙ', inquit Harpocration, ſunt etiam Decem

cem viri ſinguli à ſingulis tribubus electi, quibus omnes magiſtratu functos intra triginta dies, quam magiſtratu deceſſiſſent, oportebat rerum omnium adminiſtrationis rationem reddere, quod graii λογίζειν, & λογιςαὶ dicunt. Ariſtoteles in Athenienſium politia ſcripſerat, ut idem author ſcribit, illos ἀπὸ τῶν εὐθυνῶν, ab euthynis, qui aliud genus rationis audiunt, differre. Aſſidebant εὔθυνοι novem principibus. repetendarumque agebant iam magiſtratu functos, qui æris aliquid publici avertiſſent. Duo, inquit Pollux, erant Athenis logiſtæ, unus in ſenatu, alter in rebus extra ſenatum adminiſtrandis: qui ambo à ſenatu eligebantur ut rerum omnium in Repub. adminiſtratarum rationes audirent. Duos credo Pollucem ſcripſiſſe pro duobus generibus, quum & cæteri authores plures ſcri-

ſcribant, & fieri non potuerit ut duo ſoli tot rationibus audiendis ſatis eſſent. Verum duos veluti præſides poſſumus in eo intelligere. Id muneris in Gallia habemus præſtantiſſimum, quod ad fiſci res attinet, in eo loco Pariſiis quem Cameram Computorum vulgo dicunt: ubi qui ſunt ſumma dignitate, præſides: qui ſecunda, auditores: qui tertio loco, clerici computorum dici ſolent. Oblatos à quæſtoribus libellos hi recipiunt, recitantque audientibus, & ſupputantibus auditoribus, hi recitant primis iudicantibus. Nec tantum rem pecuniariam in rationem deducunt, ſed & quicquid olim regio cenſui acceſſit, aut deceſſit, notant, inque locos communes ſecundum annorum multitudinem collocant, ut quum opus eſt aut litis cauſa, aut aliter de publici æris rebus agere,
ſtatim

ſtatim diarium promant, quod fidem faciat. Triumviri calculatores Venetiis ſunt à publicis rationibus. Nec Turcæ eo carent magiſtratu. habent enim ſuum Baratemin, impenſis præfectum, qui cum quatuor viris rationes fiſci audit. Verum non ocioſum fuerit ex oratione Æſchinis contra Demoſthenem, & Cteſiphontem officium logiſtarum amplius aperire. Primum quidem, ait, lex iubet ſanctiſſimum Ariopagitarum ſenatum apud logiſtas inſcribi, rationibuſq; reddendis eſſe obnoxium. Illicque vult, o Athenienſes, ſecundum veſtræ ſanctionis præſcriptum, venerandi illius ſenatus dominum fieri Logiſtam. Præterea quingentos viros vult rationes magiſtratus ſui reddere. Ita vehementer diffidit. Reſpub. his qui rerum rationem non reddidere, ut ſub ipſum ſtatim le-

gum exordium dicat magiſtratum rationi reddendę obnoxium (nam ὑπεύθυνος quod ait, & active, & paſſive capitur nempe tam pro illo qui rationem exigit, quam pro eo qui illam reddit) non debere peregre proficiſci, non habere ſuarum rerum poteſtatem, non poſſe divis quicquam conſecrare, non manumittere, non poſſe in ſumma de ſuis rebus quicquam ſtatuere: ſed omnes illorum facultates qui Reipub. rationes non reddiderint, oppigneratas Reipub. vult legiſlator. At dicet aliquis: Quidam fuit in aliquo ordine, qui nil uſquam nomine publico accepit, aut expendit. Etiam hunc vult rationem reddere oportere. Verum qui poterit, qui nil habuit? Iubet lex iſthuc ipſum inſcribere: Nil uſquam publico nomine accepi, aut expendi. Immune quidem certe ratio-

nis

nis reddendæ in civitate nil debet eſſe. Subiungit paulo poſt. oportebat te ô Demoſthenes ſecundum patriam conſuetudinem permittere ut logiſtarum præco proclamaret, τίς βούλεται κατηγορεῖν? Quis vult accuſare? Hæc Æſchines. Cætera iam ante tradideram. Proculdubio ſi hæc lex tantam apud nos vim haberet, reprimerentur coactorum furta, electorum technæ, quæſtorum fraudes, iudicum ſordes, favores, oppreſſiones, ſi ſemel teſtes omnes admitterentur, propoſita tamen falſis teſtibus, & accuſatoribus capitis pœna. Quot enim putas miſere laceratos, enecatos, ſpoliatos, de ſuo iure deturbatos, ea una de re mutire non audere, ſed altum corde dolorem ægre premere, quod non eſt libere ſine forma accuſandi locus? unde innumeræ iniuriæ. At quis cuſtodiet ipſos

 cuſto-

cuſtodes? Ad te æquiſſime Cancellarie tanquam iuris aſylum niſi recurrant miſeri, actum de re illorum eſt. Logiſtas, & vocabulo ſuo noverant Latini, reique publicæ curatores appellabant. l. curator. C. de modo multar. Curator Reipub. (inquit Imperator) qui Græco vocabulo logiſta nuncupatur, mulctandi ius non habet.

CAP. XV.

De cuſtodibus, quos Græci ἀντιγραφεῖς *vocant.*

QUos Graii ἀντιγραφέας dixere, Latini cuſtodes, aut Græca voce, antigrapharios appellarunt. Aderant hi obſervatores his de quibus proximo capite egi, rationeſque omnes in diario ſcribebant: quod noſtri facere non ſolent in omni admini-

ſtratio-

ſtratione publica, pecuniarum præcipue. Æſchines καὶ Κτησι-φῶντος πρῶτον μὲν τοίνυν ὦ ἀθηναῖοι &c. Primum quidem ô Athenienſes; ſuffragiis eligebatur antigrapharius urbi, qui in ſingulis Prytaniis proventuum rationes populo recitaret. Ulpianus Tit. de admi. tut. L. Si plures. Dati ſunt, inquit, quaſi obſervatores actus eius, & cuſtodes. Suidas ait τὸν γραμματέα καὶ ἀντιγραφέα, eadem ſignificatione eſſe, fortaſſe iam degenerem linguam ſuo ſeculo ſecutus. vocant enim vulgari voce τὸν γραμματικὸν, ſcribam, & antigrapheum Græci omnes. ſubiungit autem, primum acta ſenatus recitare ſolitum, alterum tranſcribere. Statim vero ſui immemor, palinodiam cantat. ſed in melius meo iudicio mutata ſententia. Alterum enim ait fuiſſe in ſenatu, alterum in publica adminiſtratione obſervanda: quod

& rationi, & hodierno rerum uſui apud nos eſt conſentaneum. In curiis enim omnibus eſt ſcriba qui calamo celerrime à iudicibus prolata excipit, quem γραμματεία nominare poſſumus. Alter eſt qui ſingulis accepti, & impenſi publici rationibus adeſt cuſtos, aut antigrapheus. Verum & de ſcribis dicere ex occaſione operæ precium videtur. γραμματεῖς erant ſcribæ tres numero, ait Suidas, quos Romani à ſecretis dicunt, qui acta ſenatus ſanctiora, tranſcribebant, ſervabantque. Cæteri tamen Græci volunt à ſingulis tribubus ſingulos fuiſſe: quod vero ſimilius eſt. Nam qui fieri potuiſſet ut tam ingens Reipublicæ moles, populuſque ſeditioni natus, tantum tres ſcribas haberet, quum tot eſſent iudicia, iudicumque ordines, quibus ipſis neceſſario aderant ſinguli? Æſchines κτ̃ κτησιφ. etiam addit

addit ſcribas ſolitos illorum nomina excipere, & ſervare, qui adminiſtratæ Reipub. eſſent rationem reddituri: & quoad reddidiſſent, in publicis diariis conſervare. qua in re fere illis convenit cum noſtris. Nulla Reſpub. mihi videtur illis carere potuiſſe. itaque nullam comparationem addere viſum eſt.

CAP. XVI.

De quæſtoribus illis quos Græci demarchos vocant.

QUOS Græci δημάρχους nominant, an recte quæſtores vocare debeam; an ex vi verbi tribunos pl. quum apud nos tale exactorum genus inuſitatum ſit, neſcio. Videbitur ex officio vis nominis, & propria appellatio. Scribunt multi fuiſſe decem numero veluti tribunos pl.

aut ſingularum tribuum Duces: de qua ſignificatione hic non ago. Iulius Pollux, ait, illos in locum ναυκράρων, ναυκλάρων, ναυκάρωνve (nam hoc nomen ita diverſum pro re eadem apud varios authores eſt) ſucceſſiſſe: fuiſſe vero in ſingulis tribubus XII. partes, quæ ſingulæ ναυκραρίαι dicebantur, quibus ipſis ſinguli præerant demarchi. ναυκραρίαι autem ſingulæ tempore belli duos equites, & navem unam ſuis ſumptibus dare, & ornare illiſque ad finem belli ſumptum facere nomine Reipub. debebant. Erant ergo ναυκραρίαι CXX. demarchi totidem, naves totidem, equites CCXL. quum belli ingrueret neceſſitas, ſine illis quæ ab ærario publico petebantur. Curabant primo quæ ad ius naucratiæ pertinerent, conſervari, ſarta tectaq; omnia haberi: unde quum crebro exigerent, erant paupe-

pauperibus moleſtiſſimi, quum pro ratione ſoli, ædium, mercium, aut artis, ſolvere cogerentur. niſi enim ſolverent, ἐνεχυριάζοντες, id eſt, pignora capere, auctioneque diſtrahere ad ſummæ uſque rationem poterant. Ad illas moleſtias popularium alludit Ariſtophanes in Nebulis, his verbis.

Δάκνει μὲ δήμαρχός τις ἐκ τῶν
στρωμάτων.

Aliquis, inquit, *demarchus me*
mordet ex lecto.

Indicat autem illa alluſio κόριν, id eſt, cimicem; ut ait interpres, quod tenuioris fortunæ homines ſoleant continuis affici moleſtiis à coactoribus, non ſecus atque cimicibus noctu ſomnum excutientibus. Locus ille alioqui non caret ardua difficultate, quomodo Demarchus unus poſſit ex culcitra ad mordendum prodire. Ut autem Demarchi mi-

I 5 nori

aut ſingularum tribuum Duces: de qua ſignificatione hic non ago. Iulius Pollux, ait, illos in locum ναυκράρων, ναυκλάρων, ναυκάρωνve (nam hoc nomen ita diverſum pro re eadem apud varios authores eſt) ſucceſſiſſe: fuiſſe vero in ſingulis tribubus XII. partes, quæ ſingulæ ναυκραρίαι dicebantur, quibus ipſis ſinguli præerant demarchi. ναυκραρίαι autem ſingulæ tempore belli duos equites, & navem unam ſuis ſumptibus dare, & ornare illiſque ad finem belli ſumptum facere nomine Reipub. debebant. Erant ergo ναυκραρίαι CXX. demarchi totidem, naves totidem, equites CCXL. quum belli ingrueret neceſſitas, ſine illis quæ ab ærario publico petebantur. Curabant primo quæ ad ius naucratiæ pertinerent, conſervari, ſarta tectaq; omnia haberi: unde quum crebro exigerent, erant

paupe-

pauperibus moleſtiſſimi, quum pro ratione ſoli, ædium, mercium, aut artis, ſolvere cogerentur. niſi enim ſolverent, ἐνεχυριάζουσι, id eſt, pignora capere, auctioneque diſtrahere ad ſummæ uſque rationem poterant. Ad illas moleſtias popularium alludit Ariſtophanes in Nebulis, his verbis.

Δάκνει μέ δήμαρχός τις ἐκ τῶν
στρωμάτων.

Aliquis, inquit, *demarchus me*
mordet ex lecto.

Indicat autem illa alluſio κόριν, id eſt, cimicem, ut ait interpres, quod tenuioris fortunæ homines ſoleant continuis affici moleſtiis à coactoribus, non ſecus atque cimicibus noctu ſomnum excutientibus. Locus ille alioqui non caret ardua difficultate, quomodo Demarchus unus poſſit ex culcitra ad mordendum prodire. Ut autem Demarchi mi-

nori popularium iniuria corradere nt, deſcribebant in ſingulis regionibus (nec enim Athenę tantū Athenę fuere) atq; agri Attici Prouinciis quantū agri fertilis, ſterilisve eſſet, demum quantum quiſque poſſideret: (ut in illis indictionibus quas regales taleas vocant, in Gallia Narbonenſi fieri ſolet) demum pro poſſeſſionis ratione merciumque uſu exigebant: quod an ſit olim factum in tota Gallia, neſcio: id unum ſcio, ſi fieret, electorum ars eludi poſſet, qui à publicanis, aut ditioribus accepta pecunia traducunt ſummas in alios pagos, aut impotentiores, aut æque afflictos. coërcerentur: præterea (niſi iam excogitaſſet contra illorum fraudes ſanctionem Poyetus Cancellarius) illi nobiles qui tenuiorum terras obnoxias regio cenſui, ſuis adiungunt., immuneſque reddunt. Præterea non pauci aut

compen-

compendii, aut favoris gratiæ villas, & cenſuum omnia genera conducunt, illaque nundinatione, pecuniæ publicæ non parum avertunt. Etiam negligentia illa tranſcribendi ſoli contingit, ut qui inter ipſos parœcos ſunt tenuiſſimi, fere omnia perſolvant: divites qui alternis annis publicani ſolent eligi, ut ſummam nondum perceptam repræſentent, ſibi mutuo parcunt, atque ſecundum proverbium, manu manum fricant: quapropter aut res fiſci ad certam pecuniam æſtimari, aut coactores omnium iudicio æquiſſimi delecti deberent perpetuo in officio eſſe, ne locus talionis in eos eſſet: aut communi popularium ſuffragio ſumma conſtitui illis deberet. tũ enim non facile fierent ſolitæ iniuriæ. Verum longe amplius in ſecundo Reipub. Turcicæ volumine iſta iam tradidi, quo remitto

mitto lectorem. Poſt curatam illam pecuniam quæ erat imperata, ſecundo officio Demarchi eos iuvenes quibus per ætatem liceret τῇ λήξει ἄρχειν, ſucceſſionem, hæreditatemve adminiſtrare, ἐν τῷ ληξιαρχικῷ, in diario videlicet hæreditario, adſcribebant: quæ res magnam adferebat utilitatem. Nam iunioribus, & rerum imperitis, non licebat rem domeſticam, dum fingunt ſe velle ſeorſum agere, decoquere, & paternas, atque adeo fraternas, & avitas opes abſumere. unde innumeræ lites apud nos ſcaturiunt, non raro, & cædes: ſummaque inopia multos per ſcelerum licentiam, quam in re paterna diſſipanda didicere, ad laqueum adigi certum eſt. Deinde quoties ſuper ætate oriebatur contentio (quod quum alibi frequenter, tum maxime in magiſtratibus dandis, & accipiendis

erat

erat ſolitum contingere) diarium ubi ſtatim nati ſcribi ſolebant, fidem faciebat veri. In qua etiam maxime Poyeti prudentiam admirari licet, qui regiis ſanctionibus curavit ut parœci curiones, ſeu vicarii ſingulos ad ſacram intinctionem oblatos infantes in parœciæ diario adſcriberent. Tertia utilitas inde manans, erat tyronum ad rem militarem opportuna electio: ex qua obſervatione hodie Turcæ, gens alioqui non uſque adeo rerum perita, perpetuo milite abundant, ultraque ccc. hominum millia delecta ſemper ex iuventute Græciæ habent, qua præclariſſimæ orbis parti imperando, noſtro capiti imminent. Sed de his alibi commodius. Convocare præterea *ναυκαρίας* ſuas ſinguli demarchi in urbem ad leges accipiendas ſolebant. Crediderim ſane eam appellationem eſſe depra-

depravatiſſimam, quum vix, ut iam dixi, inter duos authores in eo nomine conveniat: quamobrem variorum authorum ſententiam adferendam de ea duxi, eamque lectori excutiendam relinquere. Demoſthenes *κατὰ ναυκράρους* vocat: *ναυκραρικὰ μὲν ποτὲ*, inquit, *τὰ ναυκραρικὰ βίλλιον φέρεται ἐπὶ τοῖς ἀττικιανοῖς.* Ne forte naucratica, id eſt, res tribuum, melius in Atticianos procederent. Ariſtophanis interpres *ναυκλάρους* demarchos appellat. Demarchi, inquit, ſcribebant in diariis eorum nomina qui Reipub. debebant quippiam. Ad hæc libellos lexiarchicos apud ſe ſervare ſolebant, congregabantque populum ad leges quum opus eſſet accipiendas, quibus ipſis popularibus eaſdem offerre ſolebant. Ariſtoteles autem de Cliſthene ait (ſcribit idem interpres cum Har-

pocra-

pocratione) quod quum eſſet in ſumma Reipub. authoritate, fecerit eodem eſſe inſtituto Demarchos cum naucraris, ſeu nauclaris, qui à Solone creduntur primum inſtituti. Hi pompam in Panathenaicis ornare ſolebant. paulo mox ſubdit idem interpres, Eſt autem Demarchus idem qui & ἐπώνυμος. diverſum à cæteris authoribus ſcribendo. verum ex vocis ratione parum errant. Item Aſclepiades Alexandrinus τοὺς κατὰ τὸν δῆμον ἄρχοντας δημάρχους vocat. ut vero ſcribit Demetrius Phalereus, Solon maxima diligentia curavit conſtitui Demarchos, qui inter populares principes eſſent, ſimulque quod æquum, & iuſtum Reipub. erat, exigerent, darentve. Hæc interpres, omnia in dubium relinquens: ex quo loco illius ingenii curioſam oſtentationem, magis quam acutum iudicium licet deprehen-

prehendere. Harpocration ait. Erat ναυκράρις Ægypti emporium. Si vero legamus ναυκραρικά, ſunt res Principum. Nam olim τοὺς ἄρχοντας, i. Principes, ναυκράρους appellare ſoliti erant, teſte Herodoto in decimoquinto hiſtoriarum. Verba ſunt Harpocrationis, quæ indicant, etſi Muſas habemus Herodoti, tamen alia eum ſcripſiſſe quæ temporum iniuria periere.

Cap. XVII.

De quæſtoribus reputandarum, quos Græci εὐθύνους dicunt.

Decem erant εὔθυνοι, alias χρεῶσται, debitorum exactores: κυβερνῆται, rectores: διορθωταὶ, emendatores: εὐθυντῆρες, directores: δικαστικοί, iudiciales: aut λογισταί, rationum magiſtri vocari ſoliti: quos qui rationes red-

reddere cogebant, atque repetundarum reos agebant, non poſſum alio vocabulo, quam coactorum, aut quæſtorum repetundarum nominare: Hi à novem Principibus, viris in maximis, maximeque urgentibus Reipub. calamitatibus delecti, tributa popularibus augebant, debitaque omnia exigebant; unde χρεῶσται dicti, non quod deberent, ut vox communiter notat, ſed quod exigerent. Vox enim χρεώστης & ὀφείλος licet frequenter paſſive capiatur, hic tamen paſſiva eſt, ut & in Græco vulgari ſermone utraque voce utuntur. Illis erat numerandum Reipub. pro ratione accepti, reddita apud logiſtas ratione. Magiſtratuum alioqui pedaneorum rationes audiebant, repetundarumque agebant ſiquis à popularibus præter æquitatem ſalarii quicquam accepiſſet. Cauſa perperam obitæ legationis,

quam Græci παραπρεσβείας dicunt, ſolebat apud eos dici: unde διορθῶται ſunt vocati. εὐθύνται porro dicebantur illi à quibus rationes ab his expoſcerentur: præterea εὐθύνας διδόναι, dare rationem, vel pœnam ſuſcipere. inde illorum magiſtratus dici ſolitus εὐθύνη. quum alioqui rationem & pœnam ſignificet ea vox. Adeſſe illis ſolebat ἐπιγραφεὺς ſcriba, de quo egi: qui viritim omnium popularium nomina ederet, cenſuſque omnium rationem promeret. Quum autem lis de re fiſci apud illos oriretur, tunc ſiſtebant reos ad maiorum iudicum ſubſellia, pariter & eos qui non eſſent, ſolvendo: cuius rei Iſocrates contra paſſionem in Trapezitico dat argumentum verſus finem, ἔτι δὲ παρ' ὧν ἐχρησάμην ὑπ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον πλείους ἢ χιλίους στατῆρας, καὶ τὰ λοιπά. Inſuper (eos, ſubaudi, in teſtimonium vocabo)

vocabo) à quibus ultra mille ſt-
teres precario accepi. ad hæc in-
dictione nobis imperata, inſcri-
ptionibus variis factis, plus ego,
& mei numeravimus, quam pe-
regrini: mihique maximam col-
lationem perſolvendam duxi.
Pro paſſione vero erat mihi opus
inſcriptoribus, quod dicerem il-
lum etiam meis uti pecuniis. Ha-
ctenus Iſocrates. Deſcribebat
vero is ſcriba cum magiſtratu in
σιτοδοσίαις, id eſt, frumenti con-
tributionibus, ſuum cuique mo-
dum, ut in publicum horreum
inferretur. quam annonam qui
diſpenſabant, σιτομέτραι diceban-
tur: qui ſervabant, σιτοφύλακες,
annonæ, ſeu frumenti cuſtodes.
locus ubi ſervabatur, γαζοφυλά-
κιον. Qui undique convehen-
dum in urbem curarent, σιτῶναι,
frumentores, aut annonæ præfe-
cti, ἐκ τοῦ τὸν σῖτον ὠνεῖσθαι, ab
emendo frumento dici conſue-
verant.

verant. Magiſtratus hi nob
paſſim Reipub. contemptu n
glecti, admodum ſunt neceſſar
Eos habent ſumma in cura V
netiæ. Curam enim convehe
di undique frumenti habent i
quos à providendo vulgo prov
dadorios vocant : recondenc
ſervandi, & diſtribuendi Duur
viri quos farinarios ea de re a
pellant, quod popularibus ſer
per viliori precio iuxta eum t
bis locum qui Rivus altus di
tur, diſtrahant, quam mercatoı
ſoleant: ut nebulonum Rempı
labefactantium, fameque en
cantium avaritia coërceatu
quæ non raro apud nos mediis
urbibus, pro pudor, uſque ad
invaluit, ut nonnunquam fr
mentum (quo in cumulum p
trefacto quæ peſtis poſſit eſſe
trior, non facile dixerim) ob aı
ſitim diutius conſervatum,
tandem putrefactum, aut defo

aut in medium flumen coniici videas, quod centies centena hominum millia alere poſſet:& non tantum eximi ab uſu, quod per providentiam erat à natura donatum, ſed & elementa inde labefactata videmus. Habent iidem & Duumviratum annonæ præfectum, qui curet obſonia convehenda. At ne quis cauſetur Venetiis tantum eſſe hos magiſtratus propter circumfuſum mare, ſunt nobis exemplo apud Turcas, quos barbariores, rerumque imperitos falſo credimus, ædiles, urbive præfecti, quos patria lingua Sſar Emin, id eſt, urbis præfectos nominant, qui ut popularibus ſit copia oryzæ, & frumenti, perpetuo curant, utque viliori precio diſtrahatur, neve ullum ſit illarum rerum monopolium. Idem in exercitu curat Arpac Emin, hordeo quo illic equi aluntur, præfectus, ut abun-

de pabulum militibus adſit
equos alendos. Tanto olim ſt
dio Romani coluere rem fr
mentariam , ut ſine qua nu
Reſpub. incolumis eſt, ut alve
à ſingulis regionibus Ægypti a
publico in Nilum ducendos c
raverint, quibus frumenti inge
vis Alexandriam, ac demum R
mam conveheretur: incredibi
que ſumptu eos alveos ſerv
curaverint, ea lege, ut ſi quis a
geres Nili qui erant alveoru
ripæ, rupiſſet, capite plecteret
Ager Bizacenus in Africa, Ca
pania, Sicilia, & quæcunque oli
regio frumenti ferax , tantæ fu
illis curæ , ut Provinciæ nom
inde habuerint. Sed ad σιτῶν
redeo, quo vocabulo uſus eſt i
riſconſultus dig. de mune. & h
nor. l. Munerum. Nam harun
inquit , ſpecierum curatore
quos ſitonas , & elæempor
Græci appellant , creari mor
eſ

eſt. Antequam Budæus noſtræ Galliæ ſuo ſeculo primum ornamentum, Græca illic repoſuiſſet, alba ibi papyrus erat: & interim ſatis habent noſtri Accurſiani, ſi bonas contemnant literas, ſi non eſſe de pane lucrando, ut aiunt, adſerant. quid illic potuiſſent pro σιτώναι, & ἐλαιέμποροι comminiſci? At dicent, & ſi Græce ſcriptum eſſet, non legeretur. Inſtit. enim de publ. iudiciis, ubi de ſicariis agitur, Accurſius, aut alius dignum patella operculum Accurſianus ſcripſit pro commento, Hoc totum quod ſequitur, omittas. & alibi, Græcum eſt, legi non poteſt. Verum quomodo ſciret Græce, qui vix latina intelligat? qui ait bina eſſe quatuor: balucam, quæ vox aurum χρύσαμμον ſignificat, baiulans lucem: baſtagarios laniones, aut ut vocat becharios: topiarios eſſe foſſores, & alia ſexcenta. At eius

patet late impudentia in dig. de orig. iuris· Ulpianus voce σιτωνίας Græce uſus eſt tit. de vacatio. & excuſatio. munerum, lege ſecunda, Sextumdecimum annum ætatis agentem ad ſitoniæ munus admitti non licet. quod vocabulum ſtatim in quandam urbem vertit audaculus Accurſianus. Non ita admodum differebant ab illis ſcribis quorum in ſitoniis mentionem feci, qui vocabantur λογόγραφοι, quaſi rationum ſcriptores. nam & loco ἐπιγραφέων ponebantur, quum alioqui vox illa oratorem verſutum, & quod Græce magis exprimitur λογοδαίδαλον ſignificet, quo convitio ſe mutuo impetunt Æſchines, & Demoſthenes. Verum ad alia veniendum eſt.

Cap.

De Lexiarchicis, Peripolis, & Ephebis.

CAP. XVIII.

QUONIAM iam ante in Demarchorũ muneribus mentionem de iuvenibus feci qui in diario quod ληξιαρχικὸν, id eſt album, & ληξιαρχικὸν vocant, inſcribi ſolebant: de illis nunc ſermo eſt abſolvendus. Antequam τῆ λήξεων ἄρχειν, id eſt, rei hæreditariæ poteſtatem haberent, biennium ſolebant circumire regiones limitaneas veluti tyrocinia armorum meditando: tuncque à decimo octavo ætatis anno, quo ex ephebis excedere mos erat, ad vigeſimum vocabantur περίπολοι, id eſt, circumitores, & ἔφηβοι ob ætatem, ἔφοδοι, ob viam, & peregrinationem in qua verſabantur, etiam τῆ χώρας ἐπίσκοποι,

regionis inſpectores, non ve
magiſtratus, ſed ut quum ing
ret neceſſitas, eſſent regior
viarum, & locorum periti. E
cto demum biennio, velut
præmium laborum diceban
ληξιαρχικοὶ, qua iam dixi ra
ne. λῆξιν enim Græci ἐκ τ῀ λή
id eſt, à deſinendo, hæreditat
dixere, quod ſcilicet ſtatin
uno in alterum deſinat. A
qui (ut ex Iſæo notavit Har
cration) λῆξις unitatis num
τοὔγκλημα, id eſt, accuſation
ſignificat. Facta illis facultat
poteſtate, inſiurandum iſt
quum inſcriberentur, in Agra
loco ſubdiali præſtare ſoleb
Iuramentum Lexiarchicoru
Armorum nunquam me pu
bit. Ducem cui ſemel addic
fuero, nunquam relinquam. I
aris, & focis ſolus, aut cum plu
bus decertabo. Patriam de
riorem non reddam. Adver
qua

quancunque regionem decernat, navigabo. Aſſentiar æternis iudiciis æquitatis, ſacriſque iam receptis parebo. aſſentiar his etiam ſumma pace quæ plebs ſanƈte ſanxerit. Quod ſi quis legibus non paruerit, eaſque evertere volet, non permittam. vindex vero ſeu ſolus, ſeu cum multis ero. Sacram patriam ſemper colam. Hos hodie Demarchos, ſeu *εἰς τὸ λαλκώματα τοὺς νέους ἐγγράφοντας* duplici in officio Turcæ habent. nomine videlicet Principis, & militum. Nomine quidem Principis tertio quarto, aut quinto quoque anno, pro bellorum uſu ſingulis in vicis, & urbibus colliguntur ab eius iuvenes ex toto loci unius grege una compoſito, ut facilior ſit in turba electio, pro virium corporis, & formæ ratione: qui delecti ea lege ne una domus duos fratres exhibeat ad id munus,

nus,

nus, conductique Conſtantino-
polim, ubi nunc regia eſt, in tre
claſſes rediguntur. Quos for
ma naturæque indoles præſtan
tior ornat (quod in primis phy
ſiognomiæ periti in eam rei
delecti curant etiam in prim
delectu) hos Princeps ſeorſum a
hibitis doctis præceptoribus fo
mandos in re literaria ad perſu
ſionis uſque notionem, & re m
litari curat, donec nati ſint
minimum xx. annos (nam quu
eliguntur primo, ex ephebis e
ceſſiſſe non licet, ſi in hunc n
merum ſint adſcribendi) tum
tis exercitati nobilitate dona
tur, equiteſque trium generi
fiunt, Spachi, Selictari, Ulupl
gi. Secundi ordinis, Princi
hortos, quorum non tant
ipſe, ſed & tota Turcia eſt
dioſiſſima, colunt, biremeſ
quibus Princeps vectari in n
ſolet, agere Conſtantino
qui

quum Princeps adeſt, ſolent. Tertius ordo, infœlicium plane, datur divitibus, Principibuſque viris, qui illos non raro totos octo annos duriſſimis exercent laboribus, interim ægre naturæ illorum, tenuiſſimeque ſatisfacientes; donec quadam virtute Principibus, ducibuſque belli innoteſcant, militumque numero adſcribi ſoleant. qua arte effectum eſt, ut perpetuo milite abundet Turca. Nec vero tantum ad hæc munia deliguntur quos parit Græcia, ſed & bello capti, emptitii, quacunque arte comparati, modo non ſit inepta ætas, ſolent eum augere numerum, ſenſimque creſcendo, qui non ſtatim munus equeſtre conſequuntur, fiunt Imghitzeri, inde Solachi, cuſtodiæ Principis invigilantes: poſtremo aut equites, aut maioris muneris, donec rude donentur. Delectus Principis

ita

ita habet. Ut vero tam ingenti perpetui militis numero parata ſit pecunia, habent & ſuum delectum, quos iam bene geſtæ rei fama evexit. Nam ut præſens eſt apud Turcas pœna ſocordibus alas ad virtutem facere ſolita, ita præclarum aliquod facinus aggreſſo ſtatim præmium adeſt: quæ ipſa ſunt duo maxima virtutis excitandæ fundamenta. Præter decimas, quibus olim eccleſia Græca dotari potiſſimum ſolebat, etiam militibus, hiſque quos Princeps evectos cupit, militiæque paratos, maſculæ ætatis in univerſis Provinciis, quemque tamen ſuo iure, ius inquirendi eſt permiſſum, ut quotquot ex ephebis excedunt, & ut proprie magis Græce efferam, σπερματίζουσι, quotannis 25. aſpra perſolvant: qui uxorem duxere, xxx. quæ induſtria facile trecenta hominum millia quotannis alit. Indictio

ctio ſola venit ad Principis æra-rium. Cætera, quomodo ſcilicet poſſit dignoſci qui ad nubilem acceſſit ætatem, acceptique & impenſi rationes omnes tractavi in ſecundo rerum Turcicarum libro. Sed nimis ſum digreſſus ab incepto. τῶν ληξιαρχικῶν. Hoc nomen fuit ſexviratus, cui poteſtas erat quoties magna cogerentur, eligendi xxx. viros ſubadiuvas, qui omnes funiculo cinnabari tincto populares in audiendis legibus, ſenatuque adeundo ſocordes impeterent, notarentque: qua nota per negligentiam accepta mulctabantur: unde parœmia de illis efferri ſolita qui pœnæ timore non amore virtutis in officio eſſent, σχοινίον φεύγουσι μεμιλτωμένον, id eſt, Funiculum fugiunt minio, rubricave tinctũ, aut ut Eraſmus vertit,

Vitant ſinopi collitam reſtim rubra.

Tale

Tale genus hominum frequens in urbibus eſt, quos niſi vis legum, magiſtratuſque diligentia coërceat, in officio nunquam contineas. Ariſtoph. ἐν ἀχαρνεῦσι,

Οἱ δ' ἐν ἀγορᾷ λαλοῦσι, κἄνω καὶ κάτω
Τὸ χοινίον φεύγουσι τὸ μεμιλτωμένον,

id eſt,

Illi in foro nugantur, ac modo huc, modo illuc
Funiculum fugiunt cinnabari tinctum.

Ab hac dictione χοινίον quoniam multa verba, ſcitu non indigna, à nemine (quod equidem viderim) explicata, veniunt, viſum eſt ea addere, explicareque. χοινίζειν itaq; eſt circunſcribere, finire, dividere, ſolum dimetiri, veluti in locorum, finium, hæreditatiſve deſignatione agrimenſores ſolent: qui etiam loquendi modus

modus Hebræis, atq; Chaldæis (à quibus ut diſciplinarum, linguarumq; primis authoribus Græci multa accepere) eſt familiaris, ut חבלים נפלו לי בנעימים Chabelim naphlu li banehimim. i. Funiculi acciderunt mihi pro votis: aut ut vulgata habet editio, Funes ceciderunt mihi in præclaris. quæ vox prophetæ regii eſt, adſerentis nil ſibi non futurum gratiſſimum, quod Deus præſcripſerit, Verum de illis locutionibus ample ſcripſeram antequam noſtræ tractationes de linguarum varietate, ac noſter de originibus liber ederetur: quæ quum extorquerentur iſta magis quam prodirent, viſum eſt ſervare in alium locum, περισχοινίζω item circunſcribere ſignificat, inque unum ducere. Pollux· Τὸ δὲ δικαστήριον (τὸ ἐν ἡλιαίᾳ) περιεσχοινίζετο ὑπὸ μὲν βασιλέως παρασαγγέλλοντος τῶν, δὲ θεσμοθετῶν πλη-

πληρούντων, καὶ τὰ λοιπά. Tribunal vero Hæliæum circumſcribebatur rege quidem id iubente, theſmothetis autem implentibus. Quinquagintaque pedes illa circunſcriptio diſtat à iudicum loco, ut miniſtri ſubſiſtentes obſervarent ne quis adeſſet qui iuſiurandum non præſtitiſſet. Valuæ porro iudicii vocabantur κιγκλίδες, non abſimiles illis quas καγκελλάτας dicunt. Demoſthenes κατ' ἀριστοκ. ὧν ἓν ἢ δύο ἐρῶ παραδείγματος ἕνεκα, τὰ γνωριμώτατα· τὴν βουλὴν τοὺς πεντακοσίους ἀπὸ τῆς ἀσθενοῦς ταυτησὶ κιγκλίδος τῶν ἀπορρήτων κυρίαν εἶναι, καὶ μὴ τοὺς ἰδιώτας ἐπεισιέναι· τὴν ἐξ ἀρείου πάγου βουλὴν, ὅταν ἐν τῇ βασιλείῳ στοᾷ καθεζομένη περισχοινίσηται, κατὰ πολλὴν ἡσυχίαν ἐφ' ἑαυτῆς εἶναι, καὶ ἅπαντας ἐκποδὼν ὑποχωρεῖν. Quorum (inquit de ordinum maieſtate agens)unum, atque alterum dicam exempli cauſa, eaque

que notiſſima. Primum, quod quum quingentorum virorum ſenatus ab iſtarum tenuium valuarum limite tantum ſecretiora tractandi ius habet, nec privato cuiquam licet tum illuc introire. Alterum, quod Ariopagiticus ſenatus quum in regia porticu conſederit, (locus erat Athenis) congregatuſque omnino fuerit, alto ſilentio illic eſſe, atq; omnes ſecedere neceſſe eſt. ἀποχοινίζειν contrariæ eſt ſignificationis. nam expellere; proſcribereque ſignificat: quod idem orator in eadem adverſus Ariſtogitonem oratione aperit, vocans ἀεισογείτονα πᾶσι τοῖς ἐπὶ τῇ πόλει δικαίοις ἀπεχοινισμένον, cui omni civitatis iure eſt interdictum. Verum quia Budæus de eius ſignificationis varietate in commentariis linguæ Græcæ egit, de illo dicere amplius ſuperſedeo. περὶ ἐξηγητῶν. i. de aruſpicibus de cœlo ſer-

vantibus, deque magiſtratibus res ſacras, ludos, myſteriaque adminiſtrantibus hic egeram, ſed quia erant parum apta illa hoc in loco, viſum eſt ea in opus aliud differre.

Cap. XIX.

De Novemviris una, quos ἄρχοντας Græci, id eſt, Principes dicunt.

Celeberrimi Athenis erant οἱ ἐννέα ἄρχοντες, novem Principes, qui eligi in eam functionem non poterant niſi præſtito hoc iureiurando, Eſſe tam à patre, quam à matre geneſe Athenienſes, taleſque iam ab ab avis, abaviſque, atque atavis agnoſci. Rogabantur præterea an αὐτόχθονες eſſent, id eſt, indigenæ, an à quibuſdam aliis populis olim traxiſſent originem: quod

quod & Veneti in agnoſcendis nobilitatis liberis factitant. De religione, ſi eſſet ipſis ζεὺς ἑρκεῖος, Iuppiter penetralis, tutelariſve, ἀπόλλων πατρῷος, Apollo avitus authorve. De vita anteacta, ſi in parentes beneficia contuliſſent, ſi pro patria, aris, focis, arma fuiſſent ab illis ſumpta, ſi publicis honoribus meriti in Rempub. collati ergo donati aliquando fuiſſent. quas notas conſequuti admitti poterant; non aliter. Hæc illos interrogabant Ariopagitæ in regia porticu, quæ paulo ante tradita eſt. Exhibito primo iureiurando, hoc ſecundum addebant, Se perpetuo ſervaturos leges, auream ſtatuam nunquam pro quantumvis in Remp. magno beneficio poſtulaturos: non δωροδοκήσειν, id eſt, ſordes, & quæſtum iudicii cauſa ſectaturos. qua data fide, in Acropolin Athenienſium arcem à ſe-

natu, ubi ibidem iuſiurandum repeti moris erat, deducebantur. Non abſimile à ſenatu Veneto ſolitum eſt ei fieri qui claſſis electus eſt imperator, quem Providadorium vulgo dici expoſitum à me eſt prius, diverſo tamen longe ſacramento. Is enim proſpecturus rebus bellicis, annonæ, ac claſſi eſt: illi legum vim adminiſtrare ſolebant. Ubi in arcem excepti erant, quanvis omnes ἄρχοντες dicerentur, tamen θεσμοθέται, unus ἄρχων ἐπώνυμος de quo dixi, alter βασιλεὺς, id eſt, Rex, tertius πολέμαρχος magiſter militum dici ſolebat: de quibus ipſis ſingillatim ſum modo dicturus.

CAP. XX.

De Eponymo.

AB Eponymo τὰ διονύσια, id eſt, Bacchanalia, & θαργή-λια, id eſt, Apollini, & Dianæ ſacra, unde θαργηλιὼν menſis Aprilis dictus eſt, adminiſtrari conſueverant. Lites τῆς κακώσεως (qua voce primo lites quæ inter virum, & uxorem acciderent, ſecundo mutuas inter parentes actiones aut liberorum ingratorum erga progenitores, & item plura quæ in tractatu de actionum vocabulis tradere decrevi, ſignificantur) audit, atque iudicat: pœnam τῆς παροινίας, id eſt, iniuriæ per temulentiam illatæ ſtatuebat. Illius curæ committebantur orphani, ad quos defendendos, tuendóſque ἐπιτρό-πους tutores viros ſingulari inte-

gritate deligere ſolebat, qui ius etiam inter legitimum, & inſtitutum hæredem dicere ex officii ratione ſolebant. Hos Græcia τῶν ὀρφανῶν ἐπιτρόπους, id eſt, orphanorum tutores, ut ab his appoſita dictione differrent, qui χηρῶν ἐπίτροποι viduarum defenſores dici conſueverant, vocare ſolebat. Poſtremi viduas quæ poſt mariti mortem gravidæ remanſerant, diligentius conſervabant, atque poſthumis proſpicere ſoliti, curabant viduas, pupilloſque diario indictionum eximi, publiciſque contributionibus liberari. Qua in re quam ſimus negligentes, id ſatis monſtrat, quod nullus ad id munus magiſtratus peculiaris deligi ſolet: & præclaris interim verbis pietatem intonamus, in qua exercenda facile non tantum à Muhamedicis, ſed & ab ethnicis vincimur. ἐπίτροπον alioqui ſi ſine adiecta alia

alia voce acceperis, cuivis negocio præfectum notabit. Iam ſupra docui faſtorum ſeriem; rerumque geſtarum memoriam ab hoc eponymo magiſtratu notatari ſcriptis publicis, privatiſque ſolitam: quod verum ſemper erat, niſi quod in ἀρχαιρεσίαις, id eſt, magiſtratuum electione ſub anni Principio fieri ad aliquot dies ſolita ita ſupputabant, ἐπὶ πρώτης πρυτανείας τῇ δεκάτῃ ἢ ἑνδεκάτῃ, primæ prytaniæ decima, aut undecima. Cicero morem Græcorum exprimere libro de fato voluit. Morietur, inquit Epicurus, quum duos, & ſexaginta annos natus vixerit Archonte Pythorato. Voluit & genitivum Græcorum in ablativum Latinorum transferre Græco vocabulo. Proprie itaque dicebatur ἄρχων ὁ ἐπώνυμος, id eſt, Princeps unde res geſtæ rationem temporis, nomenque

acciperent. De eponymis ſtatuis iam ante ſcripſi. ἀρχὴ ἐπώνυμος nomen erat magiſtratus illius. Unum nolo omittere, quod hi ius ciuibus tantum dicerent, in iiſdem vero cauſis πολέμαρχος inquilinis.

Cap. XXI.

De Rege.

Βασιλέα regem, ſacrificulum interpretatur Livius: unde poſſumus confirmare (quod ſæpius expoſui) Romanos non tantum legum exemplum à Græcis expetiviſſe, ſed & Reipub. imaginẽ hinc ſumpſiſſe. Quemadmodum enim hi rege ſacrificulo ſacra fere omnia adminiſtrare ſolebant, ita nomine ſacrorum prima erat Athenis authoritate Rex. Prima enim muneris dignitas illi erat, quod τὰ ἐλευσίνια,

καὶ

καὶ λήναια Cereri, & Baccho ſacra ludorum curatoribus fieri pro moris uſu curaret. In ſingulis enim ludis Athenienſes ſuos χορηγοὺς, id eſt, choragos, ſeu adiutores habere ſolebant, qui non tantum (ut iam à me eſt notatum) præerant ludis, ſed & liberalitate pro opum ratione in Reip. impenſas utentes, de ſuo non parum inſumebant, eo ſolum nomine, quod illorum eſſent præfecti, quemadmodum in certaminibus ἀθλοθέται muneratii athletis partim ex ſuo, partim ex publico ære præmia proponebant. In choragorum munere, & privilegiis aperiendis tota Demoſthenis in Mediam oratio verſatur. ſiquis itaque copioſius de illis legere cupiat, illam legere poterit. Horum exemplum in myſteriis (ita tragœdias, comœdiaſque vulgares quæ vitas heroum pro Chriſto paſſorum perſonatis hominibus

minibus plebeiis exponunt, vulgo dicunt) frequens uſque adeo eſt, ut multi inde rem familiarem, dum lucello inhiant, decoquant ampliſſimam, Athlothetarum exempla crebra ſunt in ſingulis urbibus, quæ aut iactu baliſtæ, ignei tormenti, arcus, aut etiam palæſtræ exercitatione militem exercent. Curabat præterea noſter ſacrificulus ſacra τὰ ἐπὶ λαμπάδι, quæ videlicet ad lampadem fierent. Quæ vero ea eſſent, qua ve ratione obiri ſolita; ita ſcriptum reperio. Tria ubi ſemper lampadis uſus erat, feſta Athenienſes habuere, ἀθηναῖα, ἡφαιστεῖα, προμηθεῖα, Minervæ, Vulcano, Promotheo. Suidas, ait, Iſtrum ſcriptum reliquiſſe, quod quum Athenienſes ſacra Vulcano facerent, lampadem excogitaſſent: ob cuius rei memoriam perpetuos illi ludos conſecrarint, in quibus uſus ſemper

per

per eſſet lampadis. Ut vero gratiam referrent etiam prudentiſſimæ artium inventrici Palladi, itemque Prometheo primo ſuprema literarum memoria artium variarum inter homines propagatori, ſanxere ut pariter in illorum ſacris eadem lampade poſteri uterentur. Quæ quum altius contemplor; ut non poſſum ſatis admirari quam nullam fere ob rem, aut vilioris, & quam facile rideas artis excogitationem, leviter, temereque, ne dicam impie, credula nimis antiquitas multa hominum monſtra in deorum numerum repoſuit, ut oſtenderet religiones illas opinione non veritate nixas: ita vehemens mihi ſubit illorum ediverſo admiratio, qui ſemper perſuaſum habuere, nil boni in hac vita ſine lumine, atque adminiculo cœleſti ſe poſſe conſequi: quod vehementer illorum refel-

lit

lit amentiam, qui ſine providentiæ munere res iſtas bene geri poſſe credunt, Peractis ſacris, etiam controverſias quæ illorum cauſa inter gennetas oboriebantur, dirimebat. Qui eſſent γεννηταί, ex Harpocratione ſubdo. γεννηταί, inquit, ſunt eiuſdem generis, familiæ've participes. Quum enim Athenienſium populus eſſet in certas partes diviſus, maximæ, ut diximus, φύλαι, id eſt, tribus vocabantur: quarum ſingulæ trifariam partitæ τριττῦς creabant: quæ etiam φρατρίαι dici ſolebant, ἀπὸ τοῦ φρέατος, à puteo videlicet, cuius erat in eadem vicinia communis uſus. (Dixi iam in demarchis etiam quamlibet tribum propter nautica munia in duodecim partes; ſeu ναυκραρίας partiri) quælibet vero φρατρία (perſequitur Harpocrat.) ſacrorum gratia in triginta partes diviſa creabat γένος,

γένος, nongenteſimam populi Athenienſis partem: cuius ſinguli patresfamilias γεννηταὶ vocari ſolebant: inter quos iús de ſacrarum adminiſtratione dicebat. Subdit idem athor Iſæum in oratione pro Appollodori hæreditate συγγενεῖς, & γεννητὰς, vocabulo abutendo, eoſdem dixiſſe: Philochorum præterea γεννητὰς interpretatum ὁμογάλακτας, quaſi collactaneos dicas. De cæde cauſas, quas ex præcognitione, aut ex occaſione rei obuii præoccupare poterat in ſenatum Ariopagiticum introducere ſolebat: ubi vero reos ante tribunal ſtitiſſet, depoſita corona ipſis Ariopagitis aſſidebat, ſententiam pro ratione criminis primus dicturus. Ad hæc rerum inanimatarum cauſas, verbi gratia de damno ab obice in via publica dato, de ruina ex tigno communi, maceriis, ædibus ruinam minantibus, & huiuſ-

huiuſmodi audire ſolebat, quiſque teneretur earum nomine, iudicio declarare. Qui ille erat ſacrorum Princeps, de vocabulo quo illum honoris ergo Athenæ donarent, deque cæteris ſacrarum rerum curatoribus, pariter de ludis, feſtis, & huiuſmodi, plura hoc in loco ſcripſeram, quæ etiam ipſa commodius in ſuum ordinem opere peculiari ſervare viſum eſt.

Cap. XXII.

De Polemarcho Tribuno militum.

ΤΩ͂Ν δ' ἀρχόντων τρίτος ἦν ὁ πολέμαρχος, Principũ tertius erat polemarchus: qui quo vocabulo melius Latine dici poſſit etiam officii explicatio planum faciet. Præerat primum Dianæ & Martis Enyalii ſacris, ob eam rem,

rem, quod hi potiſſimnm rebus bellicis præire crederentur: quod Homeris epithetis appoſitiſſimis expoſitum reliquit, dum illam *ἰοχέαιραν*, hoc eſt, telis gaudentem, hunc *ἀλλοπρόσαλλον, μιαιφόνον, τειχεσιπλήτην*, id eſt, inconſtantem, homicidam, murorum, urbiumque everſorem vocat. Certamina etiam *ἐπιταφικὰ*, ornari, & diſponi curabat polemarchus. Erat olim præclarus Athenienſibus mos, ut quotquot in bello pro patria fortiter occubuiſſent, eos in diario adſcriptos, nominum, & rerum ab illis præclare geſtarum crebra recitatione, celebratione, & gloria, præſente univerſorum civium corona poſt tam fœlicem mortem ludis, & celebritate publica celebrarent, certaminaque à iuventute fierent, quæ dicerentur *ἐπιταφικὰ*, id eſt, ſepulchralia, in quibus ipſi iuvenes gloriæ cupi-

ditate ad rem bellicam, mortis contemptum, amorem Reipubl. uſque adeo beneficiorum in ſe memoris inflammarentur. Quāvis enim virtutis præmium vir bonus in conſcientia, minus perfectus in gloria ponit, tamen verum eſt & illud Silii,

Nec reperire licet multis è millibus unum,
Virtutem precium qui putet eſſe ſuum.

Qui itaque gloriam è rebus humanis tollit, is virtuti alas præcipuas adimere videtur. Tribus enim illa rebus potiſſimum alitur: unica gloria in magnis viris, cui præmium accedit: in tenuioribus, & quos non uſque adeo incitat, formido, & præſens pœna illam in improbis inſerit: qui non raro inde habitum, facultatemque ad duo prima ſibi comparant, ut iam ſcilicet non inepti,

inepti, præmio digni ſint: quo evecti, in gloriæ cupiditatem, quæ illos in virtute retinet, tranſeunt. Præſcribi præterea à Polemarcho ſolebant cantilenæ, & verſus quidam in laudem defunctorum, & virtutis: qui ipſis iuvenibus decantandi in ludis publicis dabantur. Qui ordinem in bello reliquiſſent, qui imminente periculo fugiſſent (quæ crimina λειποταξίου, & ἀστρατείου vocant) eos ad ſenatū Ariopagiticum deferebat condemnandos. Singulis tribubus manubiarum partes dare: inquilinos qui ſine cenſus perſolutione, aut vade Athenis agerent, multare: ius inquilinis, & ἰσοτέλεσι, id eſt, populis fundis, civitateque donatis dicere: legatis proſpicere: in ſumma rei militaris, & inquilinorum omnia tractare, terminareque conſueverat. Scribunt non pauci authores & urbis claves ad

eum deferri noctu ſolitas, portarumque cuſtodiam tradi : quod munus in liberis Galliæ civitatibus illorum eſt quos vulgo Maiores vocant. Verum quia is rei militaris ſummam habuit, volo hoc in loco cæteros belli Duces attingere.

Cap. XXIII.

De militaribus officiis.

Subserant πολεμάρχῳ duo ἵππαρχοι equitum magiſtri, ut refert Harpocration Ariſtotelem in Athenienſium politia ſcriptum reliquiſſe : quibus non tantum equeſtris ordo, ſed univerſus quo in loco erant pareret exercitus neceſſe erat : alioquin animadvertere in facinoroſos, imperiumque detrectantes ſtatim licebat. Curabant præterea ne quis ab ordine, aut à Duce ſe-

ce ſemel delecto recedere indicta cauſa urgente ſine illorum permiſſu pœna capitis auderet: ut modum in victu, & cultu ſervaret: ne ſe ſarcinis graviorem, victumque redderet: ne iniuriam popularibus inferret, & cætera huiuſmodi militibus præſcribi ſolita. quibus in obſervandis mirum quam ſimus ſocordes. Sobrietate, continentia, obedientia olim Galli non tantum Europam totam ſubegere, ſed & Aſiam totam incurrendo terruere: nunc venus, ingluvies, ebrietas, pervicacia, ordinis, & Ducis contemptus, furta, cædes, rapinæ propriorum civium, & popularium nos deliciis involuentes in contemptum vertunt. ſi interim à Duce viro probo expetatur pœna de eius milite, audet turbas, & factionem excitare, ſe abducturum ad alium plures comminari: & hæc patimur: unde inulta

ſcelera illos furcis quotidie reſervant. Verum, fruſtra queror, capita non infrequenter ſunt membris deteriora. Hoc tam difficile, tamque laborioſum munus per ταξιάρχας, id eſt, ordinum præfectos obire ſolebant. Hi enim ordinum Duces, centuriones, decuriones, levioriſque armaturæ milites in ordinem cogere ſolebant, quod Græci παρατάττειν dicunt. Erant Athenis & decem φύλαρχοι, id eſt, Tribuni, tribuumve præfecti, quos quidã ſcribunt (quibus non facile aſſentior) hipparchis præfuiſſe. Diverſum vero me ſentire Demoſthenes facit philippica prima, οὐκ ἐχειροτονεῖτε ἐξ ὑμῶν αὐτῶν δέκα ταξιάρχους καὶ στρατηγοὺς, καὶ φυλάρχους, καὶ ἱππάρχους δύο; τί οὖν οὗτοι ποιοῦσι; Nonne eligiſtis ex vobis decẽ ordinum pręfectos, ac Duces, tribuumque pręfectos, & magiſtros equitum duos? hi igitur quid faciunt?

ciunt? Voces diverſę, muneris diverſitatem ſignificant, & ex ordine dicendi, functionis ſeriem monſtrant. ἱππεῖς porro, id eſt, equites illi, quibus ἱππάρχαι præerant, quotannis ἱππάδα, id eſt, ſacra equeſtria perſolvere ſoliti erant. Voce φυλάρχῳ Græca uſus eſt Cicero in epiſtolis familiaribus. Verum ab hac tractatione mihi parum cognita de experientia, recedo, ne idem mihi contingat quod olim ſapientiæ profeſſori in Græcia Phormioni apud Hannibalē contigit. quum præclare enim, ut literæ humaniores nullius rei quantumvis abſtruſæ expertes illum docuerant, de re militari ex arte diſceptaſſet, Pœnus ſubiunxit, multos ſe quidem deliros ſenes ſæpe vidiſſe, ſed illo uno qui magis deliraret, vidiſſe neminem.

Cap. XXIV.

De ſex Theſmothetis.

Velvti ſumma capita in iudiciis ſex Theſmothetæ cum tribus iam ſcriptis, tribuum Duces equites, equitumque magiſtros eligere ſolebant alioqui horum præcipuum munus erat in iudices legum præſcripto non utentes in iudiciis, veluti cuſtodum totius Reipub. obſervatorum, ſeveriſſime animadvertere: ita loco illorum ſane nos regios procuratores, & advocatos habemus, ſed apud quos non raro ἡ χεὶρ τὴν χεῖρα νίπτει. Seorſum porro Senatum extra præſcriptũ iure, aut conſuetudine tempus cogere poterant: quod quanti eſſet muneris, quantæque authoritatis, ut hodie ſatis patet, ita Romani magno docuere argumento.

mento. Licebat enim apud eos tantum dictatori, conſuli, prætori, & in ſumma rerum difficultate Tribunis tam militaribus, quam plebeiis id efficere. Habito ſenatu, illius acta ſignificari popularibus curabant. Litem intendere præterea ſolebant in eos magiſtratus qui nondum omnium ſuffragio examinatam legem promulgaſſent, quam actionem παρανόμων γραφὴν vocari iam ſupra in nomophylacibus notavi. Erant enim ſingulares legum vindices. Populis fundis præterea qui Athenienſium iure uterentur, ius præſcribere, in falſos teſtes pœnam ſtatuere, talionis pœna falſum accuſatorem plectere, iudicibus ſingulis cum proedris ſedes honoris loco deſignare, illorum fuit muneris. Hoc munus in conſtituendis iudicibus probe obſervari à Quatuorviris præſidibus

apud Pariſios videmus, aut ſi alii ſint, ab uno qui curiæ præſideat. Sunt enim apud nos, præcipue Pariſiis (quum alioqui in Gallia ſit conventus Rhotomagenſis. Burdegalenſis, Toloſanus, Gratianopolitanus, & Divionenſis) plures ut vocant cameræ, quæ ſubſellia non male vocari credo, quibus varios iudices quotannis dari certum eſt. Alibi enim cauſæ civiles, capitalia alibi crimina, alibi quæſtio rerum fiſcalium tractatur. Iura Principum alii, multas alii exigunt. quæ proſequi eſſet aliud opus ſi pro materia dicatur. Verum hæc me admonent ut ſubſelliorum Athenienſium loca nunc attingam.

CAP. XXV.

De tribunalibus, ſubſelliiſve in quibus Athenis ius dicebatur.

UT clarius ſingula appareant, Demoſthenis omnium doctrinarum Principis ex oratione κατ' ἀριστοκράτους ſententia mihi primum in medium adferenda videtur. Illa enim lucem ſequentibus maximam adferet. Ubi ergo in memoriam ipſis Athenienſibus illa publica commoda retulit, quibus illi fruerentur, quotidie, qui civitatis iure utebantur, quorumque Charidemus (in quē partim ea oratio ſcripta eſt) ſi ſecundum Ariſtocratis decretum ipſum Athenienſes recepiſſent, particeps eſſe poterat, ait: Varia quidē certe ſunt apud vos ô Athenienſes commoda, qualia non

non temere alibi reperias : inter quæ unum illud præcipuum eſt, non minus celebre, quam venerandum, Ariopagiticum tribunal : de cuius dignitate ſi quiſquam orationis copia dicere conabitur (tam varia, magnaque de illo tum ab antiquis tradita, tum noſtra memoria cognita ſunt) tanta ſe dicendorum moles offerat, ut de nulla alia re maior. quorum tamen ipſorum exempli gratia unum, atque alterum adferam in medium : utque primo ab antiquis eſt traditum, referam. Dii ipſi ſenſerunt illic potiſſimum cædis iudicia peragi debere (ita fama eſt) ibique potiſſimum iudices fuere. Neptunus pro Halirrhothio filio adverſus Martem id teſtatur. Duodecim dii iudices inter Oreſtem, & Furias illic ſententias dixere. At iſta antiquiora videntur. Veniamus ergo ad recentiora. Tanta

h uic

huic ſenatui reverentia, tanta eſt ſemper habita fides, ut nec tyrannis, nec oligarchia (quæ paucorum potentiorum imperium eſt) nec etiam quæ univerſarum adminiſtrationis ſpecierum vim ſuperat Democratia, auſa uſquam fuerit cædis iudicia ab eo loco transferre. Ita omnes in univerſum ſemper ſua conſilia debiliora putavere, quam quæ poſſent tam exacte verum ipſum atque æquitatem in cauſis tam fœliciter aſſequi. Ad hæc etiam (quod ipſum maximum eſt) nemo unquam aut reus convictus, aut accuſator non convincens repertus eſt qui merito ab eorum ſententia poſſet provocare. Nunquam enim quicquam quod reprehendi merito poſſet, in eo collegio decretum eſt. Hæc Demoſthenes: cuius verba appendere ob dignitatem paulo prolixius viſum eſt. Pauſanias in Atticis ita tradit.

Prima

Prima quidem, ait in dextra τοῦ κεραμικοῦ parte eſt στοὰ βασίλειος, regia porticus, in qua annuo magiſtratu ſolet Rex ſedere, cuius magiſtratus ἡ βασίλειος ἀρχὴ dici ſolet. Harpocration ex prima Demoſth. in Ariſtogitonem oratione, tres eſſe στοὰς βασιλείους, porticus regias, invicem è regione collocatas ait. Primam Διὸς ἐλευθερίου, Iovis liberatoris: alteram regiam vulgarem, uſitatamque: tertiam variis figuris ornatam, quam ideo ποικίλην dixere Græci. ſed verba Pauſaniæ proſequor. Ἄρειος πάγος, inquit, id eſt, Martius vicus, dictus inde eſt, quod ἄρης, id eſt, Mars, condemnatus illic eſt eo quod ἁλιρρόθιον occidiſſet. ubi & Oreſtes ob matrem interfectam iudicatus eſt: qui ſententiæ pœnam effugeret, aram Palladi inſtituit, quam ἀρείας ἀθηνᾶς βωμὸν, id eſt, Martiæ Palladis aram vocavit. & paulo

paulo mox. Sunt etiam At
alia tribunalia non uſque
ut primum celebria, ut eſt
νον, à figura triangulari it
ctum: & παράβυστον, ita nun
tum , quod in obſcuriori
loco (erant Athenæ in decli
co ſitæ , Libanotoque obi
eſſet atque à paucis frequen
tur. Maximum vero omn
& in quo plures conveni
erat ἡλιαία, de quo iam di
eſt. In quo autem homic
venefici, ſicarii , & maxime
ſæ capitales iudicarentur ,
vocabant παλλάδιον. Ε'ν δὲλ
ius illis dici ſolebat, qui cæ
quidem commiſiſſent, iure
naturæ tuendæ ſe feciſſe aſ
rent. In prytanio de rebus
libus, ut ſupra à me eſt nota
tranſigebatur. τῷ πειραιῶ (qu
cus ad portum non longe ab
erat) iudicia φρεατύος e
ubi videlicet illorum audie

tur accuſationes qui iam iudicium extra Arium pagum effugiſſent : qui veluti profugi cauſam ex navibus dicere conſueverant Hæc Pauſanias paucis explicat: à quo ad lucernam Demoſthenis rediens , volo maiorem lucem adferre. Poſtquam de Ariopagitis ſupra egit, in eadem oratione ſtatim ſubiungit. Alter autem iudiciorum locus ἐν παλλαδίῳ erat, ubi de cæde præter voluntatem, vimque repellendo illata, quærebatur. Illic enim quanvis manifeſti criminis reum defuncti neceſſarii agerent, non tamen pœnæ arbitrium habere poterant, ſed ab ipſo ſenatu cognita cauſa alio ille concedere iubebatur, quoad parentum animi deſinerent in eum eſſe infenſi. Solebant vero pœnam æſtimare apud antiquos læſi, aut interempti affines, præterea in ius preſentibus rapere teſtibus quem-

libet

libet adverſarium. qua de re pauca quædam addere viſum eſt. Demoſthenes in Mediam, πῶς ἂν ἔσται τοῦτο, ἐὰν πολλὰς ὁδοὺς δῶ διὰ τῶν νόμων, καὶ τὰ λοιπά. Quomodo, inquit, habebit iſtud, ſi plures modos lege permiſſos dedero, quibus adverſus iniuriam inferentes utamur? verbi gratia, furti vin' aliquem accuſare? vales viribus? factum tibi certo conſtat? Rape in ius ad undecimviros. eſt vero mille drachmarum periculum in multa, ſi factum non probes. Es tu debilior, ut qui in ius non poſſis facile rapere? Agito illum furti apud novem ἄρχοντας. Quod ſi apud illos deferre times, accuſa apud ſex theſmothetas. De tua fortuna conquereris, quodque ſis pauper, non potes eſſe mille drachmis ſolvendis ſi non probas? Furti apud arbitrum accuſare potes, nil tibi erit inde pericu-

li. Sexcenta ſunt huiuſmodi adminicula ad ius conſequendum. Satis ex verbis Demoſthenis apparet quod dicebam, cuique in ius ſine viatore, aut apparitore (quos ſervientes vulgo in Gallia vocant) adverſarium rapiendi poteſtatem fuiſſe. Quod vero idem exemplum Romam ſit tralatum, quum ex multis aliis locis, tum maxime ex titulo digeſtorum, Si quis illum qui in ius vocatus eſt, vi eximat, ſatis patet: & Lyricus ſatyra nona libri primi aperit.

Caſu venit obvius illi
Adverſarius: &, Quo tu turpiſſime? magna
Exclamat voce. &, licet atteſtari? ego vero
Oppono auriculam, rapit in ius &c.

Quo ex loco notandum venit præterea, ſi quis vellet atteſtari

rogatus,

rogatus, eum, ut meminiſſet, ab actore defricari memoriæ gratia circa auriculam ſolitum: quod & noſtra ætate video ſervari eadem ratione, proverbiique loco eſſe apud multos, Poſt auriculas te ea de re defricabo, ſcalpamve. quod à vetuſtiſſima Romanorum conſuetudine ad nos tranſiiſſe certum eſt.. Verum redeo ad ſubſellia. Παλλάδιον ait Pollux everſa Troia à Græcis Athenas fuiſſe delatum: habitatores vero Phaleri, qui portus iuxta Piræum Athenis coniunctus eſt, illos eſſe hoſtes arbitrati, in mare præcipites dedere. Acamas etiam dixit Græcos fuiſſe homines qui Palladis ſimulacrum attulerint: occiſos itaque oraculum vocavit ἀγνῶτας, quod quum eſſent amici, conterraneique, ut ignoti periere: quo in loco ob rei memoriam Palladium ſacrum, & tribunal conſtructum eſt, ubi de

 cæde

cæde involuntaria ius dicerentur, quoniam illos Phalerei non nocendi, ſed opitulandi patriæ deſiderio imprudenter veluti hoſtes occidiſſent. Subdit Demoſthenes: Tertium porro tribunal fuit ἐν δελφινίῳ, ubi ius illis dici ſolebat, qui cædem quidem commiſiſſe ſe non negarent, iure vero eam feciſſe contenderent. Eſſe enim aliquam iuſte illatam cædem non negabit quicunque deos ipſos, qui æquiſſimi putantur, illic Oreſtem qui matrem tamen, ſed iuſte occiderat, poſt dictam cauſam noverit abſoluiſſe. Ab Ægeo id conſtructum narrat Pollux, unde Apollo Delphinius, Bellona Delphinia dicta eſt: primumque ibi iudicium recepiſſe Theſea, quum prædonum ſpolia dicaret deo, non quidem negando Pallantidiorum cædem ſe commiſiſſe, ſed ſancte id feciſſe contendendo, ne illi, aut ei, aut

Reipub. nocere pergerent. Quartum (ait Demoſthenes) erat ἐν ᾗ ἐπὶ πρυτανείῳ, ubi ſolebant huiuſmodi cauſæ tractari: ſi quis in via tranſiens, ab obice illato, lapide ſcilicet, ferro, ruina, aut alia quavis re inanimata, aut etiam ab ignoto percuſſore fuiſſet læſus, coniecturis argumentabantur, ſiqua arte poſſent in illius qui damnum dediſſet, aut dati cauſa fuiſſet, cognitionem venire: qui inde probationibus victus condemnabatur pro rei ratione. In illius tribunalis iudiciis, quibus Rex de quo egi, præerat, aſſidebant πολοβασιλεῖς, regis aſſeſſores, amatoreſve, qui rem poſt perquiſitas coniecturas, ſi non conſtaret de authore, corrumpi, & in flumen, mareve proiici in pœnę ſignum curarent. Πέμπτον βῆμα τὸ ἐν Φρέατι, quintum tribunal in loco quem φρέαρ, id eſt, puteum vocabant:

alioqui τὸ ἐν πιεριῶ dici ſolebat: ubi ſi quis poſt cædem contra voluntatẽ admiſſam, aliam voluntariam commiſiſſet, cogebatur dare facti rationem, idque ex navi veluti ſolo proſcriptus) quæ nec anchora, nec rudentibus ocularibus retineretur. Ibi primum ἰφέται ius dixiſſe fama eſt. Perſequerer ex Demoſthene τὴν ἠλιαίαν, niſi iam ſępius eſſet à me ſcriptus ille conſeſſus. Ἐν λύκῳ in Lyco conveniebant arbitri, & illi iudices qui cauſis terminandis adiungerentur. Μέδιχον addidit Pollux, nomine tantum, verum quid illic tractaretur, non docet, nec apud alium legi. Nolo hic immorari in iudiciorum verbis, aut formis explicandis, quæ multa huc congeſſeram, ne operi ad res ipſas declarandas nato, videar, & Grammatica inſerere: quod alibi fiet commodius: ſed tamen abſolvere curiarum, & iudicio-

diciorum vocabula, ut ſunt mihi promiſcue obſervata, nunc commodius iudico. Ἡλιαςὴς καὶ κριτὴς, idem ſignificant, iudicem ordinarium, ut aiunt. Ἐκκρίτης καὶ ἀπόλεκτος, à Cicerone lectus iudex dici ſolet. Γερουσία, omnium ſenatuum, & iudiciorum generale nomen eſt, à ſenili ætate (qua par eſt, aut certe moribus, eſſe iudices) dictum : peculiari tamen vocabulo ita vocari quinquaginta ἐφόρων conſilium apud Lacones, ſcriptum reliquit Ariſtoteles Hoc enim ἐφόρου nomen quanvis generale eſt præfecturæ cuiuſvis nomen, tamen & magiſtratum eum ſignificat, ut & iſta, ἐπιςάτης, προςάτης, ἐπίτροπος, ἄρχων, ταμίας, ἐπίσκοπος. Omnia enim præterquam quod ſunt dignitatum vocabula, communia etiam ſunt. Nomine γερουσίας præterea decem κόσμους apud Cretenſes etiam notavit Ariſto-

 teles.

teles. Illam vocem ex Græco in Cicerone Senatum vertit Gaza. Ἡγεμονίαν etiam τοῦ δικαστηρίου, vocari ex oratione Æſchinis in Cteſiphontem notavi iudicium quodlibet, quoties in eo iudices ius dicerent. Conſeſſum præterea iudicium συνεδρίαν, ipſosque iudices συνέδρους, quod communi ſede uterentur, reperio dici, id eſt, aſſeſſores: qua voce Hebræi ut LXX. ſapientũ conſeſſum exprimerent, ſunt uſi, סנדרין ſynedrin vocando.

Cap. XXVI.

De aſſeſſoribus, quos Græci παρέδρους vocant.

Iudiciis ſolennioribus ſex πάρεδροι, à ſingulis trium ἀρχόντων bini delecti, ſolebant adeſſe: quos ex Ariſtotelis Athenienſium politia recitat Suidas

tan-

tantum fuiſſe quatuor : de quo numero non contendo , quum ad rem parum faciat. Hos oportebat eſſe vitæ inculpatiſſimæ, de qua antequam iudicibus poſſent adſidere, apud quingentos viros prytanes primum , ſecundo inter Ariopagitas , quovis volente per præconem (ut iam à me eſt notatum) ad accuſandum admiſſo, rationem reddidiſſe oportebat. Cauſa tam ſeveræ perquiſitionis erat, quod res periculi plenas , & in quibus maxima fide opus eſt, tractarent , nempe iudicum ſententias , quas unum verbum omiſſum, mutatum, alio tranſlatum , aut ſcriba celerrime excipiente additum , poterat evertere, inque contrarium trahere, aut ſaltem partim iudicis mente multum abducere. Erant itaque veluti ſcribæ obſervatores, diſpunctoreſq; eorum quæ tranſcripſiſſet dictante iudice. Non

poſſum hic non admirari patientiam noſtram, qui alamus quotidie in curiis ſexcentos nebulones ſeſcuncialibus literis libellos ita augentes lucri gratia, ut quod decem, aut duodecim verſus vix impleat, in integrum quaternionem tranſeat, & extendatur: tamen quum videam leges contra illatos latas à nemine magiſtratum habente curari ut obſerventur, vereor ut ſtipendium quod alioqui conſularium virorum advocatorum, & procuratorum ſervis daretur, inde ſarciri facile omnes velint, patianturque. itaque alio progredior.

Cap. XXVII.

De apparitoribus, & illis quos Græci εἰσαγωγεῖς dicunt.

Nisi maior dignitas, & magiſtratuum numerus me ordinem

dinem inſtitutum ſervare coëgiſſet, & quod non litium ordine, ſed locorum, & obſervationis ratione ſcribere ab initio viſum eſt, erant hi magiſtratus, aut munera potius in ipſo operis exordio adſcribenda, ut quorum alterum in ius vocante adverſario venire recuſantem compelleret, εἰσαγωγεὺς vero ſingulis menſibus libellos, & nomina litigantium in diario adſcripta ſenatui offerret, nomenque ederet. qua in re mihi videtur non eſſe abſimile munus illorum quos oſtiarios, & audientiarios vulgo dicimus. Primi officii homines, ſervientes vulgo dictos plures quam par ſit habemus, tamen ſine illorum ſignificatione in Gallia neminem in ius vocare licet, niſi citatione ſacris initiatum. unde κλητεύειν Græci in ius vocare dicunt, ducta ἀπὸ τῶν κλητήρων, id eſt, ab apparitoribus voce, ut item hi ἐκ τοῦ καλεῖν, à

vocan-

vocando ſcilicet dicti ſunt. Verbum κλητεύειν præterea ſignificat, teſtes adverſum me audio: quod Ariſtophanes in Nebulis ſignificat.

Τῶν ἐμαυτοῦ γ' οὕνεκα νυνὶ χρημάτων
Ἕλκω σε κλητεύσοντα.

Mearum certe pecuniarum gratia traham te in ius, teſtes adverſum te auditurum.

Cap. XXVIII.

Περὶ κληρούχων, quos coloniis ducendis præfectos dicere poſſumus.

Ratio (ut ſum proxime præfatus) dignitatis magiſtratuum, aut, ſi illa deeſſet, maior numerus, me coëgit eum ſervare ordinē qui in operis diſcurſu viſus eſt: verum promiſcue ut

plura

plura dicere ſum eam ob rem coactus, ita nunc ad finem uſque, ut ſe offerent, ſum ſingula proſequuturus. Solebant itaque κληρῦχοι colonos in urbes, aut priſcæ Athenienſium poſſeſſionis, aut nuper conquiſitas, non ſatis habitatas, inſcribere, deſtinareque delectos, atque agrum regionum, & iuris ipſarum urbium dividere, veluti pro ſorte cuiuſque. unde vox κληρούχων, id eſt, ſortes habentium ducta eſt. qui mos ut latius pateat, Libanii ſophiſtæ ſententiam ex argumento orationis Demoſthenis. περὶ τῶν ἐν χερρονήσῳ, adducere viſum eſt. Erat, inquit, ea peninſula quæ Thraciæ adhæret, Athenienſium antiqua poſſeſſio, in quam Philippi regis tempore ad continendam poſſeſſiouem ſuos κληρούχους miſerant. Mos enim ipſis erat, ut qui domi facultatibus eſſent deſtituti (quod per

Ariopagitarum diligentiam à Valerio ſcriptam, atque ſuperius adductam ſtatim reſciri poterat) accepto illi cum armis viatico à Repub. in exteras, aut nudas, cultoribuſque vacantes, aut recens conquiſitas urbes mitterentur. Hæc ille. Quibus ipſis exemplis docemur quonam hodie ſit utendum remedio, ut tantæ populi multitudini aut per vim, calumniamve, aut per agnatorũ multitudinem, aut quodam progenitorum ſcelere facultatibus omnibus deſtitutæ, egregie proſpiciatur. Eam enim frequentiam populi, etiam illorum quorum maiores virtutis ergo erant laudem nobilitatis conſequuti, videmus euſque creviſſe, ut una hæreditas (ſi Caletenſium, Aquitanorumque morem, quorum primigenii male fratribus conſulunt, excipias) iam ad unicolas redacta, vix poſſit ſingulis fratribus,

bus , vel hæredis nomen relinquere, & ante paucos annos, niſi ingens vetuerit clades, ſit nudos relictura nepotes, atque in deſperationem adductura. Præterea rerum omnium venalium, conductitiarumque precia in immenſum aucta, extremaque omnia quæ æquitatis lancem ſuperavere, nos admonent multitudinis, & contentionis ergo in deteriorem partẽ abire omnia. Quapropter quum æmulationis, & contentionis vitium nunquam poſſit, & neſcio ſi debeat, è medio hominum tolli, non imprudenter Principes, & penes quos eſt legum authoritas, meo iudicio fecerint, ſi dato ad iter, & aliquot inde annos ſtipendio, & viatico, totam rebus deſtitutam, & pergere volentem multitudinem in terras novas cultoribus deſtitutas mittant. Inde enim diviſo inter illos agro novo, aut ex

æquo

æquo, aut pro dignitate, fiſcus facile ad principem ex vectigalibus redibit, miſeris vero ampliſſime proſpicietur, malis, & proſcriptis hominibus, quibus ex rerum defectu peccandi conſuetudo eſt in habitum verſa, purgabitur culta regio, nec erit ubi, etiam ſi maxime velint, furandi in tenues exerceant conſuetudinem. Hac arte olim Athenienſes, Lacedæmonios, Græcos, Romanos, Gallos uſos legimus. De his aliquando locum mihi dicendi apud Principem cupiebam vehementius, antequam tua prudentia Poiete apud eundem impetratum intellexi, quod ſummopere ſuadere conabar. O felicem Franciſcum Regem tali Cancellario, O fœliciorem Cancellarium tali rege: verum utrũ, præter dignitatem, magis beatum exiſtimẽ, ægre ſane iudico. Ille literatos, literaſque excitat

præmiis,benevolentia : hic illos perquirit , evehit ad præmium. Ille iuſtiſſime imperando , omnium demeretur animos:is æquitatem ſummam obſervando,nulli non ſatisfacit. Tutatur omnes Franciſcus,per eum Poietus omnibus proſpectum curat. Ille virtutis, & literarum omnium abſolutam quandam poſſeſſionem haberi curavit, is etiam ipſi poſſeſſioni ſuum adſignari locum ſummopere contendit. Et ut ſemel finiam, Auguſtum ille,is ab inferis Mœcenatem revocavit. Verum quum hac eloquendi tenuitate utriuſque laudes imminuam potius, quam augeam, ad cætera progredior.

Cap. XXIX.

De ærarii cuſtodibus, quos ταμίας Græci dicunt.

Decem numero erant ærarii publici diſpenſatores, qui præſentibus ſenatoribus viris ex ipſo ærario in Palladio, de quo egi, adſervari ſolito, quantum ipſe publici uſus neceſſitates exigerent, deſumere ſolebant, præcipueque in rem nauticam ſartam, tectamq; conſervandam, ex qua frequenter non tantum Athenarum, ſed totius Græciæ ſalus pendere viſa. Duas vero potiſſimum naves inſigni magnitudine nomine publico curabant, quarum una παράλιος, altera ἄμμων dicebatur; quanvis non deſunt authores qui cum παραλίῳ σαλαμινίαν iungant. Præter ærarii diſpenſationem, Palladis auream imaginem,

nem, victoriarum monumenta à ducibus data, reliquorumque ſacrorum ornatum in publicis ſupplicationibus obviam ſenatui euntes deferebant: quod factitari ſolitum lego ab his quos Græci κωλακρέτας, ἐφόρους, φύλακας, ταμιούχους, διοικητὰς vocant. Adſerit vero Harpocration eſſe eiuſdem dignitatis vocabula inde dicta, quod conderent, ſervarent, promerent, diſpenſarent. Interpres orationis Demoſthenis κατὰ τιμοκράτους, ait locum fuiſſe in poitica arcis parte, quam ἀκρώπολιν nominant, hincque dictum ὀπισθόδομον, & ταμεῖον, quod omnes omnium fanorum pecuniæ eo congerentur: ubi ait contigiſſe aliquando ut à fœneratoribus averſæ per Tamias pecuniæ deſiderarentur, factumque inde ut qui tunc ταμίαι eſſent, ærarium incenderent, ne illorum apparerent furta, & negligentiæ.

Demoſthenes philippica tertia hos ταμίας δημοσίους, publicos adſervatores, quos vulgus noſtrum theſaurarios parſimoniæ, aut ſimpliciter vocat. quod vero & pecunias ſuppeditent, prima philippica πορισὰς ταμίας dixit.

Cap. XXX.

Περὶ ἑλληνοταμίων, quos Latine Græcia quæſtores dicere poſſis.

TAMI'AI me admonuere ἑλληνοταμίων. quorum munus erat eas pecunias excipere, & adminiſtrare, quæ ex parte Græciæ Athenienſibus parente colligebantur, ut idem illi in ſacris, quod iſti in indictionalibus agerent. Pollux ait & inſularum proventum exigere, & excipere ſolitos. Hanc vero tradunt Græci authores nominis rationem.

Poſt

Poſt navali pugna ſuperatum Perſarum regem ab Athenienſibus, illi in retinendo imperio diligentiſſimi, quia caput poſt calamitatem, cladem que acceptam ſtatim ante omnes Græcos erexiſſent, cæteris tributa imperavere, ad perſolvendas belli navalis impenſas, quo communis patriæ hoſtis eſſet profligatus, quia maior impenſæ pars fuiſſet ante ab illis expoſita: itaque illos quæſtores vocarunt ἑλληνοταμίας, id eſt, Græciæ quæſtores. Latius explicat originem vocis huius Herodotus in Urania, adfertque de Themiſtocle hiſtoriam: ad quem lectorem remitto, ne ſim tædioſior.

CAP. XXXI.

De Hellanodicis.

QUOD eadem in ſacris to
tius regionis Athenienſibu
ſubiectæ iſti curarent, ac præce
dentes proxime in ærario con
ſervando, volui illos ſubiunctos
Pecunias ergo rerum ſacrarū no
mine debitas exigebant, ipſiſqu
choragis de quibus egi, in im
pendium ſacrorum dabant, quo
ipſum à civibus, Athenarumqu
habitatoribus τριττύαρχοι, qui &
φράτερες, exigentes, in urbani
ſacris, & ludis facere conſueve
rant. Sed de his & convent
ἀμφικτυόνων amplius dicam i
alio opere. Lubet vero nunc qu
deſideramus ſubnectere.

CAP.

CAP. XXXII.

De gynæconomis, qui matronarum cultui, ne modum excederet, præerant.

GYNAIKO'NOMOI, aut γυναικόκοσμοι, de matronarum primum, poſtea de omnium mulierum ornatu ſtatuebant, ne ulla ipſarum quicquam ſe indignum ferret, utque ſingulæ pro ratione cenſus & facultatum inducerentur, indicta multa ei quæ ſecus feciſſet, qua ſtatim plecti ſolebat quæ edicto, aut legibus de ea re latis non paruiſſet. Erat etiam de inceſſu lex à Philippide quodam lata, ut quæ inhoneſte incederet, ſtatim mille drachmis multaretur. Hos fuiſſe viginti numero ſcribit Pollux. Veneti quum proxime actis annis viderent eum in mundo muliebri

ſumptum intolerabilem, indeque rei familiaris in immenſum diſpendium creſcere, ſanxere ne ulla patricii ſanguinis mulier, aut puella in publicum veſte ſerica induta prodiret, niſi nuptiarum die, & quibus nuptiis, conviviiſve ſolennibus adeſſe moris eſt: quum alioqui multæ etiam humili loco natæ cum reginis pompa certare poſſent. Statuere præterea, ne aureum, gemmiſve ornatum torquem, monileve, aut cingulum una ferret, gemmaſve in annulis geſtaret. alterum enim horum tantum eligere neceſſe eſt, aliis carere. Creati ad hanc rem magiſtratus, eas cogunt multando legis obſervare præſcriptum. Non dico quam iſta lex ſit nobis neceſſaria, quum illis qui prædia tam ſua, quam aliena, domos, dignitates, & quicquid undique per fas, aut nefas corradere poſſunt, in humeros, &

orna-

ornamentum uxorum, & adoleſcentularum exponere vano more coguntur, ſit ſatis perſuaſum. Unum id adſeverare conſtanter non dubito, fruſtra leges condi, & inſtaurari, niſi funditus evulſa peccandi origine: quæ quanta in his præcipue ſit, qui in foro ſunt, atque verſantur tantum non ad oſſa, medullaſque exeſi miſeri litigatores docent: viri boni qui hæc ex uſu perferre coguntur, deflent. nec enim videre poſſunt quid tantopere proſit uxori gratiſſimæ marito ille ornatus, niſi ut amatoribus placeat magis. pudicis enim, & probis nil præter moleſtias adferre poteſt. Athenæus ſexto Dipnoſophiſtarum libro γυναικονόμων officium latius patuiſſe ſcribit, ubi de paraſito ait. Narrabat χαιρεφῶν aliquando paraſitum non vocatum veniſſe ad conviviũ, quumque recumberet in ultimo menſæ

loco, ipſis gynæconomis (quos ſympoſiarchas alio verbo Græco Latinis magis uſitato dicere hic poſſum) numerantibus, ut moris erat, convivas invitatos, illum paraſitum, ut qui numerum excederet tricenarium præfinitum, diſcedere iubentibus, Numerate, inquit ſecundo, à me incipientes. Quod vero mos eſſet gynæconomos convivia inſpicere, invocatorumque numerum diſquirere, ſi legis ſervaretur præſcripto, Timocles in φιλοδικάςῃ ita ſcriptum reliquit. Reſerate, ait, portas, ut in luce ſimus conſpicui magis: ut pertranſiens ſi volet gynæconomus, numerum capiat convivarum, ſecundum ſcilicet legem novam: quod fieri eſt ſolitum. ſtatimque ſubdit: Philochorus in ſeptimo Attidos ait, Gynæconomi cum Ariopagitis congreſſus hominum in ſingulis domibus obſervabant, atque in nu-

ptiis,

ptiis, & ſacrificiis: quoniam illic ſolebant dapibus affatim uti, atque adeo tantum non obrui. Hæc Athenæus. Non convenit in convivarum numero cum Platone. Is enim in nuptiis ultra decem convivas eſſe non vult, quinque viros ſcilicet, & totidem fœminas. Verum ille rem geſtam, hic imaginariam, qualis eſt tota illius Reſpub. ſcribit. quapropter & magiſtratus illos quos Politia exponit nolui attingere, ne quis ignorantia, aut negligentia id à me factum credat.

CAP. XXXIII.

Περὶ ὀνόπτων, quos bibendi arbitros dicere poſſumus,

QUos cæteri authores οἰνόπτας dixere, id eſt, vini obſervatores, illos Plato in effictæ ſuæ Reipub. libris μνάμονας vocavit,

vit, quod legis credo admone-
ent. nam ſicut gynæconomi, ut
paulo ante ſcripſi, modum in
mundo muliebri, convivarum
numero, epularum modo, obſer-
vare cogebant: ita hi itidem in
vini uſu præſcribebant, ut ſi quis
bibendi modum eſſet ſupergreſ-
ſus, multa præſente cogeretur
parcius alias vino uti. Quis vero
antiquis eſſet poculorum nume-
rus non refert, quum naturæ non
numeri ſit habenda ratio. Mo-
rem in ea re apud varias gentes
obſervari ſolitum ſi quis ſcire
deſiderat, decimum, atque unde-
cimum δειπνοσοφιστῶν Athenæi
libros legat, in quibus fere nil
aliud tractatur. Magiſtratus, in-
quit ille libro X. οἰνόπται erant
apud Athenienſes teſte Eupoli
poëta ἐν πόλεσιν: quos nunquam
adhuc vidimus inter milites ad-
ſcribi, ne ipſos οἰνόπτας quidem.
O civitas civitas, quam tu es de-

lica-

licatior,quam melior,ac pruden-
tior? Hæc ad verbum Athenæus.
Ex illa Eupolis ſententia apparet,
antiquitatem, militem uſque
adeo ſobrium deligere ſolitam,
atque vini uſu carentem, ut ne
ipſos quidem vini obſervatores
voluerit eum augere numerum.
Quantum vero iuvet vini uſu in
exercitu carere, ſatis reipſa oſten-
dit Turca, qui magna quidem
illa multitudine, ſobria tamen,
vinique uſu pœna capitis in ex-
ercitu deſtituta. Græcos tam
egregios potores, ut proverbium
pergræcandi hinc ſit natum, Ma-
cedonas, Thraces, Dacos, My-
ſios, Pannones, Iugros, Dalma-
tas, Gepidas, atque adeo ipſos
Germanos etiam vino armorum
peritiam iungentes, noſtroſque
Gallos docet rem bellicam infœ-
licius inter pocula, fœminaſque
tractari, atque delicias, quam in
tenui mediocritate, vitaque ab-
ſtemia.

ſtemia. Noſtri Thraſones inter pocula, Venerem, ruſticos, ſinguli decem illius viros unico congreſſu, ne dicam nictu, conficiunt verbis, & interim ille ſerio, reque ipſa de nobis, aris, focis, liberis, coniugibuſque triumphat. Sed ad Athenæum redeo. Hi vero οἰνόπται, ait, obſervabãt quæ in conviviis ſolerent fieri: ſi æqualiter biberent convivæ. Erat vero vulgaris magiſtratus, & tenuis, ut ait Philinus rhetor in Crocanidarum diſciplina, triumque virorum numero, qui inde ὀφθαλμοὶ ſunt vocati, oculi, quod non raro quos oculos mentis ipſi convivæ vino victi perderent, hi reſtituerent monitionibus. Sympoſiarchæ ab his mihi tantum nomine differre videntur. Huic οἰνοφλύγων, vini helluonum peſti, ſanctione proſpexerat ante duodecim annos Carolus imperator Quintus, ſta-

tuerat-

tueratque in temulentos pœnam: verum ex eius lege evenit quod ex divina ait Paulus, ut per legem, quæ ſemper eſt peccati filia, peccati fieret augmentum (ut natura in vetitum nitimur, cupimuſque negata) atque à quo eſſet genita, iidem redderet genitum. Niſi enim ſint accerrimi legum latarum vindices, illæ ad oſtenſionem, peccatique revelationem videntur latæ, non ad coërcitionem. Leges enim ſi ſemel hominum mentibus, vel opinione ſola ſint imbibitæ, plus poterunt quam ipſiſſima veritas. Suaſit lex Chaldæorum contemnere mortem: homines in toto fere orbe ſacrificare: quod & hodie apud Barbaros nuper noſtro orbi revelatos viget. loco ipſorum animalia divis occiſa ſacrificare. atque adeo plus valuit falſa perſuaſio, Phariſæorum, & ſcribarum leges etiam divinæ refragantes

gantes ſub adventum Chriſti, & ſuorum, quam ipſa ab ipſiſſima veritate enunciata veritas. Quare ſi lex aliqua eſt ferenda, eſt & alēda, conſuetudineque, aut vi in uſũ trahenda: alioqui fruſtra fertur. Flandri itaque, & quotquot ſunt illic Germani videntur non tantum neglexiſſe, ſed legis Caroli vim auxiſſe. Veneti vero quia adoleſcentes patricios videbant rē familiarem cui eſſent ſucceſſuri, abſumere, mercaturam (cui tota Italiæ nobilitas ſtudere merito mavult, quam aliena diripiendo, vanum, nudumq; nobilitatis nomen prætexere) neglectam relinquere, & præterea rei familiaris diſpendium decoctionibus, in ſpē & rei familiaris, & ampliſſimæ dotis, ingens facere, indeque ſcelera ex conſortio nebulonum (qui facillime in liberrimam totiuſque orbis fœliciſſime ſitam civitatem irrepunt) contrahere, non infre-

infrequenter inde ad laqueum trahi: ſanxere una & dotis, & epularum in conviviis privatis modum, ne privatis epulis pœna multæ ultra unum, aut alterum capum non imperata venia apponerent cum bubula, & vervecina: neve quantumvis dives patricius ultra ſex millia Ducatorum aureorum dotis nomine filiæ auſit dare quum antea à tenuioribus ad ſexaginta, quadraginta, quinquagintaque M. darentur. Ad hæc ne ullus patricius auſit filio ante ætatem iuſtam dare, qua in leges peccare ſumptu liceat: unde factum eſt, quum ſint exacti apud illos nomophylaces, ut luxus coërceretur, res, ſi non fieret amplior, nullum acciperet detrimentum. Prudens hic ſilentio ſepultam volo quam gloriam multæ nationes ex vini ingluvie ambiunt, quum videam laudi dari, quod

P homo

homo cum homine, & ipſius equo certando certamen ineat bibendi, vincatque, atque una die, horaque abſumat quod denis iuſte faciat ſatis. Video enim hæc monſtra frequenter eſſe in deliciis, tantum abeſt ut pœna ſit flagitiis illis conſtituta.

Cap. XXXIV.

De fori curatoribus, quos ἐπιμελητὰς τοῦ ἐμπορίου *dicunt.*

Fori curatores decem Athenis fuere, qui pro tempeſtatis, annonæque ratione de rerum precio ſtatuebant, ut non vendentium arbitrio, ſed iuſto tantum precio diſtraherentur: ad hæc ne vitioſas loco legitimarum merces exponerent: præterea ne quis civium plus frumenti, vinique quæſtus cauſa apud ſe repo-

reponeret, quā rerum illius uſus expoſcere videretur (uſqueadeo privatus illis cenſus erat brevis, commune magnum) quæ vero in urbē quotīdie ſupra uſum inferrentur, in horrea publica nomine publico reponi curabant, unde iuſto precio etiam iniquiſſima temporū ratione egentibus civibus depromerent. Nos interim nō pudet, Chriſtum, ipſiuſq; dogmata, verbiſq; ampliſſimis pietatem, charitatem, quæ mater, & fons eſt omnium rerum bene geſtarum, profitentes, nullis horreis publicis pauperibus, quos ex ſuo cœlo frequenter eiecimus, proſpicere: verbis ipſum profiterī Euangelium, negligentia autem virtutem eius abnegare. Quomodo proſpiciant ſuis Veneti, dixi ſupra. Quanvis omnino deſtitutis (à foro enim in quo nil poſſunt, digredior) cœptum ſit in non paucis Galliæ civitatibus

P 2 pro-

proſpici, tamen indies emergenti pauperum turbæ in ſingulis facile proſpici poſſet, ſi quæ inutiliter multi hominum conventus ditiſſimorum abſumunt, in eam rem conferrentur. ſi quæ multi monachi occupavere redderentur, ſi ex ære publico quæſtus re frumentaria, & vinaria fieret, proculdubio ſatis eſſet unde languenti, & ſemimortuę pauperum vitæ pararetur, quod ſupplementum laborum ipſorum abſolveret. nec enim cenſerem omnibus dandum, ſed validos occupandos in publicis, priuatisve operibus, ſumptum ubi facerent ſuum. morbo vero laborantes, atque aliqua præcipua adque opus utili parte affectos, è publico ærario alendos iudicarem. Munera piorum, donationes ex teſtamentis, multæ, & varia alia poſſent in uſum illum comparari. verùm iſta ex affectu cogor dicere.

C a p.

CAP. XXXV.

De Epiſcopis.

EPISCOPI erant ad quos delectus, Provinciarumque negocia, ut Ciceronis verbis utar, referebantur. In ſingulis enim Provinciis hi velut rerum arbitri conſtituti perquirebant de his quæ ad iuriſdictionem, publicas iniurias, liteſque ſpectabant, ſi quis illos adire vellet: ac ſententiam ferebant, cui non ſecus ac ſi à principe magiſtratu lata fuiſſet, parebatur. Vocabantur etiam ἁρμοσταὶ aptatores, & φύλακες, id eſt cuſtodes, atque ἔφοροι præfecti. ἐφορᾶν enim & ἐπισκοπεῖν eſt ſpeculari, diſponere. Nomine ephori uſus eſt Cicero Quæſt. Tuſc. prima. Quum Lacedæmonius quidam, ait, cuius ne nomen quidem proditum eſt,

mortem tantopere contempſerit, ut quum ad eam duceretur damnatus ab ephoris, & eſſet vultu hilari atque læto, dixiſſetque ei quidam inimicus, contenniſne leges &c. Voce autem Epiſcopi in Pandectis uſus eſt iuriſconſ. tit. de mun. & hono. l. munerum. Epiſcopi, inquit, qui præſunt pani & cæteris venalibus rebus &c. Cicero etiam Epiſtolarum ad Atticum ſeptimo, Ego, ait, præſum negocio non turbulento. vult enim me Pompeius eſſe, quem tota Campania & maritima ora habeat Epiſcopum, ad quem delectus & negocii ſumma referatur. A diligenti rerum ſpeculatione noſtris Chriſtianis Epiſcopis nomen eſt inditum, qui ipſi ut ſint præclaro nomine donati, video: ut rem ipſam verbis conferant, certe in paucis patet. Sed quis cuſtodiet ipſos cuſtodes? Hos puerilis ætas, hos infan-

tia,

tia, hos ambitio, illos cupiditas, quoſdam faſtus aulicus, non paucos veri odium, conſuetudinis vitioſæ obſervatio prohibet verum audire. Improbos nomineque indignos perſtrictos volo. Quæ itaque iuſto & acerbiſſimo dolore motus in eos ſcripſeram, quum præclariſſimos viros videam iam totos mille annos illos commonefaciendo aërem verberaſſe, viſum eſt omittere, atque perituræ parcere chartæ. Si Eſaiam, Ieremiam, Ezechielem, doctoreſque omnes non audiunt, quid aliud quam crabrones ſcribendo iritare poſſum, quum arguere melius non poſſim?

Habes æquiſſime Cancellarie meas de magiſtratibus Athenienſium obſervationes: quas ſi abs te probari ſenſero, me præterquam quod magnum præcium operæ feciſſe videbor, magnamque conſequutus fœlicitatem, ad ma-

iora incitabis. Fiet enim tui iudicii cenſura, ne ullus poſſit tam facile carpere ac calumniari quod ſemel probaveris. Si vero quiſquam rem ipſam ut minus abſolutam culpare volet, erit laborum & ſudoris mei admodum iniquus æſtimator. Verum ſat erit ſi noſtra carpendo, norit nil eſſe ab omni parte beatum. Sed hactenus.

FINIS.

I N-

INDEX
CAPITUM.

EPISTOLA nuncupatoria ad D. Gulielmum Poietum totius Franciæ Cancellarium. PAG. 5.

Ad lectores præfatio. 13

CAP. I.

De populi diviſione. 21

CAP. II.

De tribubus, & aliis populi partibus. 37

CAP. III.

Quomodo eligerentur magiſtratus Athenis, 43

CAP. IV.

N. *De Ariopagitarum ſenatu.* 45

CAP. V.

De nomothetis. 62

P 5 CAP.

CAP. VI.

De legum conſervatoribus, quos Græci νομοφύλακες dicunt. 66

CAP. VII.

De quingentis viris. 72

CAP. VIII.

De arbitris. 83

CAP. IX.

De trierarchis. 100

CAP. X.

De undecimviris. 105

CAP. XI.

De Decemviris præſidibus, qui Græce πρόεδροι vocantur. 111

CAP. XII.

De ſubdialibus comitiis, quæ Græci ἡλιαίαν dicunt. 120

CAP. XIII.

De quæſtoribus graia voce ἀποδέκταις vocari ſolitis. 123

CAP. XIV.

De logiſtis, quos rationum magiſtros dicimus. 126

CAP. XV.

De cuſtodibus, quos Græci ἀντιγραφεῖς vocant. 132

CAP. XVI.

De quæſtoribus illis, quos Græci demarchos vocant. 135

CAP. XVII.

De quæſtoribus repetundarum, quos Græci εὐθύνας dicunt. 144

CAP. XVIII.

De lexiarchicis, peripolis, & Ephebis. 153

CAP. XIX.

De Novemviris una, quos ἄρχοντας Græci, id eſt, Principes dicunt. 160

CAP.

CAP. XX.

De eponymo. 167

CAP. XXI.

De Rege. 170

CAP. XXII.

De polemarcho Tribuno militum. 176.

CAP. XXIII.

De militaribus officiis. 180

CAP. XXIV.

De ſex Theſmothetis. 184

CAP. XXV.

De tribunalibus ſubſelliiſve in quibus Athenis ius dicebatur. 187.

CAP. XXVI.

De aſſeſſoribus, quos Græci παρέδρους vocant. 200

CAP. XXVII.

De apparitoribus, & illis quos Graci

Græci εἰσαγωγεῖς dicunt. 202

CAP. XXVIII.

Περὶ κληρούχων, *quos coloniis deducendis præfectos dicere poſſumus.* 204.

CAP. XXIX.

De ærarii cuſtodibus, quos ταμίας *Græci dicunt.* 210

CAP. XXX.

Περὶ ἑλληνοταμιῶν, *quos Latine Græciæ quæſtores dicere poſſis.* 212.

CAP. XXXI.

De Hellanodicis. 213

CAP. XXXII.

De gynæconomis, qui matronarum cultui, ne modum excederet, præerant. 215

CAP. XXXIII.

Περὶ οἰνόπτων, *quos bibendi arbitros dicere poſſumus.* 219

CAP.

CAP. XXXIV.

De fori curatoribus, quos ἐπιμελητὰς τοῦ ἐμπορίου *dicunt.* 226

CAP. XXXV.

De Epiſcopis. 229

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE